

**Pannon Egyetem
Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar
Társadalomtudományok és Nemzetközi Tanulmányok Intézet
Nemzetközi tanulmányok mesterképzési szak**

Az eszperantó szerepe a nyelvi jogegyenlőség kérdésében

Készítette:

Herczeg Beatrix
Okleveles nemzetközi kapcsolatok elemző jelölt

Témavezető:

Dr. Sente -Varga Mónika
habilitált egyetemi adjunktus

**Veszprém
2015**

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
I. Az eszperantó elméleti megközelítése.....	6
II. Fenntarthatóság	19
III. Az eszperantó mozgalom jelenlegi helyzetéről, és a lehetséges megoldásokról.....	29
IV. Kongresszusok: tradíció és a jövő kulcsa?	42
V. Az Eszperantó Világszövetség (UEA).....	46
VI. Az UEA-ról készített társadalomtudományi felmérés.....	59
VII. Az eszperantó nyelv	71
VIII. Nyelvpolitika és a nyelvi jogok érvényesülése	85
Összegzés, kitekintés	107
Mellékletek	109
Irodalomjegyzék	134
Kivonat.....	144

Ábrák jegyzéke

1. sz. ábra: A 2015-ös Lille-i UK logója.....	43
2. sz. ábra: A 2016-os nyitrai UK logója	44
3. sz. ábra: Az UEA logója	46
4. sz. ábra: A „Rondo Familia” logója.....	54
5. sz. ábra: Vélemények az UEA változásának szükségességéről.....	62
6. sz. ábra: Az UEA hatékonyságát, gazdaságosságát és hasznosságának vizsgálata	63
7. sz. ábra: Az UEA szervezeti oldalait vizsgáló SWOT-analízis	65
8. sz. ábra: Az UEA belső erősségei és gyengeségei.....	66
9. sz. ábra: Az UEA külső esélyei és veszélyei	67
10. sz. ábra: Ludwig Lazarus Zamenhof.....	73
11. sz. ábra: Az eszperantóul beszélők csoportosítása.....	77

Bevezetés

Az alapvető emberi jogok körébe tartozó *nyelvi egyenlőség* napjaink egyik fontos, és egyben aktuális kérdését jelenti. Nemcsak az egyes nemzeti kormányok döntéshozói, vagy a demokratikus értékeket képviselő nemzetközi szervezetek számára bír kiemelkedő jelentőséggel a téma, hanem az eszperantó mozgalom részéről is kitüntetett szerepe van. Az Eszperantó Világszervezet (UEA) ugyanis már évtizedek óta vesz részt a *nyelvi jogegyenlőség, kulturális sokszínűség, diszkriminációmentesség* megvalósulásáért folyó harcban. Az UEA, mely a világ eszperantistáit képviselő főszervezet, két kiemelkedő partnerrel bír, akikkel együttműködve (több-kevesebb sikerrel és hatékonysággal) igyekszik egy igazságosabb, a nyelvek és népek közös tiszteletén alapuló világot megteremteni. Az eszperantó nem csupán nyelv, hanem közösség és mozgalom is egyben, mely *univerzális értékeket* képvisel. A *nyelvi jogegyenlőség megteremtése a nemzetközi kapcsolatokban* elengedhetetlen, melyben az eszperantó a jelenlegi *lingua franca alternatívájaként*, mint politikailag semleges, a népek és kultúrák egyetértésén alapuló, az emberi jogok védelméért küzdő, közvetítő nyelv játszhat szerepet.

Jelen diplomadolgozat betekintést nyújt az eszperantó mozgalom és nyelv történetébe, valamint az eszperantistákat összefogó szervezet nyelvi stratégiájába. Az eszperantó mozgalmon belüli, a különböző nyelvi problémákat előtérbe helyező nézet az 1960-as évek elejétől vette kezdetét. Az eszperantó mozgalom története során folyamatosan kibontakozó nyelvi ideológia még jelentősebb szerepet szán Zamenhof örökségének, mint nemzetközi, vagy még pontosabban, mint *népek közötti nyelvnek*. Az eszperantó és a *nyelvi pluralitás* kapcsolatát vizsgálva látható, hogy a mozgalom évtizedek óta elkötelezetten harcol a *nyelvi és kulturális értékek megőrzése* mellett. Az eszperantó *nyelvpolitikájával* (mely habár még gyerekcipőben jár) igyekszik részt vállalni egy *új nemzetközi nyelvi világrend* kiépítésében, melynek részeként a közösség tagjai az eszperantó nyelvnek kitüntetett szerepet szánnak.

Az eszperantó szerepének vizsgálata a nyelvi jogegyenlőség kérdésében kiváló kutatási terület egy nemzetközi mesterszakos hallgató számára, továbbá a téma aktualitása megkérdőjelezhetetlen napjainkban és még nagyrészt feldolgozatlan. A diplomadolgozat megírásához használt eszperantó, angol és magyar nyelvű források többsége az eszperantó mozgalommal kapcsolatos elemzés, tanulmány és folyóiratból származó cikkek, míg az irodalomjegyzékben szereplő könyvek az eszperantó

mozgalom nyelvpolitikájának, és stratégiájának megértését könnyítették meg. Mivel a diplomadolgozat elsősorban eszperantó nyelvű szakirodalomra épül, így a benne előforduló intézményneveknél, mozgalmi fogalmaknál mindenhol következetesen magyar nyelvű fordítást alkalmaztam. Az eszperantó, illetve angol nyelvű forrásokból átvett idézetek és szövegrészek a diplomadolgozat írója általi fordítással készültek.

A diplomadolgozat *nyolc fejezetből* áll, s alapvetően *két nagyobb egységre* bontható. Az eszperantó mint *mozgalom*, valamint az eszperantó mint *nyelv*. Az elméleti bevezetést követően, a harmadik és negyedik fejezetben a dolgozat egyik fő pillérét képező eszperantó mozgalom jelenségét mutatja be, mely a fenntarthatóság célkitűzése mentén szervezi újjá önmagát. A mozgalom jelenlegi helyzetét felvázolva, és lehetséges megoldási javaslatokat felsorakoztatva kerül sor az *Eszperantó Világszövetség (UEA)* részletes tárgyalására az ötödik fejezetben, annak fő célkitűzéseivel és struktúrájával, mint a közösséget összefogó tetőszervezet, valamint a mozgalom (egyik) fő motorja. Az ötödik rész foglalkozik továbbá a közösség, és a mozgalom életében egyre nagyobb szerepet játszó *Iffúság Eszperantó Világszervezettel (TEJO)*, továbbá az UEA egyik országos szervezetével, a *Magyarországi Eszperantó Szövetséggel*, melynek bemutatása nemcsak nemzetközi, hanem hazai szinten is képet ad a mozgalom életéről. A mozgalmi részt lezáróan, a hatodik fejezet egy, a közelmúltban végzett társadalomtudományi felmérésbe enged betekintést, mely az eszperantisták szemén keresztül igyekszik átfogó képet adni a Világszövetségről. A kutatás eredményeképp nyilvánvalóvá válik, hogy a tetőszervezet milyen fő problémákkal küzd, és mennyire elégedettek a mozgalomban résztvevő eszperantisták a szervezettel. A dolgozat másik központi elemét az eszperantó nyelv, és az általa megvalósítandó *nyelvi jogegyenlőség* kérdése képezi, mellyel a hetedik és nyolcadik fejezet foglalkozik részletesen.

I. Az eszperantó elméleti megközelítése

Eszperantó – senki és mindenki nyelve, kultúrája

Mai világunkban az angol, mint nemzetközi nyelv egyik legjelentősebb alternatívájaként szerepel az eszperantó. A Boulogne-i Deklaráció értelmében: az eszperantista közösség célja, hogy a semleges emberi nyelv (eszperantó) használatát elterjessze az egész világban. A gyakran „igazságos kommunikációs eszköz” metaforájaként használt nyelvet valójában senki sem birtokolja sajátjaként, hiszen mindenki számára egyformán elérhető. Szociális és kulturális értékét tekintve tehát senki és mindenki nyelve, kultúrája. Az eszperantó nyelvvel kapcsolatban így a következő általános megállapítások tehetők¹:

a) Senki anyanyelve, ugyanakkor vannak anyanyelvű beszélői.

Az eszperantistákat tömörítő *nyelvközösség diaszpórában* él. *Szociolingvisztikai* szempontból így az eszperantónak nincsenek anyanyelvi beszélői, hiszen *nem alkotnak egységes nyelvközösséget*. A legfolyékonyabban beszélők között találunk „anyanyelvű egyéneket”, akik azonban nem hoznak létre kimagasló csoportot. A nem születésüktől fogva („*denaska*”) beszélők is elérhetik a hasonlóan folyékony szintet, ugyanis a nyelv szerkezete egyszerű (egyszerű nyelvtannal, és produktív szóalkotási rendszerrel bír). A *strukturális könnyedség* mellett másik nagy előnye a nyelvnek a *szociális fesztelensége*, valamint *toleráns hozzáállása* a különböző kifejezésmódokhoz.

b) Egyszerű nyelv, melyet sok eszperantista sohasem sajátít el igazán, melynek tekintetében még a legtapasztaltabbak is tévednek időről-időre.

A fentebb említett sorokból már kiderült, hogy *strukturális és szociológiai szempontból könnyedség* jellemzi, mely az eszperantó legnagyobb erényei közé sorolható. Ugyanakkor a nyelv könnyedsége ellenére, paradox módon, sok eszperantista nem tesz kellő erőfeszítést annak érdekében, hogy megfelelő módon elsajátítsa a nyelvet.

c) Semleges nemzetközi nyelv, kelet-európai szókincssel és európai nyelvtannal.

A nyelv egyszerűségét és semlegességét sokan kérdőre vonták az elmúlt évek folyamán, hiszen mi garantálja, hogy egyszerű egy nyelv vagy éppen semleges? Minden nyelv más és más, ebből következően különböző módon (ki könnyebben, ki nehezebben) sajátítják

¹ Lindstedt, Jouko: Lingvo – rimedo aŭ resudo?. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 51-61.

el az emberek. Felmerül mindjárt a kérdés, hogy a nyelv európai szókincse és európai nyelvtana az eszperantót valóban semlegessé tenné? Szemantikailag, nem csak formailag bírnak európai felépítéssel az eszperantó szavak.

- d) Politikailag semleges mozgalom, mely mégis védi a békét, s az alapvető emberi jogokat** (lásd későbbi fejezetekben részletesebben tárgyalva).
- e) Nemzetközi irodalom, melyet olyan helyi és egyéni művek éltetnek, melyek beismerők, önmagát-elemző tartalommal bírnak.**

Az eszperantóhoz tartozik *nyelvi közösség*, habár nem tradicionális értelemben. A nyelv európaisága nem feltétlenül jelent hátrányt Probal Dasgubta² szerint, hiszen az európai kultúra sok Európán kívüli országban hagyott maga után értékes eszméket, melyek egyfajta emlékként, mai napi átítatják az ott élő emberek életét. Összegezve elmondható, hogy a nyelv *egyszerűsége és semlegessége* biztosítja az eszperantó, mint *eszköz és forrás felhasználását*³. Egyrészt eszköz a könnyű elsajátíthatóságért, melyet emberek egyetlen csoportja sem birtokol, másrészt forrásként, sokkal nagyobb mértékben, mint más esetekben. *Közös emberi értékek* mentén vallott közös nyelv, mely a *nyelvi, nemzeti és kulturális akadályok áthidalására* szolgál. Egy nyelv, mely a szellemi fejlődés eredőjeként egy idillibb, békésebb és igazságosabb világot kíván megteremteni.

Az eszperantó nép vagy nem nép?

Jogosan merül fel a kérdés, hogy beszélhetünk-e „eszperantó népről”⁴? De ha szót ejtünk a népről, akkor megköveteli a téma, hogy szó essék az *eszperantó kultúráról* is, valamint arról, hogy mi motiválta az embereket, hogy részt vállaljanak, az „eszperantó ügyében”, s továbbra is tevékenykedjenek benne. Előrevetítve a gondolatmenetet, arra a következtetésre jutunk, hogy nem fogadható el fogalomként a naiv metafora, mely szerint az „eszperantó nép”.

Korábban már, az UEA egykori elnöke, Humphrey Tonkin foglalkozott a kérdéssel a 2006-ban megjelent „*Lingvo kaj popolo*” („Nyelv és nép”) című könyvében is. Az UEA

² Az UEA (Eszperantó Világszövetség) elnöke 2007-2013 között. (saját megjegyzés)

³ Lindstedt, Jouko: Lingvo – rimedo aŭ resudo?. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 61.

⁴ Camacho, Jorge: La esperanta malpopolo. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 521-528.

nem államiságát hangsúlyozva fejezi ki a szerző, hogy az eszperantisták *nem nép*⁵, s nincs is értelme magát annak tekintenie.

Az eszperantó kultúrával kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy az *eszperantó közösség (E-socio)* valójában létező és élő jelenség saját értékei és hagyományai mentén. A mozgalomból viszonylag korán kifejlődött a társadalmi, nyelvi-társadalmi és a *nyelvközösség*. A közösség szintjén olyan nyelvvel rendelkeznek az eszperantisták, mely *se nem áthagyományozódott, se nem örökletes*. Az eszperantó ilyen értelemben tehát nem a saját nyelvük, ahogy a diaszpórában élők gondolják, hanem közös nyelvük, ahogyan a kultúrát illetően is helyesebb a következő fogalmakat használni: „*kultúrák közötti*” és „*irodalmak közötti*”. A „nép” kifejezés tehát nem alkalmas az eszperantisták leírására, főképp nem metaforaként értelmezve. A nyelv azonban nem létezhet nép nélkül, ám ez nem jelenti azt, hogy beszélőinek emberek hatalmas csoportját kell alkotnia. Az eszperantó *se nem diaszpóra, se sem nép*⁶.

Érdemes szót ejteni az anyanyelvűekről is, ugyanis léteznek a világon (ahogy hazánkban) is eszperantó anyanyelvű egyének, családok. A „*denaskaj*”⁷, vagyis anyanyelvű beszélők, az eszperantisták egy szűk részét képezik. Az anyanyelvűek nyilvánvalóan sokkal jobban beszélik a nyelvet, mint a nem anyanyelvű eszperantisták elitje, ugyanakkor nem játszanak vezető szerepet / nincsenek kiváltságos helyzetben, összehasonlítva a többi etnikus nyelv esetében létező anyanyelvűek csoportjával. Ez azzal magyarázható, hogy az eszperantó szinte „*denaskula*” (anyanyelvű) szintig elsajátítható, megtanulható nyelv.

Az *eszperantó kultúra*⁸ esetében, mint megjelenő, felbukkanó új jelenségről beszélhetünk, mely azt jelenti, hogy a mozgalom az eszperantót nyelve számára alkotta meg, valami új megteremtése céljából, mely fokozatosan kezdett hatni, befolyásolta teremtő közegét, a mozgalmat.

Az eszperantó beszélők tehát *nyelvi közösséget* alkotnak, melynek legfőbb ismertetőjegye, hogy a nyelv bizonyos kulturális közösségek hordozójává válik. Fontos kiemelni, hogy az eszperantisták nem kulturális közösséget alkotnak, hanem egy *önálló*

⁵ *Nép*: tágabb értelemben az emberiségnek származás, faj, nyelv, erkölcs s műveltség szerint összetartozó része. Államjogi értelemben az államterületen lakó s az államtagok összességét alkotó egyéneknek egysége. (Forrás: <http://www.kislexikon.hu/nep.html>, Letöltve: 2015. október 26.)

⁶ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 23-27.

⁷ Anyanyelvű egyén esetében a pontos megnevezések: „*denaska parolanto*” vagy „*denaskulo*” (saját megjegyzés)

⁸ Ld. még: Gobbo, Federico: *Interlingvistiko, fako por multlingveco*. Amsterdam: Opmaak: JAPES, 2015, 26- 28.

közösséget és társadalmi mozgalmat, tehát definícióként meghatározhatjuk: az eszperantisták az eszperantó közösség azon tagjai, akik kultúrájukat és társadalmukat igyekeznek megerősíteni, s azt érettebbé tenni. Közös nyelvet beszélők *kollektív történelemmel*⁹ is rendelkeznek, amit magának a nyelvnek és korábbi beszélőinek köszönhet a közösség. Különálló nép kultúrája és társadalma helyett nem beszélhetünk folyamatos kultúráról és társadalomról, hanem helyette használatos a „*kromkulturo kaj kromsocio*”¹⁰, azaz *kívülálló kultúra és társadalom* (de használatos még a „szubkulturális” és „szubtársadalmi” megjelölés is) az eszperantisták esetében. Ezen olvasat szerint tehát az eszperantisták „*a nem azonos népcsoportú emberek olyan tömege, mely szétszórtan él a földön, s aki élete egy részét az eszperantóban, az eszperantó által, s gyakran az eszperantó szolgálatában éli*”¹¹.

Az eszperantó nem valamiféle nyelv, sem az etnikus identitás valamely fontos indikátora, ahogyan faji „azonosságtalanság” jelzőjeként sem funkcionál, hanem egyszerűen az oka és alapvető feltétele a csoport létezésének. Az eszperantó tehát nyelvi jelenség, nyelvileg megalapozott mozgalommal. Az eszperantót szokás nevezni olyan emberek csoportjának is, akik új nyelvet ajánlva a világ számára, ösztönzik az embereket kommunikálásra egymás között. Az eszperantó tehát egyidejűleg lehet *cél és eszköz* is. Érdeemes lenne megvizsgálni részletesebben, hogy az emberek, hogyan kerülnek kapcsolatban az eszperantóval, mi motiválja őket.¹² A lehetséges okok között szerepelnek: egy saját társadalmon alapuló életérzés, illetve pszichikai szükségletek jelenléte, vagyis hogy az emberek egy alternatív társadalmat keresnek (sajátjukban ugyanis sikertelenek/kudarcot vallottak).

Az eszperantó képes szimbiózisban együtt élni más életformákkal és identitásbeliekkel. Az eszperantisták nagy részénél jelenlévő nyelvi hűséghez társul egy megmagyarázhatatlan érzés: a világhoz való közvetlen tartozás. Az eszperantó tehát megteremti a kozmopolita világpolgár életstílusát, felkínálva a világidentitás egy fajtáját.

Az eszperantó kultúrára visszatérve, Tonkin meghatározása szerint: „*olyan közös szimbolikus részekből áll, mely az eszperantó által fejeződik ki/nyert értelmet, s amely a*

⁹ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 26.

¹⁰ Camacho, Jorge: La esperanta malpopolo. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 524.

¹¹ U.o.

¹² Részint választ kapunk rá a 2009-ben, a Białystok-i Világkongresszus alkalmával végzett kérdőíves felmérés eredményeképp (saját megjegyzés)

nyelv beszélőjét a szolidaritás, önbizalom és identitás érzésével ruházza fel¹³. Ezen összefüggésben tehát elengedhetetlen a közösségi értékek felkutatása, ám az eszperantisták nem képesek egymás között szolidaritást, magabiztosságot és identitást teremteni, sem tudatosan közös értékeket felkutatni. Csak a kulturális nyelvi tartalommal, ám jelentéssel, értelemmel és univerzális értékkel bíró eszperantó képes hozzájárulni a világ, vagy az egymás mellett létező különböző világok kulturális párbeszédéhez. Az eszperantó tehát olyan nyelv, mely *hidat képezve nemzetek, kultúrák között*¹⁴, nem rendelkezik saját nemzetséggel, néppel vagy nemzettel.

Lingvisztikai és szociológiai megközelítés

Az alapvető különbség, mely mentén el lehetne határolni az eszperantót: nyelv és mozgalom, ez azonban nincs jelen a lingvisztikai és szociológiai megközelítésben. E. Privat¹⁵: „*Historio de la lingvo Esperanto*” című művében a következő előfeltételezéseket fogalmazza meg a nyelvvel kapcsolatban¹⁶:

- a nyelv társadalmi jelenség, melyet az eszperantisták „faja” használ
- a szókincs, nyelvtan és fonetika különböző nyelvcsoportoktól származik
- a nyelv csupán egyetlen komponense az eszperantó közösség társadalmi életének
- az eszperantó történelme (kialakulása) kifejezi az eszperantó-közösség történelmét (fejlődését)
- az eszperantó közösség társadalmi feltételei (belső és külső) a nyelvhasználat természetességétől függnnek
- az eszperantó történelme, mint társadalmi jelenség, nem redukálható le csupán az eszperantó közösség történelmére
- az eszperantó szociolingvisztikai megközelítése a lingvisztika ágához tartozó tudomány, mely a nyelv és társadalom kapcsolatát vizsgálja

Az eszperantó nyelv a zamenhofi „*interna agado*” (belső tevékenység) eszméjét elfogadva, összeköt minden eszperantistát. Az eszperantó fejlődésének első szakaszában

¹³ Humprey Tonkin: *Lingvo kaj popolo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2006, 57-58.

¹⁴ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 25.

¹⁵ Edmond Privat (1889-1962): az Eszperantó Világszövetség 4. elnöke 1924-től 1928-ig. (Forrás: Lins, Ulrich: *Utila Estas Aliĝo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 115.)

¹⁶ Galor, Zbigniew: Ĉu „Diabla Cirklo”? – Direkte al sociologia esploro pri UEA. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 532.

a költők, írók által adott lelket a nyelvnek vagy, ahogy a szerző fogalmazta: „*interna blovo*” (belső fuvallat) révén. Az idealista megközelítés ellenére Privat a nyelvet, mint szociológiai jelenséget tárgyalja. Az eszperantó-közösség *nyelvi közösség*, mely fontos *feltétele a mozgalom létezésének*. A közösség nem csupán szociális tömege az eszperantót használóknak, hanem *eszperantista társadalmi közösség* is.

Történelmi és szocio-ideológiai megközelítés

Az eszperantó mozgalmon belül szocio-ideológiai tendenciák befolyásolják a szervezetről, mint a közösség reprezentatív intézményéről, alkotott koncepciót, képet. Az *ideológiai hanyatlás* az eszperantó mozgalmon belül a második világháború után formálódott *Lapenna elméletei által*, melyek alapjaiban határozták meg és tükrözték az eszperantó mozgalom légkörét az 1950-es és 60-as években. A második világháború előtt és után kibontakozó nacionalista eszmék szintén meghatározónak bizonyultak a közösség időszakában, mely szervezetileg a SAT¹⁷ meggyengüléséhez, s az egész *hodleri, nemzetnélküli UEA* és annak pótlékaul szolgáló *IEL megalakulásához* vezetett. A *hodleri „sennacieca UEA”* („nemzetnélküli UEA”), mely közvetlenül támogatója volt a zamenhofi forradalmi eszmének, s az UEA nemzeti koncepciójának, alapvetően különbözött az *IEL* („Internacia Esperanto-Ligo”, vagyis „Nemzetközi Eszperantó Szövetség”)¹⁸ modelljétől.

Tehát alapvetően két megközelítés, és stratégiai paradigma tendenciát lehet meghatározni¹⁹:

- *tisztán kommunikációs megközelítés*: az eszperantó szerepe és funkciója, mely nagyfokú megismerésből és felismerésből merít kizárólag kommunikációs értékek alapján, valamint

¹⁷ SAT: „Sennacieca Asocio Tutmonda” („Nemzetnélküli Világszövetség”, független világszintű kulturális eszperantó szervezet, melyet 1921-ben alapítottak, a munkásosztály eszperantó mozgalmaként (eredetileg baloldali politikai nézeteket valló) létrejövő szervezet. (saját megjegyzés, ld. még: „Mellékletek” résznél)

¹⁸ IEL: 1936-ban alapított szervezet, mely szakadást idézett elő a mozgalomban. 1947-es, az UEA-val történő egyesítéséig, vele párhuzamosan működő szervezetként volt jelen. A legjelentősebb és legnagyobb eszperantó szövetségnek számított, mely egyesítette az országos szervezeteket is. A genfi székhelyű UEA-t vezetőségi tagjai fokozatosan elhagyva, áramlottak át az IEL-hez, így a Heronsgate-i székhelyű szövetség a legnagyobb semleges eszperantó szervezetként vált híressé. A második világháború után a két szövetség egyesült a régi elnevezés alatt: „Universala Esperanto-Asocio” („Eszperantó Világszövetség”). (Forrás: Lins, Ulrich: *Utila estas aliĝo – Tra la unua jarcento de UEA*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 21-23.

¹⁹ Galor, Zbigniew: „Ĉu „Diabla Cirklo”? – Direkte al sociologia esploro pri UEA. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 534-536.

- *a kulturális hordozó és szociológiai igényű* megközelítés: népeket egymáshoz közelítve, lényegében változtatja meg a szociális kapcsolatokat (Zamenhof-Hodler-Privat).

Két fő ellentét, szakadás található az eszperantó közösség ideológiai történelme során, melyek megközelítőleg egyforma fontossággal bírnak:

- *baloldali – jobboldali tendencia* közötti ellentmondás
- *univerzalizmus – partikularizmus* eszméje: az előbbi eszközként felhasználva az eszperantót az emberiség egységesítése céljából, míg az utóbbi eszközként nemzetek, népek és civilizációk közötti mediátorként. Ezen ellentmondás táplálta a „*neŭtrala*” („*semleges*”) és a *SAT-mozgalom* közötti szakadást, valamint későbbiekben szintén ezen kontrasztra vezethető vissza az *UEA/IEL*, valamint a *SAT/IPE*²⁰ közötti szakadás, ellentmondás.

Ezen **fő tendenciák** tehát még egyszer összegezve a következők:

- 1) „*sennaciismo/naciismo*” („nemzetnélküliség/nemzetiség”)
- 2) „*komunika/kulturporta kaj socipretenda*” („kommunikációs/kultúra hordozó és szociológiai igényű”)
- 3) „*universalisma/partikularisma*” („univerzális/partikuláris”)

Eszperantó: eszme és eszköz

Az eszperantisták alapvető célját képezte és képezi ma is nyelvüknek minél *szélesebb körben való terjesztése*²¹. A világszintű, emberek közötti megértés a *béke eszméjét* hordozza magában, melyben a nyelvnek, mint az elérendő célt megtestesítő eszköznek, esszenciális szerepet szánunk. A mozgalom története során ezen terminusok a következőképpen alakultak:

- *1920-as évek*: az eszperantóért folyó munka / az eszperantó által történő munka („*laboro por Esperanto*” / „*laboro per Esperanto*”)
- *1960-as évek*: felülről történő építkezés (a siker elérése érdekében) / alulról történő építkezés (a mozgalom szélesítése, és még több tag toborzása érdekében) („*desuprizmo*” / „*desubizmo*”)

²⁰ *IPE*: „Internacio de Proleta Esperantistaro” (a „Proletár Eszperantisták Nemzetközi Szervezete”), 1932-ben jött létre a SAT-on belüli szakadás eredményeképp. (Ld. még: „Mellékletek” résznél)

²¹ Bormann, Werner: *Idealo kaj utilo*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 517-520., ld. még: Lins, Ulrich: *Utila estas aliĝo – Tra la unua jarcento de UEA*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 9-52.

- 2000-es évek: az eszperantistákat tömörítő szervezet/ az ellenpólust képező idealista eszméket valló „La Civito” (a „Heroldo” azaz „Hírnök” folyóirat körül csoportosuló ellenközönség)
(UEA – „Rotterdam” / „La Civito”)

A címben szereplő két kifejezés habár első olvasatra ellentmondásnak tűnhet, ám valójában kiegészítik egymást. Az „*érem két oldala*”, ahogy mondani szokták, a *dualizmus* a kezdetektől fogva jelen van a mozgalomban. Egyrészt az eszperantó kifejezi az egymás közti megértés magas eszméjét, másrésztől *eszköz*, melyből tevékenysége merít. Az egyes korszakokban habár olykor az egyik, olykor a másik fogalom kerekedett felül, ugyanakkor az eszperantó történetének több mint 120 éve alatt folyamatosan fellelhetők, ahogyan jelen vannak napjainkban is.

A mozgalom történetének kezdete egy varsói orvoshoz fűződik, aki 1887-ben megjelentette *nyelvtervezetét*. 18 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a nyelv alkalmazhatóvá váljon, míg nem 1905-ben a kis francia településen, *Boulogne-sur-Merben*, megrendezésre került az 1. Világkongresszus²². A nyelvet használók saját eszméik mellett elköteleződve kívántak előrelépést tenni, így létrehozták az eszperantó mozgalom *első országos szervezetét* Franciaországban 1898-ban: „*Societo por la disvastigo de Esperanto*” („Társaság az eszperantó terjesztéséért”) néven. Ekkor még nem volt szó, a mai országos szervezetekre jellemző, tagságuk részére történő szolgáltatásnyújtásról, csupán az eszme terjesztéséről. Az eszperantisták csak a későbbiekben kezdték el használni a nyelvet, profitálva belőle.

Hatalmas jelentőséggel bírt az 1908-as év, hiszen létrejött az „*Universala Esperanto-Asocio*” (UEA, azaz „Eszperantó Világszövetség”), mely „univerzális”, egyetemes értékeket vallott. Az UEA céljaként fogalmazta meg az eszperantó nyelv bevezetését az egész világon, mint „*általános nemzetközi nyelvet*”. Ugyanakkor a gyakorlati alkalmazás, már akkor sem volt idegen a Szervezet számára, hiszen *konzulok* (ma: *delegátusok*) kijelölését javasolta a szolgáltatások rendelkezésre bocsátásának érdekében, vagyis láthatjuk, hogy megjelent az *eszperantó, mint eszköz alkalmazhatósága*.

Érdemes megjegyezni, hogy a nyelv létrehozója, Zamenhof nem hitt abban, hogy a mozgalom fő reprezentáló szerve az UEA lenne. Olyan eszme gondolata is felmerült,

²² Ld. még: Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2005, 32-37.

mint a „*Tutmonda Ligo de Esperantistoj*” („Eszperantisták Világszövetsége”), ám nem bizonyult kellőképpen helytállónak (ez talán abból eredt, hogy a szervezet fő céljaként az „emberiesség” volt megjelölve”). Tehát ebben az összefüggésben a megértés eszközüül szolgáló nyelv a régi eszme elérését kívánta volna elérni, mely nevezetesen a világbéke volt.

Az eszperantó, mint eszme évtizedes uralma után, az *első világháborút követően*, a nyelv alkalmazhatósága került fokozatosan előtérbe. A súlypont megváltozását jól tükrözte az 1921-ben létrejött szervezet, Eŭgeno Lanti vezetésével: „*Sennacieca Asocio Tutmonda*” (SAT, „Nemzetnélküli Világtársaság”). Az intézmény deklarált célkitűzéseként szerepelt a „*labori per Esperanto*”, vagyis az eszperantó által tevékenykedve sikereket elérni az osztályharcos munkásság hasznára. Tehát az eszperantó körül két csoport formálódott, mely egyrészt az eszperantóért, mint eszméért szállt síkra, míg a másik oldalon a nyelv hasznosítását tűzte ki célul.

1923-ban a Népszövetségnél igyekeztek az UEA delegátusai megismertetni és népszerűsíteni az eszperantót. Egyidejűleg, minden társaságban és klubban egyre nagyobb hangsúlyt kapott a tagok saját céljaira történő hasznosítása a nyelvnek, vagyis: „*levélbarátokkal*” történő kapcsolattartás, bélyegek gyűjtése, összejövetelek látogatása a közös beszélgetések, éneklések, külföldi barátszerzés, ünneplés céljából. A nyelvből fakadó „élvezetek” kihasználása mellett, *új eszmetársak toborzása* is megkezdődött.

A második világháború idején a mozgalom eszméjét elvetette, tagjait pedig üldözte Hitler. A diktátor úgy vélte, hogy az eszperantó nem más, mint „*egyetemes zsidó nyelv*”²³, s eszközként szolgál a világ zsidósága számára, megkönnyítve uralkodásukat a világban (ezen megállapítását híres művében: a „*Mein Kampf*ban” is kifejtette) . Az eszperantisták között megvalósuló *határokon átvívelő kapcsolatok* tehát nem tetszést váltottak ki a diktátorok körében. Jól tükröződött ez Sztálin időszakában is, aki szintén üldözte az eszperantistákat, kémkedés vádjával megbélyegezve őket.

A második világháború szörnyű eseményeit követően, megszületett az újabb elgondolás, hogy az eszperantó legyen *eszköz egy újabb háború megakadályozásáért* folyó küzdelemben, így az eszperantisták arra törekedtek, hogy erősítsék a *határon átvívelő barátságok* kialakítását, és ápolását. „Az eszperantó, mint világnyelv tehát lehetővé tette a világszintű megértés megvalósulását célzó eszme kibontakoztatását. Az

²³ Bormann, Werner: Idealo kaj utilo. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 518.

eszme világító fénye és annak hasznosítása magához vonzotta az embereket.”²⁴ A folyamatos csapásokat követően a mozgalom elérte célját: az eszperantó ismételten megerősödhetett.

A mozgalomban azonban diskurzus vette kezdetét, avval kapcsolatban, hogy melyik út lenne a megfelelő a siker elérése érdekében. Ezen végső célként kitűzött győzelmet szokás eszperantista körökben „*fina venko*”²⁵ névvel illetni. Ezután tanácskozások kezdődtek nemzetközileg az UEA keretein belül, és az országos szövetségeknél is. A politikusok jelentősége ismételten előtérbe került, vagyis az UEA a hivatalos képviselők felé fordította figyelmét, mely a mozgalmi tevékenység meghatározó részét képezte ettől fogva. Ezen fejlődési szakaszban kulcsfontosságú fordulópontot hoztak Ivo Lapenna²⁶ erőfeszítései. Elnökségének csúcspontját jelentette az UNESCO által megfogalmazott kedvező nemzetközi ajánlások, melyeket 1954-ben Montevideóban²⁷ fogalmaztak meg. Az UNESCO Közgyűlésének ülésén deklarálta tehát a Szervezet: „tudomásul veszi az eszperantó révén a *nemzetközi szellemi kapcsolatok és a világ népeinek egymáshoz való közeledése* terén elért eredményeket...”

Másrészről, előtérbe került az eszperantó közösség tagjainak gyarapítása, a tagok számára történő konkrét ajánlások által. Ezen időszakban a vezetőség rengeteget dolgozott a kívánt cél elérése érdekében, ezt jól példázza a „*Principaro de Frostavellen pri informado el la jaro 1956*”²⁸

Az eszme és hasznosítás területén történtek változások, ugyanis mindkét terminus tekintetében, mindkét cél elérése érdekében *új nézőpontokat* alakítottak ki. Az eszperantó jelenlétét és annak eszméjét a politikusok körében és a nemzeti és nemzetközi szervezeteknél, *államok feletti munkának* tekintették. A mozgalom sikere elérése érdekében a „fent útját” (vojo de supre) járva lép előre, azaz a „*desuprismo*” koncepcióját megvalósítva. Másrészről, a mozgalom célul tűzte ki az alapoktól, alulról történő tagok toborzását. Ezt nevezték a sikerhez vezető alulról építkező útnak, vagyis „*desubizmo*” elvének. Mindkét terminus alapjában elismertté vált az 1960-as és 1970-es években.

²⁴ Bormann, Werner: Idealo kaj utilo. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 518.

²⁵ „*Finvenkismo*”: az eszperantó mozgalmon belüli ideológiai irányzat, mely a „*Fina Venko*”, azaz Végső Győzelem koncepcióból származik, melynek célja az eszperantó, mint domináns második nyelv bevezetése az egész világon. (saját megjegyzés)

²⁶ Ld. még: Lins, Ulrich: *Utila estas aliĝo – Tra la unua jarcento de UEA*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 75-112.

²⁷ Ld. bővebben a „Mellékletek” részénél

²⁸ „*Frostavalleni forrásgyűjtemény*”: irányelvek az eszperantó toborzásáról (saját megjegyzés, ld. még: a „Mellékletek” részénél)

Ezen kettős cél érvényesült minden országos szervezet életében, ahogyan a „*Germana Esperanto-Asocio*” (Német Eszperantó Társaság) vezetőségének tagjai körében is. A szervezet igyekezett az újabb tanfolyamok elérhetősége által bővíteni az eszperantisták számát saját országukban, s alapvető előfeltételként megfogalmazva azt, a siker elérése érdekében. Az országos politikai szervezeteket pedig valósággal „üldözve” igyekeztek az országos eszperantó intézmények céljaiknak hangot adva, *bevezettetni az eszperantó nyelv oktatását az állami iskolákban.*

Franz Jonas²⁹, az Osztrák Köztársaság egykori elnöke az 1970-ben, Bécsben megrendezett Világkongresszuson tartott ünnepi beszédet, melyben síkra szállt azon stratégia megvalósítása mellett, mely a „desuprismo” és „desubizmo” elvek egyensúlyán alapszik. Így nyilatkozott: „...az eszperantisták az elmúlt években következetesen toboroztak tagokat a nemzetközi nyelv segítségével az egymás közötti megértés eszméjének megvalósulása érdekében. A mozgalom prófétái voltak. Az eszperantisták jelenlegi generációja azonban már úttörői az eszperantó gyakorlati életben történő megvalósításának. Azonban sose felejtsek, hogy az eszperantó nem csupán eszköz a mindennapi gyakorlati életben, hanem örök kötelességben áll nagy és magas eszmével, így kiáll az emberek közötti szolidaritásért, az emberiség fejlődéséért, a világbékéért!”³⁰

Évtizedek teltek el az eszperantó végső győzelmének³¹ elérésére tett kísérletekre, azonban az sikeres eredmény nélkül zárult, teret adva a kibontakozó rezignációnak. Az elégedetlenség időszakát lezárva, az életöröm, és élet élvezetének eszméjét hirdetve, született meg 1980-ban, a finn Rauma városában meghirdetett (a TEJO konferenciáján) *raumista deklaráció*³², mely szerint az eszperantisták emberek közösségét képezik, s élő

²⁹ Ld. még: Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2005, 129.

³⁰ Bormann, Werner: *Idealo kaj utilo*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 519.

³¹ *Finvenkismo*: az eszperantó mozgalmon belüli ideológiai irányzat, mely a „Fina Venko”, azaz Végső Győzelem koncepcióból származik, melynek célja az eszperantó, mint domináns második nyelv bevezetése az egész világon. (saját megjegyzés)

³² „*Manifesto de Raŭmo*”: „Raumista Deklaráció”, melyet 1980-ban fogalmaztak meg. A hagyományos eszperantó mozgalom céljait kritizáló manifestum, az eszperantistákat saját maguk választotta diaszpórában élő nyelvi kisebbségként fogalmazta meg. A raumisták azért foglalkoznak az eszperantóval, mert örömeiket lelik benne, nem számolnak avval, hogy az eszperantó alkalmazását vagy széles körű oktatását „felülről” bevezetnék.

(Forrás: Wacha Balázs: *Etnikus nyelv és eszperantó: a gyermekkori kétnyelvűség egy újabb változata* <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/06.pdf>, Letöltve: 2015. május 30.

Kihangsúlyozta továbbá, hogy az eszperantó nyelv hivatalossá tétele (OFICIALIGO) nem valószínű és nem is fontos a 80-as évek folyamán, valamint az angol nyelv hanyatlása (FALIGO) nem feladata és nem is az eszperantisták gondja. (saját megjegyzés, ld. még: „Mellékletek” résznél)

nép, akiket összeköt saját nyelvük. Az eszperantizmus ezen változatát nevezték el később az újságírók: „*raŭmismo*”-nak, azaz raumizmusnak.

Azonban a raumisták tévedtek, hiszen az eszperantisták közössége nem nép, hanem egyszerűen szervezet, szövetség. Ezen állásponttal szembehelyezkednek azonban a „Heroldo” („Hírnök”) folyóirat utódját képező „*La Civito*” lap³³ köré csoportosulók közössége. Nagyságukat tekintve csupán kis csoportról van szó, mely azonban határozottan szólal fel saját céljai és elvárásai mentén. A „*La Civito*” gyenge, de eszméik mutatják, hogy a dualizmus gondolata élő jelenséggé maradt meg, s továbbra is jelen van a szervezett mozgalom – UEA és országos, valamint szakmai szervezeteivel, minden helyi klubbal és egyénnel együttvéve – létrehozva az ezen oldalt tömörítő jelenség összefoglaló kifejezését: „*Rotterdamo*”, azaz a Világszervezet Központi Irodájának székhelyét képező város nevét.

Mai tekintetben, ezen dualizmus kettőssége valójában nem létezik. Egyrészt a dualizmus két fő eleme többszinten jelenlévő kisebb képződmények formájában jelentkezik, melyeket nem lehet egymás mellett felsorakoztatni. Másodrészt, valódi dualizmus csupán az egyik oldalon lelhető fel: az UEA részéről, mely tagjai számára kellemes dolgokat kínál, valamint kihasználja, saját hasznára fordítja a nemzetközi kommunikációs eszközt. Szüntelenül hirdeti a világbéke, az eszmék megvalósításáért folyó munkát, s ezen területen nagy „*lobbi hadjáratot*” hirdet a hivatali intézményeknél, állami politikusoknál és nemzetközi szervezeteknél a világ nyelvi problémájának megoldásáért.

A *raumista út védelmezőinek* is gondoskodniuk kell új tagok megnyeréséről. Ebben az összefüggésben tehát arról van szó, hogy nem csak az eszperantista étellel járó kellemes dolgokat, előnyöket kell vagy lehet kihasználni, hanem nagy hangsúlyt kell fektetni a nyelv tanulására is.

Fontos szót ejteni még az *eszperantizmus területén való elmélyülés* jelenségéről is, annak kettős céljáról, mely az idealista aspektust (gyakran „*finvenkismo*”-nak nevezve) elutasítva, az együttéléssel kibékélve, mond le annak egyik összetevőjéről.

³³ „*La Civito*”: az eszperantó mozgalom történetében jelentős szereppel bíró szervezet, mely mint „kvázi” államként funkcionáló szövetség célul tűzte ki az államok részéről történő elismerés kivívását. A „*Literatura Foiro*” kulturális magazin körül, s abból kinőve jött létre, mely szimpatizál a raumista elmélettel. Szervezete piramisszerűen felépülő, s döntéshozatali szerveit szenátusként, konzulátusként elnevezve, a reneszánsz korabeli olasz köztársaságokra emlékeztet. A politikailag változatos nézeteket valló tagságot tömörítő szervezet rész vesz világszintű és regionális fórumokon is.

(Forrás: Le Monde diplomatique: *Perspektivoj de la Esperanto-movado en la nuntempa mondo* <http://eo.mondediplo.com/article990.html>, Letöltve: 2015. október 26.)

Tehát az eszperantó medál két oldala: „*eszme és haszon*”. Az eszperantisták céljai között szerepel a *dualizmus*, melyben szükségszerű, hogy *mindkét oldal egyformán képviselve* legyen. Ezen páros nem elválasztható egymástól, melyet a mozgalom története során már bizonyított, s mely napjainkban is érvényesül.

A mozgalom történetének főbb korszakai még egyszer

Az eszperantó mozgalom legfőbb szakaszait feltüntetve, a következő korszakokat különböztethetjük meg:

- 1900-1913: idealizmus időszaka, melyben a nemzetközi utazások és ismeretségek kötése dominált,
- 1920-1933: eszperantó nemzeti és nemzetközi mozgalmakban az egyenlőségért, modernizációért és szocializmusért,
- 1950-1989: eszperantó erőfeszítései az emberi jogokon alapuló békés nemzetközi rend kialakításáért,
- 1990-2013: eszperantó a globalizmus, illetve az Internet térhódításának korában

Az 1990-es évektől fokozódóan kibontakozott, majd az új évezredben teret hódított a globalizmus, s a világháló annak mindenfajta előnyével (és hátrányával). A továbbiakban az eszperantó mozgalom legújabb korszakáról, a változó világ környezetéhez való alkalmazkodás terén folytatott küzdelemről, s még az eszperantó mozgalom előtt álló kihívásokról, feladatokról esik szó, vagyis az eszperantó mozgalom jelenlegi helyzetéről, összegezve az UEA-ról készített társadalomtudományi felmérés segítségével felvázolt lehetséges megoldásokat.

II. Fenntarthatóság

Az UNESCO szerint a társadalmak fejlődése az alábbi jellemvonásokkal írható le:

- Béke és igazságosság
- Demokrácia
- Környezetvédelem
- Gazdaság, mely az embereket és a természetet szolgálja

Ezen elv mentén igyekszik az UEA jelenleg meghatározni tevékenységét. Elsőre talán nehéz lehet megérteni a kapcsolatot a *fenntarthatóság és az eszperantó* között, ám ha elfogadjuk, hogy az *eszperantó élő, és nem izolált nyelv*, akkor kiderül, hogy szerepet játszhat és kell, hogy játsszon a konkrét, jelentkező gondok megoldásában, valamint együttműködve több nemzetközi és társadalmi szervezettel is, láthatjuk, hogy a fenntarthatóság számos politikai párt és nem-kormányzati szervezet érdekszférájában jelen van.

A „*fenntartható fejlődés*”³⁴, mint az új Stratégiai Terv egyik kulcskifejezése fontos, hiszen nemcsak a mozgalom tagjainak saját hagyományaira és szükségleteire, hanem még nagyobb összefüggésben vizsgálva, az egész mozgalom tevékenységére utal. Egyfajta keretet adva, vagy lencsét, mely segít tisztán látni mai világunk helyzetét és jelentését.

A *nyelvekkel kapcsolatban* fontos megjegyezni, hogy az eszperantó képes új szemléletmódokat bevezetve, megoldást találni többek között az alábbi területen is:

- Nyelvi problémákkal kapcsolatos tudnivalók egyes esetekben (pl. törzsi nyelvek, politikai konfliktusok, migránsok)
- Nyelvi kérdések és egyéb társadalmi erőfeszítések
- Egy- vagy kétnyelvűség folyamatos befolyása

Központi üzenetként megfogalmazható tehát az eszperantó mozgalom részéről, hogy világunk, melyben jelenleg élünk:

- *Többynyelvű* fenntartható világ (az eszperantó mozgalom kiáll az igazságos többynyelvűségért),
- *Az egymásközi megbeszélést* célzó fenntartható világ (az eszperantó mozgalom kiáll a nyitott kommunikációért),

³⁴ Fettes, Mark: „Ekzistas granda soifo en la movado por profunda traktado de aktivulaj temoj: informado, trejnado, E-centroj, evoluigo de faka verkado kaj kunlaboro”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 175.

- *Interkulturális* fenntartható világ (az eszperantó mozgalom kiáll az egyetemes oktatásért).

A 2014-es év egyik legfontosabb kezdeményezése: az „AMO”

2014-ben a Buenos Aires-i Világkongresszuson ünnepelték a 60 évvel ezelőtt, 1954-ben Montevideóban elfogadott UNESCO-határozatot. Az eszperantó méltán érdemelte ki az utóbbi évtizedekben a nevelés, tudomány, és kultúra területén elért tényleges eredményeivel. Az eszperantó jelentősen elterjedt (Európán kívül is), s kialakult az eredeti és fordított eszperantó nyelvű irodalom, valamint számos egyéb kulturális produktum is. 2014-ben tehát kezdetét vette a „Montevideo 60” év, mely 2015. július 25-én, a Lille-ben tartott 100. Világkongresszussal ért véget.

A tavalyi évben szintén meghatározó eseményként szolgált a mozgalom életében, hogy kezdetét vette egyes stratégiai célok megvalósulása. Az „*Aktivista Felkészítés*” (AMO)³⁵ arra törekszik, hogy a mozgalom aktivistáit elméleti és gyakorlati képzés során, segítsék őket az ismeretek és képességek megszerzésében, melyek elengedhetetlenek a mozgalom erősítéséhez, hatékonyságának növeléséhez. A 2014-es évben 8 szemináriumot tartottak³⁶, a világ mind az öt kontinensén. A résztvevők száma igen változó volt (kb. 25 és 65 között mozgott), összesen 180 embert érintve, 60 vezető gondoskodott az események gondtalan lebonyolításáról. A 2015-ös évre vonatkozólag, további 5 szemináriumot jóváhagytak már: Brazíliában, Svédországban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Nepálban és Havannában is. A Szervezet alelnöke kihangsúlyozta, hogy elengedhetetlen olyan adminisztratív csoport, csapat kialakítása, akik átveszik a jelentős szervezési és dokumentációs munkát, így érthetővé válik, mennyire fontos a mozgalomban a jelenlegi képzésben részt vevők és potenciális személyek képességeinek fejlesztése.

Az első AMO-szemináriumra 2014 márciusában Magyarországon, Horányban került sor az *Ifjúsági Eszperantó Találkozó (JER)*³⁷ keretében. A három napon át tartó szeminárium (március 21-24.) tapasztalt szakértők vezetésével zajlott le (Stefan MacGill, Poór Veronika), melynek fő célkitűzése volt elméleti és gyakorlati ismeretek átadása olyan témakörökben, mint: motiválás az eszperantó tanulására, helyi csoportok szervezése, sajtóközlemények készítése, kapcsolattartás újságírókkal stb.

³⁵ MacGill Stefan: Nia movado dependas de AMO. In: *Revuo Esperanto* (2013), 220-221.

³⁶ MacGill Stefan: AM-bilancio pri 2014 pozitiva. In: *Revuo Esperanto* (2015), 8-9.

³⁷ Junulara Esperanto Renkontiĝo honlapja: www.jer.hu, Letöltve: 2014. december 2., ld. még: Hungara Esperanto-Junularo honlapja: www.esperanto-junularo.hu, Letöltve: 2014. december 2.

2014 augusztusában Kínában zajlott nyolcnapos Aktivista Felkészítés (AMO), melynek ünnepélyes megnyitójára Xian városában került sor augusztus 17-én. Új nevet is kapott a rendezvény: „*Keleti Eszperantó Szeminárium*”³⁸, 65 résztvevővel Kína különböző tartományaiából és külföldről egyaránt. A szeminárium hosszúságát indokolta a résztvevők nem megfelelő nyelvhasználat, így a felkészítés előtt fejleszteni kellett az aktivisták nyelvtudását.

Az „*AMO felnőtt*”³⁹, fogalmazta meg a Világszervezet alelnöke a „*Revue Esperanto*” októberi számában, hiszen a 2015-ös év folyamán a szemináriumok száma ugrásszerűen megnövekedett. Az AMO 17. szemináriumát Magyarországon, Egerben rendezik meg 2015. december 28 és 31. között, a „*Junulara Esperanta Semajno*”, azaz „Ifjúsági Eszperantó Héttel” párhuzamosan. A szeminárium témája igen aktuális: „*Junigi la komunumojn*”, vagyis „*Fiatalítani a közösséget*”. Az előre tervezett és megszavazott szemináriumok sorát a Nepál fővárosban, *Katmanduban* megrendezésre (2016. február 27-29.) kerülő 20. AMO program zárja. Tervezik újabb foglalkozások megszervezését, hiszen a Vezetőség kijelentette, hogy új adminisztrátor fogja ellátni a szemináriumok vezetését: *Sara Spanó* személyében, aki együttműködve még a 21. foglalkozáson a jelenlegi vezetéssel, a 22. szemináriumot már önállóan vezeti majd.

A 2015-ös év kihívásai...

Az idei év szintén fontos a mozgalom számára, hiszen újabb *fordulópontokat*⁴⁰ hozott, melyek új lehetőségeket teremtenek a nyelvi közösség, és a mozgalom számára egyaránt. Kiemelkedő jelentőséggel bír az ENSZ-száma is, hiszen ezen évben számos területen folytatott erőfeszítések (oktatás, fejlesztés, klímaváltozás) csúcspontjukhoz érkeztek: az „*Ezeréves Fejlődési Célok*” határideje lejárt, és megújításra vár (többek között olyan fő prioritásokról van szó, mint az alapfokú oktatás egyetemessé tétele, gyermekhalálozások számának lecsökkentése, valamint a tiszta ivóvízzel való ellátás). A jövőbe kitekintve láthatjuk, hogy az ENSZ-en belül komoly kérdést fog képezni *világunk soknyelvűsége*, melyben az eszperantonak, mint az együttműködés, és a *különböző országokhoz, kultúrákhoz tartozó emberek közötti megértés* értékes „*eszközeként*” jut majd szerephez. Az eszperantó részt vállal, erőfeszítéseket tesz az *igazságosabb világ megteremtéséért* zajló küzdelemben.

³⁸ El Popola Ĉinio honlapja:

http://www.espero.com.cn/2014-08/20/content_33288616.htm, Letöltve: 2014. december 2.

³⁹ MacGill Stefan: AMO iĝas plenkreskulo. In: *Revue Esperanto* (2015), 209.

⁴⁰ Fettes, Mark: Turopintoj kaj turnopunktoj. In: *Revue Esperanto* (2015), 3.

A jövő szakmai vitáit tekintve, az eszperantistáknak hasonlóan nyitottnak kell lenniük az új ötletek és perspektívák felé, s törekedniük kell arra, hogy a társadalmi fejlődés nyelvi dimenziójában is részt vállaljanak. Tehát látható, hogy a „*nyelvi probléma*” komplex jelenség, mely egyidejűleg több más fontos kérdést is felvet, vagyis megállapítható, hogy önállóan nem létezik nyelvi probléma, hanem különböző társadalmi problémák nyelvi aspektusairól beszélhetünk, melyhez az eszperantisták érdeklődéssel és szimpátiával fordulnak, azonban egyedül nem képesek megoldani.

A mozgalom alapját képező emberi jogokat társítani kell ökológiai igazságossággal, valamint a zamenhofi toleráns, tiszteletteljes értékekkel és tartalommal.

Alapvető fontossággal bír tehát, hogy a mozgalom aktívan részt vegyen a világ kultúrájában, nem egyszerűen, mint fogyasztó vagy vevő, hanem mint önálló, alkotó része. Ezt a Szervezet elnöke egyszerűen „*polgári kultúrának*” nevezi. „Fontos, hogy ne csak beszéljünk, hanem meghallgassuk társainkat, hiszen a mozgalom emberséget hoz a nyelvi szférába, ahogy a többi szinten is keressük és elfogadjuk az ehhez hasonló emberiséget tükröző támogatást.”⁴¹ Az UEA történetében már 65 éve szerepel kulcsfontosságú kérdésként az emberi jogok kérdése is, mely a fejlődés modelljét is jelenti egyben.

Az UEA és a TEJO vezetősége sok dologban szinte ugyanúgy gondolkoznak⁴², legyen szó az emberi jogok kérdéséről, vagy a nyelv ügyéről, mely igazán sikeres csakis a külföldi kapcsolatok erősítése által lehetséges. Ennek tükrében elengedhetetlen egy olyan stratégiai terv kidolgozása, melyben megfogalmazódik a mozgalom számára szükséges „fenntartható fejlődés”. Az idei év jelmondata tehát: „*Eszperantó: nyelv a fenntartható fejlődésért*”.

A fenntartható fejlődés

Mark Fettes, az UEA elnökének a „*Revuo Esperanto*”-ban közölt újrakezdésében új elképzelésekkel, perspektívákkal és jelmonddal köszöntötte az olvasókat: „*Eszperantó: nyelv a fenntartható fejlődésért*”⁴³. Nagyon találó a kifejezés, hiszen mai világunk igen aktuális témáját emeli ki. A kifejezés a *béke és igazságosság eszméjéhez* köthető, mely már hosszú múltra tekint vissza a mozgalom történetében.

⁴¹ Fettes, Mark: Por fariĝi amasmovado. In: *Revuo Esperanto* (2014), 3.

⁴² Fettes, Mark: „Ekzistas granda soifo en la movado por profunda traktado de aktivulaj temoj: informado, trejnado, E-centroj, evoluigo de faka verkado kaj kunlaboro”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 175.

⁴³ Fettes, Mark: Daŭripova kaj ni. In: *Revuo Esperanto* (2014), 40., ld. még: UEA: *Celoj por Daŭripova Evoluigo dum la periodo 2015-2030*
http://www.uea.org/teko/un/dauripova_evoluigo_2030, Letöltve: 2015. október 30.

A Zamenhof által megteremtett eszperantó nyelv több mint 100 éves létezésével, méltóan bebizonyította, hogy a nyelv igenis képes volt adaptálódni a változó világ kihívásaihoz, és fejlődni, valóságos *időtálló kommunikációs eszközt* teremtve *modern célok megoldására*, ahogyan gyakorlati eszközként is kiállta a helyét. Logikus, és hatásos megoldást nyújthat olyan problémákra, mint a világ nyelvi problémái.

Modern társadalmunk fogyasztói társadalom, mely jelentős mértékben fogyasztja, használja fel a természeti, emberi, technikai és adminisztratív erőforrásokat. Ebből kifolyólag elengedhetetlen egy olyan fejlődési modell, mely takarékosabb, és kényelmesebb megoldást nyújt az emberek és a természet szükségleteinek kielégítésére. A megfelelő koncepció tehát a „*fenntartható fejlődés*”⁴⁴. Megjegyzendő, hogy nem csupán tudományos-technikai értelemben vett fogalomról beszélünk (habár fontos eleme), hanem alapjaiban eszmei és morális értékek mentén haladva szükséges a közfelfogást megváltoztatni.

Az eszperantó mozgalom a kezdetektől fogva támogatja a többnyelvűséget, a törzsi nyelvek fennmaradását, valamint a nyelvi jogok tiszteletben tartását. Ezen kérdésekben kulcsszerepet igazán az eszperantó, mint *semleges nyelv* jelenthet a jövőben, melynek forrása Zamenhoftól ered, aki nyelvével képes volt *hidat építve párbeszédet* kialakítani a különböző emberek között. Tehát világunk jövőjében a nagy hangsúlyt kapó különbözőség megőrzésének talaján (legyen az kulturális, ökológiai, gazdasági vagy politikai) az eszperantó kulcsfontosságú szereppel bírhat. Az UNESCO, mely az ENSZ egyik szakosított szerve, megfogalmazta a fenntartható fejlődés fogalmát az oktatásra tekintettel, melyből következik a „*fenntartható világ*” definíciója (szintén az UNESCO olvasatában)⁴⁵:

- Béke és igazságosság harmonikus együttélése
- Demokrácia (felelősségre vonható igazgatás és kormányzás)
- Fenntartható megoldások (ökológiai szempontoknak megfelelő gazdaság)
- Természeti értékek védelme, megőrzése (természetvédelem)

Ezen szempontok minden komponense visszavezethető a különböző identitások, érdekek, szükségletekből fakadó ellentétekre, valamint felhívja a figyelmet a gyengék védelmére (emberek, kultúrák, fajok) a kizsákmányolással szemben. Röviden tehát az UNESCO a *fenntartható világ eszméjének* fogalmat adva írta körül a *zamenhofi elveket*.

⁴⁴ Fettes, Mark: Daŭripova kaj ni. In: *Revuo Esperanto* (2014), 40., ld. még: UEA: *Celoj por Daŭripova Evoluigo dum la periodo 2015-2030*

http://www.uea.org/teko/un/dauripova_evoluigo_2030, Letöltve: 2015. október 30.

⁴⁵ Fettes, Mark: La daŭripova vojo. In: *Revuo Esperanto* (2014), 68.

Az eszperantó nyelv tehát a 21. században összefonódik a fenntartható világ társadalmának fejlődésével. Joggal állíthatjuk tehát, hogy az eszperantó mozgalom természetes szövetségese minden olyan mozgalomnak, mely küzd a „*fenntartható világ*”⁴⁶ megteremtéséért.

Stratégiai munkaterv

Az eszperantó 98. Világkongresszusán (UK) az UEA megválasztotta új vezetőségét, s a 2013-2017-es időszakra „*Stratégiai munkatervet*”⁴⁷ fogadott el. A tervezet alapvetően *négy fő pillér* köré épül, nevezetesen: 1. „Konsciigo”, azaz a *külvilág* felé történő erősebb kapcsolatépítés, 2. „Kapabligo”, azaz a *képességek* fejlesztése, 3. „Komunumo”, vagyis a *közösség* fejlesztése, illetve 4. „Kunordigo”, *együtműködés* erősítése. A fő szervezettel párhuzamosan az Eszperantó Tanárok Nemzetközi Szövetsége (ILEI), illetve az Eszperantó Ifjúsági Világszövetség (TEJO) kifejezte készségét az együtműködéssel kapcsolatban.

Az UEA tehát kiemelkedő fontosságú *stratégiai tervet*⁴⁸ fogadott el, melyben előkelő szerepet szánnak:

- Közösségi tájékoztatóknak az eszperantóról és a fenntartható fejlődésről,
- A képességek fejlesztését elősegítő programoknak az eszperantóval és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatban,
- Kijelölt céloknak a külföldi kapcsolatok elmélyítése érdekében (pl. bizonyos nem kormányzati szervezetekkel, az ENSZ-szel és az UNESCO-val együtműködve, nemzetközi konferenciák keretében stb.)

Természetesen *hosszú távú célok lefektetéséről*⁴⁹ van szó a jövőre nézve. Most nézzük meg egyesével, milyen célt is szolgálnak a fő pillérek.

⁴⁶ Fettes, Mark: La daŭripova vojo. In: *Revuo Esperanto* (2014), 68.

⁴⁷ La Redakcio: La rubriko Unua Alineo prezentas kelkajn ideojn pri a daŭripova evoluo en la informado pri Esperanto. In: *Revuo Esperanto* (2014), 173., ld. még: Gados László: Nyelvi hírek a világból II. <http://vilagnyelv.hexaco.hu/HIREK.htm>, Letöltve: 2014. december 2.

⁴⁸ Estrara Raporto 2014: Konkretaj paŝoj al renovigo. In: *Revuo Esperanto* (2015), 134-137.

⁴⁹ Fettes, Mark: La daŭripova vojo. In: *Revuo Esperanto* (2014), 68.

1. „Konsciigo”, azaz a külvilág felé történő erősebb kapcsolatépítés.

Stratégiai prioritás 1.1⁵⁰: *Modernizálni és teljessé tenni az eszperantóról alkotott képet a közvéleményben.* Elérni, hogy az eszperantó széles körben értelmezett modern, élő nyelv legyen, mely egyedülálló történelemmel és dinamikus kultúrával rendelkezik.

Általában kétoldali definíció, hiszen jelenti egyrészt a valóságról, az eszperantó lehetőségeiről való tájékoztatást, másrészt jól mutatja miért is van rá szükség. A legfőbb feladat tehát a mozgalom számára, hogy „modern nyelvként” mutassa be az eszperantót, mely *eszközként* szolgál a modern célok, azaz egy racionálisabb, rendszerezettebb világtársadalom elérése érdekében. „Azonban a modernitás eszméje eddig épp ellenkezőleg, nem az eszperantó irányába mutat, hanem egy olyan világéba, mely elfojtja és marginalizálja a kisebb nyelveket, egészen addig, míg földünk nyelvi diverzitásának 90%-a eltűnik. Így, ha ma még nincs is szükség az eszperantóra, de a jövő számára elengedhetetlennek fog bizonyulni.”⁵¹ Szükséges tehát az emberek gondolkodásmódjának megváltoztatása a nyelvi sokféleség tekintetében, ugyanis a *fenntartható társadalom* soknyelvű lesz és soknemzetű, ahol a legkülönbözőbb kommunikációs eszközök célként szolgálhatnak a gazdasági és kulturális integritás kibontakoztatásához. Mai világunkban jelen vannak a nyelvi ügyekkel kapcsolatos félreértések, és tévhitek, melyekhez nagyban hozzájárul a nacionalista ideológiák befolyása, s mely alapjaiban alakítja világunk képét. Ebből fakadóan szükséges a mozgalmat nyelvileg tudatosnak és tisztának láttatni, s megtanítani az embereket arra, hogy a világ nyelvi jelenségeit és nyelvi különbségeit figyelembevéve, alakítsanak ki megfelelő reális és emberséges nézőpontot.

2. „Kapabligo”, azaz a képességek fejlesztése.

Stratégiai prioritás 2.1⁵²: *Tanfolyamok és vizsgák.* Megnövelni azon emberek számát, akik sikeresen végzik el a regisztrált tanfolyamokat és nemzetközi eszperantó vizsgákat.

Az eszperantónak „propedeutikai” szerepe⁵³ van, azaz előkészítői, általa könnyebben válnak tanulhatóvá az olyan etnikus nyelvek, mint az angol, német, francia vagy az olasz. Tehát ezen célkitűzés nagy hangsúlyt fektet az *eszperantó oktatására*, a *többnyelvűség védelmére és művelésére* mellett. Az eszperantó nyelv már bizonyította élő

⁵⁰ Ld. bővebben: UEA: *Strategia Laborplano de UEA 2013-2017*

http://uea.org/l/teko/strategio/Strategia_laborplano_de_UEA_2013-2017.pdf, Letöltve: 2015. szeptember 11.

⁵¹ Fettes, Mark: *ld. cikk.*, 68.

⁵² UEA: *ld. mű.*, 10.

⁵³ Fettes, Mark: *La daŭripova vojo.* In: *Revuo Esperanto* (2014), 68.

mivoltát, melyet alátámaszt a gazdag eszperantó irodalom (fordított, és eredeti nyelven íródott), valamint a kiadott könyvek és folyóiratok mennyisége. A sikeres tanulók ragaszkodnak/kötődnek a zárt közösségi klubok és találkozók rendszeréhez. Szükséges tehát egy olyan mozgalmat létrehozni, mely kiáll a tudatos többnyelvűségért, szerencsére ezen magok már fellelhetők az eszperantó közösségen belül.

3. „Komunumo”, azaz a közösség fejlesztése.

Stratégiai cél 3.1⁵⁴: Az UEA szolgáltatások használatának szélesebb körben való terjesztése. Nemcsak a felhasználók számának növeléséről van szó, hanem a felhasználói tapasztalat elmélyítéséről is.

Az eszperantó lehetővé teszi másfajta kapcsolatok kialakítását és együttműködését a különböző életpaszttalakkal rendelkező emberek között, *híd*⁵⁵ szerepét betöltve hoz létre barátságot, melyet az UEA korábbi elnöke is, Probal Daşgupto vallott, vagy beszélhetünk az „*emberséges internacionalizmus*” eszméjéről (Ivo Lapenna elnöksége alatt), megteremtve a Zamenhof által hirdetett „*nagy családi kör*” eszméjét. Fontos észrevenni és elismerni az eszperantó szolidaritásának és a közös alkotás kultúrájának szerepét, mely hozzájárul az *eszperantó, mint társadalmi jelenség* kibontakozásához. Hector Hodler, a Szervezet alapítója jól látta ezt, így egyetlen fő célkitűzésként határozta meg az eltérő nyelveket beszélő emberek közötti mindenféle kapcsolat megkönnyítését, s a tagok közötti szolidaritás eszméjének erősítését. Ezen célok a mai Alapszabályzatban is megtalálhatók, melyek azonban némileg kibővültek olyan célkitűzésekkel, mint „az eszperantó elterjesztése” és „a nyelvi probléma megoldása a nemzetközi kapcsolatokban”.

A közösség célkitűzése tágabb értelemben magában foglalja: „az eszperantó hasznosítását”, „szak- és tudományos tevékenységét”, „kultúráját” stb., ahogyan az eszperantisták közötti szolidaritáson nyugvó kapcsolatok, a Delegátusi Háló, valamint a mozgalmi élet egyéb más oldalain jelentkező tevékenységeket is. Alapvetően tehát az eszperantó kultúráról van szó egy szélesebb kontextusba ágyazva, éppen ahogy az UEA alapítója azt korábban megfogalmazta.

⁵⁴ UEA: *Strategia Laborplano de UEA 2013-2017*

http://uea.org/l/teko/strategio/Strategia_laborplano_de_UEA_2013-2017.pdf

Letöltve: 2015. szeptember 11.

⁵⁵ Fettes, Mark: La daŭripova vojo (2). In: *Revuo Esperanto* (2014), 82.

Hogyan lehetne az esperantó kultúrát fejleszteni a jövő világ társadalmának szükségleteit kielégítve? Először is az *interkulturális megértést* előtérbe helyezve. Nem elegendő csupán a közös nyelv, hanem teret kell nyitni oda, ahol az interkulturális párbeszéd, értekezés magas fokon zajlik, ezért fontos, hogy a találkozók alkalmával ne csupán a közösség kellemes atmoszféráját élvezve, hanem azok alkalmával a különbségeket feltárják, esetlegesen elemezzék.

Másodrészt, a párbeszédnek magában kell foglalnia a *természetet* is, nem csak globális szinten, hanem helyi és regionális szinteken is. Ezért is fontos, hogy a kongresszusok során olyan előadások és kurzusok is megrendezésre kerüljenek, melyben a nyelvi és kulturális témák mellett természeti, ökológiai nézőpontok is előtérbe kerülnek. Érthetővé válik tehát a híd szerepe, mely azonban nemcsak az emberek közötti különbözőség áthidalására szolgál.

Harmadrészt, komolyan kell foglalkozni a *gazdasági egyenlőtlenséggel*⁵⁶ is, mely sok ember számára *korlátozza a részvétel lehetőségét*. Ez azt is jelenti többek között, hogy meg kell nyitni a kongresszusokat a még intenzívebb *világháló segítségével történő részvétel* lehetősége előtt. Továbbá, szintén fontos, hogy *olcsóbb eszközöket, módokat* kell találni a kulturális produktumok (könyvek, zene, filmek stb.) terjesztése céljából.

S végül negyedrészt, a közös érdekek és célok mentén meg kell *könnyíteni a spontán kommunikáció és összefogás lehetőségét* a világ bármely pontján élő emberek között. Egy egyszerű példával szemléltetve: száz évvel ezelőtt a „Jarlibro”, azaz évkönyv kiadása zseniális találmánynak számított, azonban ma az Internet már nagyobb lehetőségeket hordoz magában.

⁵⁶ Fettes, Mark: La daŭripova vojo (2). In: *Revuo Esperanto* (2014), 82, ld. még: UEA: *Strategia Laborplano de UEA 2013-2017* http://uea.org/l/teko/strategio/Strategia_laborplano_de_UEA_2013-2017.pdf Letöltve: 2015. szeptember 11.

4. „Kunordigo”, azaz az együttműködés erősítése.

Stratégiai prioritások 4.1⁵⁷: *Aktívabb és koherensebb szervezet fejlesztése.* A jelenlegi „Vezető-Bizottság-Központi Iroda” rendszere többféle szempontból rosszul funkcionál. Szükséges egy lényegesen nagyobb csapat létrehozása, mely közös stratégia égisze alatt működve, intenzíven és hatékonyan kommunikál, valamint megállapodás szerint gondoskodik a fő tevékenységi területekről.

Tehát, az utolsó célterület alapvetően a *szervezeti struktúra megreformálását* tűzte ki elérendő célként, vagyis újra kell gondolni az *UEA alapvető funkcióit és szerkezetét*. A Főszervezet felépítése ugyanis alapvetően a 20. századhoz tartozik, míg a „*fenntartható út*” a 21. századhoz. Gondoljunk csak olyan nagyszerű megoldásokra, mint a „*lernu.net*”, mely sikeresen hív össze tanulókat különböző országokból, ahol szervezett mozgalomnak nyoma sincs. Másik szintén példaértékű dolog, a „*Muzaiko*”⁵⁸ eszperantó nyelvű rádió, melynek adásai elérhetőek bárhol a világon. Érdemes lehet elgondolkodni egy *rugalmasabb és adaptálódni képes szerkezet*⁵⁹ kialakításában. A világ még nagyrészt önálló, független államok mentén működik, így szükséges *továbbszerveződni és együttcselekedni országos szinten* is a különböző célok elérése érdekében.

Az eszperantó mozgalom tehát *önállóan nem képes* fenntartható világtársadalmat teremteni, ugyanakkor képes *erőfeszítését felhasználva reformokat eszközölni*, nemcsak nyelvi szinten, hanem kulturálisan és szervezetileg is. Ahogyan már korábban is említettem, ehhez nem elegendő néhány éves munka, hanem *évtizedek kemény erőfeszítései* szükségesek hozzá, melyben fontos lehet a *megfelelő út kijelölése* is.

⁵⁷ UEA: *Strategia Laborplano de UEA 2013-2017*

http://uea.org/l/teko/strategio/Strategia_laborplano_de_UEA_2013-2017.pdf

Letöltve: 2015. szeptember 11.

⁵⁸ Muzaiko honlapja:

<http://muzaiko.info/>, Letöltve: 2015. október 25.

⁵⁹ Fettes, Mark: *La daŭripova vojo* (2). In: *Revuo Esperanto* (2014), 82.

III. Az eszperantó mozgalom jelenlegi helyzetéről, és a lehetséges megoldásokról

Az eszperantó mozgalom már *hosszú ideje küzd problémákkal*. Számos vélemény, javaslat született már avval kapcsolatban, hogyan lehetne orvosolni a felmerülő gondokat, azonban hogy jobban megérthessük a probléma(á)k gyökerét, mélyebbre kell ásunk. Az Eszperantó Világszervezet hivatalos, havonta megjelenő folyóirata: a „*Revuo Esperanto*”-ban számos érdekes, és tanulságos cikk született a témával kapcsolatban. Ezen írásokból válogatva igyekszem átfogó képet adni a mozgalom jelenlegi helyzetéről.

„Az eszperantó mozgalom már régóta vívja szüntelen harcát a világon kívül, attól elválasztva.”⁶⁰ A mozgalomnak el kell hagynia „Elefántcsont tornyát”, vagy ahogy az eszperantisták nevezik, az ő „*Esperantujo*”⁶¹-jukat, és be kell lépniük a valódi világba. A legtöbb eszperantista számára egyetlen célként szerepel, az *eszperantó minél szélesebb körben való terjesztése* a világban (a Világszervezet Alapszabályzatban lefektetett egyik cél szintén), valamint *tömegnyelvvé* alakítása. A nyelv tehát nem célként szerepel, hanem *eszközként* a tájékoztatásban.

Az *összetartozás, emberiesség, kölcsönös megértést* szimbolizáló nyelvet a beszélői szerint minél nagyobb körben kellene átruházni a világ többi polgárára is. Hitük szerint egy *igazságosabb világ* eljövételét jelentené, ha minden ember képes lenne egymással kommunikálni a földön, természetesen az eszperantó, mint *semleges és nemzetközi közvetítő nyelv* által.

Az eszperantisták igyekeznek hozzájárulni egy *emberségesebb világ* megvalósulásához⁶²: kiállnak az UNESCO „*Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*” mellett, valamint *Stratégiai Alaptervükben*⁶³ igyekeznek hangsúlyt fektetni az egyéni, szociális és kulturális dimenziókra is, így támogatják:

- minden ember világszintű kommunikációs együttműködését, annak szabad, hatékony és könnyű megérthetőségét,
- olyan társadalmak kialakítását, amelynek tagjai egyenlő jogokkal, tisztelettel és esélyekkel bírnak anyanyelvük révén,

⁶⁰ La Redakcio: „La popolo volas salti antaŭen”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 35.

⁶¹ „*Esperantujo*”: Az eszperantistákat összefogó szimbolikus terület, „ország”, nincs szó szerinti fordítása.

⁶² Vergara, José-Antonio: Ke estu io nova en nia batalfrontoj!. In: *Revuo Esperanto* (2014), 27.

⁶³ Id. bővebben: UEA: *Strategia Laborplano de UEA 2013-2017*

http://uea.org/l/teko/strategio/Strategia_laborplano_de_UEA_2013-2017.pdf

Letöltve: 2015. szeptember 11.

- világszintű kultúrák létrehozását, melyben a béke, emberi jogok és a fenntartható fejlődés dominál, őrizve és védve a nyelvek és kultúrák sokszínűségét,
- valamint az eszperantó, mint nemzetközi világnyelv világszintű alkalmazását, hozzájárulva az emberiség céljaihoz.

Az elnökség tervei között szerepel idén többek között az is, ahogyan Mark Fettes, az UEA jelenlegi elnöke nyilatkozott: „*Tömegmozgalommá váljunk*”⁶⁴. A mozgalom számára elengedhetetlen a megújulás, melynek első lépése volt a Szervezet havonta megjelenő lapja új szerkesztőségének kijelölése.

Természetesen a *zamenhofi elvek* mellett, megjelenik a *racionálisabb*, a mai világ igényeit követő nézőpont kibontakozása is, mégpedig, hogy az UEA és országos szervezeteinek összefogásával a nemzeti kormányoknál „lobbizva” kell elérni az *eszperantó nyelv bevezetését az oktatásban*. Érdeemes figyelembe venni a piaci szempontokat is, melyet alapvetően *eladó és vásárló* kapcsolatára redukálhatunk le, ebben a kontextusban tehát, az eladó a mozgalom, mely emberek millióinak ajánlja fel értékes *árucikkét*: az emberi méltóság, szolidaritás, egyenlőség és őszinte emberek közötti kommunikáció lehetőségét, egyszóval az *emberiesség eszméjét*.⁶⁵

A mozgalomban jelentkező *különböző nézőpontok* eléggé hangsúlyosan vannak jelen. Elengedhetetlennek bizonyulna a *felesleges terhektől való megszabadulás*, s a mozgalom felkészítése a mai modern világ kihívásaira. Hogyan lehetne tehát előre ugorva elérni a kitűzött célt?⁶⁶ A jelenlegi *megmerevedett struktúra, konzervativizmus*, és a folyamatosan csökkenő, javarészt *idősebb korosztályból* álló tagság nem könnyíti meg a helyzetet. Az „Esperantujo” kultúrájára jellemző, hogy egészen egyedi, főképp *személyes választásokon és meggyőződéseken* alapszik, mely ragaszkodik a szigorú szervezettséghez. Ennek tükrében, az UEA, mint az eszperantó közösséget és mozgalmat összefogó szervezet alapvető szabályzatának és stratégia tervének fontos *oktatási és inspiráló szereppel* kell bírnia. Ugyanakkor nem várható el az egységesség megvalósulása egy *felsőbbszintű döntéshozataltól és szervezettől*, hanem egy fajta „víziót”, struktúrát és programot kidolgozva kell *lehetséges partnereket odavonozni*. A partnereknek, segítőknek szükségük van vezetésre, és nem nélkülözhetők a konkrét, gyakorlati részletek sem a közös munka megvalósulásával kapcsolatban. Ehhez

⁶⁴ Fettes, Mark: Por fariĝi amasmovado. In: *Revuo Esperanto* (2014), 3.

⁶⁵ U.o.

⁶⁶ La Redakcio: Kiel trafe salti antaŭen kaj atingi la celon?. In: *Revuo Esperanto* (2014), 37.

elengedhetetlen az energia, melyet a feladatra szánt idő és a kommunikáció, megvitatásra szükséges fektetni. Ezen célok már megfogalmazódtak a szervezet Stratégia Tervében, ám nagyban függ a közös tevékenységben szerepet vállaló egyéni tagok és szervezetek vezetőségei oldalának elfogadásától is. A „*Tudatosítás*”, mint a tervezet egyik általános célkitűzése, főképp a nem eszperantista, valamint a világhálót használó közösséget igyekszik megszólítani. Ugyanakkor a szervezet saját tagjainak, illetve magának az eszperantó közösség számára is igyekszik evvel egy *tisztább, átláthatóbb képet* biztosítani, hozzájárulva a még hatékonyabb közös munkához az eszperantóért és általa („*por kaj per Esperanto*”) ötleteket és tervekét mérhető eredményekké alakítani. José Antonio Vergara, az UEA egyik vezetőségi tagja szerint, a főszervezet kiemelkedő jelentőséggel bír, melyet csillagászati hasonlaltal kifejezve Napként definiált, mely köré csoportosulva a további égitestek saját kezdeményező készségükkel, nagyságukkal és mozgósítási képességükkel alakítanak ki egy harmonikus együttélést, egy „*univerzális szövetséget*”⁶⁷.

A mozgalom újra feltalálása?

„*A mozgalom újra feltalálása szükséges*”⁶⁸, írja Fabrício Valle a „*Revuo Esperanto*” 2014. áprilisi számában. A már említett „*por Esperanto*” nyilvánvaló, hiszen a nyelv megalkotójának szüksége volt az idealisták alkotta mozgalomra. Mikor még az összes eszperantista aktív mozgalmi tag volt, virágoztak a helyi klubok és grandiózus kezdeményezések, Európa jelentette a mozgalom fő motorját, ahol nagyszerű eredmények születtek az irodalom, vagy a mozgalom szervezésének területén. Ám felébredve az idilli álomból, a mozgalom tagjainak az *Internet és az információs társadalom* korában kellett magukhoz térniük, mely alapvetően megreformálta a világot. *Geopolitikai változások* következtek be, melynek következményeképp Brazília, India, Oroszország és Kína („*BRICS*-országok), valamint csatlakozva hozzájuk Dél-Afrika, egyfajta tömböt formáltak azonos (gazdasági) érdekek és értékek mentén. Az eszperantó *Európán kívül is* terjeszkedett, hiszen *Iránban* megrendezésre került az első Eszperantó Kongresszus, ahol olyan regionális tömbök formálódtak, mint a *dél-ázsiai* formáció, vagy az *afrikai mozgalom*. Nem szabad megfeledkezni természetesen *Kínáról* sem, mely jelentős eredményeket ért el az eszperantó gyakorlati alkalmazása területén, s ahol jelenleg is „*reneszánszát*” éli a nyelv.

⁶⁷ La Redakcio: Kiel trafe salti antaŭen kaj atingi la celon?. In: *Revuo Esperanto* (2014), 37.

⁶⁸ Valle, Fabrício: Reinventi la E-movadon estas necese. In: *Revuo Esperanto* (2014), 75., ld. még: La Redakcio: Gloro de la pasinteco la E-centroj krias por renoviĝo. In: *Revuo Esperanto* (2014), 84.

A mozgalom éltetése ugyanakkor egyfajta *teherként* is hathat. Az eszperantonak nincs többé szüksége a mozgalomra annak érdekében, hogy élő nyelvet hozzon létre, hiszen már virágzik, s meg is tette az első lépéseket e célból, azonban ez *identitás válsághoz* vezetett, s a következő kérdéseket vetette fel a közösség körében: Van értelme tovább részt venni a mozgalomban? Mi célja jelentkezni az UEA-hoz? Miért van szükség folyóíratra?⁶⁹ Az UEA-t sokan csupán *szolgáltatást nyújtó szervezetként* tekintik, mely alapvetően három területre koncentrál: „libroservo” (könyvszolgáltatás), „Jarlibro” (évkönyv) és a folyóiratok („Esperanto” és „Kontakto”) kiadása, valamint az éves *Világkongresszusok* megszervezése. Ezen szolgáltatásokkal igyekeznek megszilárdítani jelenlegi státuszukat, és hírnevet szerezni maguknak, evvel még találóbb kereskedelmi stratégiát kialakítva. A folyóiratokat tekintve *két alapvető lapról* („Revueo Esperanto” és „Kontakto”) beszélhetünk, mely két szervezet között oszlik meg: az UEA és a TEJO⁷⁰. Hasonlóan színvonalas újságokról van szó, melyek megfelelő marketinggel ösztönzőként hatnak. A jelenleg még csak negyed évenként megjelenő „Kontakto”-nak, nagy esélye van, hogy ezentúl szintén havonta jelenjen meg, ahogyan a „Revueo Esperanto” is. A hagyományos mozgalmi céloktól kissé eltávolodva (mely főképp az eszperantó, mint nyelv éltetése), számos *gazdasági és specifikus küldetéssel* találjuk szembe magunkat, melyhez elengedhetetlen a jól strukturált, *társadalmi szervezetek* partneri kapcsolata valamennyi tevékenységi területen. Az UEA természetes szereplője az eszperantó új történelmi szakaszának, melyben az eszperantó *gazdasági alkalmazásának* kibontakoztatása és a *nyelv teljes körű elismerése* játssza immáron a főszerepet.

A tömegnyelvnek nincs mozgalma, hasonlóan a hagyományos eszperantó mozgalomhoz, melynek szimplán beszélői vannak, akik mindennapi életük során használják a nyelvet. Azon tény, hogy az „Esperantujo”-n belül *nem mindenki akar részt venni a mozgalomban*, az első jele annak, hogy az eszperantó a tömegnyelv főbb jellemvonásával gazdagszik, mely önmagában pozitív dolog. Azonban az UEA-nak, és országos, szak-, valamint helyi szervezeteinek meg kell érteniük: a továbbélés, működés feltételeként *két célközönséget* kell szem előtt tartaniuk:

⁶⁹ Ld. még: Szilvási László: „Ni devas uzi merkaticajn metodojn kaj profesinivele manaĝeri niajn projektojn”. In: *Revueo Esperanto* (2014), 79.

⁷⁰ *TEJO*: az UEA ifjúsági szekciójaként működött, azonban az idén Lille-ben tartott 100. Világkongresszus alkalmával döntés született a szervezet önállóságáról, így már a főszervezettől jogilag és anyagilag függetlenül, ám továbbra is vele együttműködve, azt támogatva tevékenykedik tovább. (saját megjegyzés)

- az *eszperantóul beszélőket*, akik a modern technika vívmányait kihasználva (pl. Facebook) nagy érdeklődéssel fordulnak az eszperantó felé,
- valamint a *mozgalmi tagokat*, akik készek együttműködve szélesíteni és megerősíteni azon tendenciát, mely szerint az eszperantó *nemzetközi tömegnyelvvé* válik, s közös erővel támogatva elérni ezen világszintű célt, magukat méltán nevezve „*finvenkistoj*”⁷¹-oknak (végső győzedelmet megvalósítóknak).

A mozgalmi szervezetek tehát új szereppel bíró orgánummokká válnak, melyek vagy a raumisták célját szolgálva, vagy mint az önkénteseket középpontba állító „*végső győzelmet*” *támogató* szervezeteként jelentkeznek. Jogosan merül fel a kérdés ebben a kontextusban, hogy milyen szerepet kell betöltenie az UEA-nak? Milyen (vagy egyáltalán bír-e) szereppel a „*Revuo Esperanto*” és a „*Kontakto*”? Milyen mozgalmi célokat kell kitűznie az UEA-nak? Hogyan kellene új szolgáltatásokat eszkalálnia és a hagyományos típusúakat jobbra tenni? Ezen kérdések még megválaszolásra várnak, ám egy dologban biztosan van egyetértés: a mozgalmat *radikálisan újra fel kell találni!*

Adaptálódni vagy beletörődni?

A világban található *eszperantó központoknak* újjá kell születniük⁷² annak érdekében, hogy megfelelő alapot biztosítsanak az eszperantó nyelv folyamatos létezésének biztosítsa érdekében. A *globalizáció* csábító hangja, valamint a kommunikáció és információszolgáltatás modern eszközeinek terjesztése alapvetően megkívánják a fent említett célt. Új jelenséggel kell szembenéznünk: a *virtuális világgal*. Nem kevés eszperantista *hagyja el helyi eszperantó klubját* és egy teljesen új közeghez kapcsolódva igyekszik *kapcsolatokat kialakítani* más eszperantistákkal a világ egyéb részein. A modern technika segítségével ugyanis már nincs szükség a fizikális kontaktusra, hiszen a világháló lehetővé teszi (szinte az egész világra kiterjedően) az üléseken való részvétel, találkozók szervezésének, eszperantista áruk vásárlásának, különböző tevékenységek folytatásának, mint események, kurzusokra való jelentkezés, vagy éppenséggel új tagokat toborzásának lehetőségét.

⁷¹ „*Finvenkismo*”: az eszperantó mozgalmon belüli ideológiai irányzat, mely a „*Fina Venko*”, azaz Végső Győzelem koncepcióból származik, melynek célja az eszperantó, mint domináns második nyelv bevezetése az egész világon. (saját megjegyzés)

⁷² La Redakcio: Gloro de la pasinteco la E-centroj krias por renoviĝo. In: *Revuo Esperanto* (2014), 84., ld. még: Szilvási László: „Ni devas uzi merkatakajn metodojn kaj profesinivele managéri niajn projektojn”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 78-79.

Jelenleg megfigyelhető egy *éles generációváltás*, a helyi eszperantó klubok, szervezetek már nem játszanak olyan fontos szerepet vagy élnek virágzó életet, mint az elmúlt évtizedekben.⁷³ Az *Internet térhódítása*⁷⁴ nagyban befolyásolta a részvételt, és a mozgalomban való aktivitást. Habár az egyes szervezetek funkciói nem változtak, ugyanakkor még előnyt is kovácsolhatnak (ha van megfelelő szándék) a számítástechnikai eszközök és információs társadalom adta előnyökből. Az *innováció* azonban még várat magára, mely gyakran elveszik a *mozgalmon belüli polémiák* „tengerében”. Az eszperantó-központoknak tehát szükségük van a *fiatalok részvételére*, akik *új impulzust, lendületet adva, frissítik* a mozgalom régóta előregező tendenciájú vérkeringését. Tehát egyrésről az információs szolgáltatás *technológiai és kommunikációs oldalát megerősítve* kell tenni azért, hogy az eszperantó fejlődésnek induljon mai globális világunkban. Másrészt a *fiatalsággal együttműködve, a feladatokat közösen megosztva* (nemcsak a helyi klubok szintjén) kell tapasztalatokkal gazdagítani és megfelelő érettséggel megtölteni a nyelvi, mozgalmi és adminisztratív nézőpontokat. Ismételten kihangsúlyozandó, hogy a *kulcs a fiatalság* kezében van, akik *élénk és dinamikus* munkával hatalmas hálóját alakíthatják ki az eszperantista szervezeteknek, így terjesztve magát a kultúrát is.

⁷³ Magyarországon az 1980-as években élte leginkább fénykorát az eszperantó, jó példa erre az 1983-ban Budapesten megrendezésre kerülő 68. Világkongresszus, melynek közel 5000 (!) résztvevője volt. (saját megjegyzés)

⁷⁴ Nagyszerű lehetőségként jelentkezett a Wikipédia internetes enciklopédia elindítása, mely hasonló értékeket vallva az eszperantó közösséggel: idealista és nem profitorientált filozófián alapul. A 2001-ben létrejött oldal megalakulása óta, megállapítható, hogy az *eszperantó nyelven létrehozott szócikkek, és Wikipédia oldalak* (melyek elsődleges célja az eszperantó közösség tájékoztatása minél szélesebb körben a világ különböző témáival kapcsolatban) *sokkal sikeresebbek*, mint a többi etnikus nyelven szerkesztett oldalak. (Ld. bővebben: Dijk van, Ziko: The geek shall inherit the earth – Esperanto-movado kaj vikipedia komunumo en la epoko de la Interreto. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 574-581.)

Az *eszperantó nyelvű Wikipédia szócikkek* száma 2014 augusztusának közepére elérték a kétszázezres nagyságrendet (összehasonlítva a magyar nyelvű szócikkek számával, mely 266 ezer).

A WikiTrans projekt szintén kiemelendő, melynek célja a Wikipédián jelentkező nyelvi határok átjárhatóvá tétele gépi fordítás segítségével, s mely kimutatta, hogy a négy és fél millió angol szócikk bármelyike lefordítható eszperantóra sokkal jobb nyelvi minőségben a szokásos gépi fordításokhoz képest. (Forrás: Révész Sándor: *Se mostoha, se anya – eszperantó*

<http://nol.hu/archivum/se-mostoha-se-anya-eszperanto-1501429>, Letöltve: 2014. december 2.

Piaci szempontokat sem figyelmen kívül hagyva...

Az eszperantó mozgalom első 100 évét a hagyományos tevékenységi területek kialakítása jelentette, számos projekt sikertelenségével, melyeknek okai között szerepeltek: a földrajzi távolság és a diaszpórában való élés. Azonban a *globalizmus és világháló* következtében a távolságok jelentősen lecsökkentek, ám az eszperantó közösség *nem volt képes adaptálódni* ezen változásokhoz.

Szilvási László, aki 1987 óta töretlenül foglalkozik az eszperantóval, a Világszervezet lapjának adott interjújában kihangsúlyozta, hogy „piaci módszereket és a projektek hivatásszerű menedzselésére van szükség”⁷⁵. Szilvási az eszperantót egyfajta áruval állítja párhuzamba, mely hasonlóan minden árucikkhez, *piaci törvények* alapján érvényesül. Ebben a világban *kétféle tőke* uralkodik: a pénzügyi értékek *tradicionális* formája, valamint a nemzetközi, *személyes szövetség-háló*, mely alapján működik jelenleg is világunk. A különbség közöttük, hogy a hagyományos fajtáját az ember megszerzi vagy öröklí, míg az utóbbit saját magának kell alakítania. A hagyományos nézőpontokon felül *piaci szemléletmódot* is be kell vinni a mozgalom életébe, melynek olvasatában a *professzionális tevékenységek* nagy részének *önkéntességen* kellene alapulnia (ahogyan más civil szervezeteknél is ez működik).

Minden eszperantista megmarad a mozgalomban *személyes előnyei* miatt: baráti körök kialakítása, kedvező feltételekkel bíró kikapcsolódás, és magának a mozgalom tagságából eredő érzés miatt. Így tehát szükség van *kisebb, helyi találkozók szervezésére célorientált programokkal* tarkítva annak érdekében, hogy az összetartozás, és lelkesedést frissen tartsák. A tradicionális mozgalmi struktúrák azonban egyelőre nem képesek betölteni ezt a szerepet, mert hiányzik a megfelelő *menedzselés*.

A hagyományos eszperantó szervezetek sokszor *csupán beszélnek a problémáról*, de se nem adaptálódnak az új körülményekhez, se nem értik meg, hogy a kommunikációs lehetőségek új módszereivel az egyesületek, intézmények szerepe megváltoztatható lenne (pozitívabb irányba). Eddig a gyakorlatban legfontosabb feladatként szerepelt az *információs szolgáltatás hatékonyabb megvalósítása* (például tájékoztatás a nyelvhasználat konkrét lehetőségeiről), melyek akkor voltak csupán elérhetők, ha az illető valamelyik szervezetenél tag volt. Jelenleg azonban könnyen lehet „eszperantistává válni”, vagy bármilyen információt megszerezni mindenféle tagság nélkül, így joggal

⁷⁵ Szilvási László: „Ni devas uzi merkatakajn metodojn kaj profesinivele manaĝeri niajn projektojn”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 78-79.

merülhet fel a kérdés: Miért legyek tagja bármilyen szervezetnek is? Miért fizessek (magas) tagsági díjat?

Egyfajta *lehetséges forgatókönyvet* felvázolva, Szilvási szerint az eszperantó mozgalomban csupán azon személyek maradnak, akik személyes ismeretséggel rendelkeznek, akik fizikálisan is részt vesznek a találkozókön és összejöveteleken, s valódi emberi kapcsolatokat alakítanak ki. Számukra az *Internet* sokat segíthet a kapcsolatok még szorosabbra fűzésében, s akik csupán a modern technika segítségével kívánnak bekapcsolódni a mozgalomba, egy idő után *elveszítik érdeklődésüket*. Tehát az Internet valóban fontos eszközként szolgálhat, de a személyes kapcsolatokat nem helyettesítheti, csupán *eszköz és nem cél!*

Fontos kiemelni, hogy melyek a *mozgalom számára elérni kívánt célok*, ugyanis a megoldásban szerepet játszható módszerek és eszközök nagyban függenek tőle. Így a mozgalomban tevékenykedő *önkénteseknek is professzionálisan* kell eljárniuk. A hagyományosan befolyt összegeken kívül (melyek legnagyobb részét a tagsági díjak, és egyéb adományok jelentik) élni kell az *egyéb pénzügyi források* kiaknázásával is (például EU-s támogatások igénybevétele), melyekből a nyelv és a mozgalom céljait segítő projektek valósulhatnak meg.

Habár a legtöbben *nem látnak reális időtávlaton belül* változást az eszperantó nyelv tömeges szintű elterjedésével kapcsolatban, melynek egyik oka lehet (többek között) a mozgalmon belüli kevés *menedzselési* képességgel megáldott személy. Csupán észre kellene venni, hogy világunkban jelen vannak a piaci körülmények, és számos kezdeményezés mutat annak irányába, hogy léteznek *igazgatási* képességgel rendelkező egyének, vagy akár kisebb csoportok, akik ha nem is tartoznak egyetlen eszperantista szervezethez sem, de reménnyel kecsegtetnek, hogy az *eszperantó sikere és terjesztése* megvalósulhat a fentebb tárgyalt feltételekkel összhangban, azt megvalósítva.

Gazdasági érdekek mindenek felett?

Dennis Keefe, a Világszervezet választmányi tagja („B-Komitatano”) és az UEA örökös tagja („dumviva membro”). A kereskedelemben jártas professzor a „Revueo Esperanto” tavaly júniusi számában fejezte ki elképzeléseit a jelenlegi lehetőségekről az „Esperantujo”-n belül, melyben a nyelvnek nagy szerepet remél és szán az *új gazdasági rend kialakulása* terén⁷⁶.

A gazdasági aspektus mellett fontosnak tartja a szerző, hogy mindenekelőtt a mozgalom kulturális magjára is koncentráljunk, melyet jól példáznak az elmúlt évszázad alatt kiadott könyvek, újságok, zenei és filmes anyagok, valamint rádióadások. Fontos lenne egy hosszútávú professzionális *eszperantó tanulási központ* kialakítása, számos kurzussal a stratégiai és kevésbé gazdag földrészekben. Elengedhetetlen lenne továbbá egy *új internetes honlap* az eszperantó tanulására (habár a *lernu.net* és az *edukado.net* éppen ilyen célt szolgálnak). Ugyanakkor nem lehet elégszer kiemelni mennyire hasznos célt szolgálna egy, a *külkapcsolatokért felelős rendszer* kiépítése, mely szintén hozzájárulhatna az eszperantót tanulni kívánók számának növekedéséhez. A tanulási központoknak *felkészítő szereppel* is bírnának, hogy a szolgáltatást igénybe vevők aktívan részt vállalhassanak az eszperantó-mozgalom munkájában.

Hatásos tevékenységre lenne tehát szükség, azonban *nincs rá elegendő pénz*. A virtuális könyvtárak, internetes honlapok, melyek az érdeklődők igényeit szolgálják ki, valamint a több kontinensen is létrejövő tanulási központok önállóan is működhetnének, támogatás nélkül. Komoly problémaként jelentkezik továbbá a Világszervezet *tagságának rohamos csökkenése*⁷⁷. Ha a probléma gyökerét keressük, akkor az nem Rotterdamban (a Világszervezet Központi Irodájának székhelye), sem az országos szervezeteknél keresendő, hanem a *kívülről jelentkező hatásokban*. Az elmúlt harminc évben a kapitalista rendszer extrém méreteket öltött, így a figyelem középpontjába a „munka” és a „pénz” került. Ennek fényében elengedhetetlen a megfelelő, konkrét *stratégiai és taktikai terv* készítése.

⁷⁶ Keefe, Dennis: „Mi esperas, ke Esperanto povos ludi gravan rolon en nova ekonomia ordo”. In: *Revueo Esperanto* (2014), 126-127.

⁷⁷ 2014-ben az UEA-nak 5027 egyéni tagja volt 118 országból, míg a társult tagok 171 országból, összesen 9789-en voltak jelen. 2010-ben az egyéni tagok száma 5 288 fő volt. A második világháború óta nem volt ennyire alacsony a tagok száma (még a gazdasági és pénzügyi világválság idején is magasabb volt a szám: a 2008-as évben tehát 5 702-en tartoztak a szervezethez). (Forrás: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015.; Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015.)

Kína szerepét nem említve gazdasági tekintetben vétek lenne, nincs ez máshogy az eszperantó esetében sem. A manapság *gazdasági nagyhatalomként* számon tartott Kína ugyanis kiváló táptalajként szolgál az eszperantó számára. Néhány évvel ezelőtt már 18 egyetemen lehetett eszperantóul tanulni, jelenleg az eszperantót oktató egyetemek száma pedig már 200-ra tehető! A *nyelv fenntarthatósága* érdekében, tehát elengedhetetlen a *hosszútávú és erős kapcsolat* kialakítása Kínával.

Az eszperantó nagyobb sikere érdekében elengedhetetlen olyan stratégia kidolgozása, melyben a *gazdasági oldal hangsúlyosabb* szerepet kap. Ha Kína gazdasági potenciálját társítja az eszperantóval, valamint az oktatással, akkor a *mozgalom kibontakoztatása* szempontjából egy új és sikeres fejezet vehetné kezdetét (gondolva itt az eszperantónak a *nemzetközi kommunikációban, kereskedelemben* betöltött szerepére egyaránt). Ehhez azonban szükség van arra, hogy a mozgalmon belül reformok történjenek (szisztematikus gondolkodás, csapatmunka, együttműködés).

Az *információs és kommunikációs technológia* kiaknázása hozzájárulhat a szervezet szolgáltatásainak javításához, a költségek csökkentéséhez, az emberközpontúság és a könnyebb felhasználhatósághoz, a tájékoztatás javításához. Tehát elengedhetetlen az *elkötelezett mozgalmi vezetők szerepe*, akik átlátják a rendszer működését és képesek összefogni eszmetársaikkal a közösen kitűzött célok elérése érdekében.

Az eszperantó szerepe az oktatásban

Az eszperantó nyelv helyzetét *gyakran félreértik*, mely legtöbbször az emberek *közötti nem megértésből*⁷⁸, valamely ismeret nagyon felületes meggyőződéséből fakad, vagyis például, hogy az eszperantó azonnali megoldást jelent a problémára. Azonban itt fontos leszögezni, hogy az eszperantó nem old meg minden gondot, nem jelent gyógyírt bármilyen bajra. Téves azon feltételezés is *Humphrey Tonkin*⁷⁹ szerint, hogy az egész eszperantó világ összeomlik amiatt, ha bizonyos szegmensében nem történik fejlődés. Az egyik komoly probléma, amire felhívja a figyelmet a szerző, hogy az *egyetemen tendál az eszperantó*, mely nagyban összefügg az *eszperantó könyvpiac* kérdésével. Nemzetközileg jelen van a nyelvoktatás területén egyfajta csökkenés a professzor szerint, kivéve természetesen az angolt. Fontos megoldásként látja a problémára a

⁷⁸ Tonkin, Humphrey: Ne ĉio bonordas, sed... In: *Revuo Esperanto* (2014), 91.

⁷⁹ *Humphrey Tonkin* (1939 -): az UEA (Eszperantó Világszövetség) elnöke két ciklusban: 1974-1980, 1986-1989, a „Language Problems and Language Planning” (Nyelvi Problémák és Nyelvtervezés) c. folyóirat főszerkesztője. (Forrás: Nuessel, Frank: *Humphrey Tonkin kaj Language Problems and Language Planning*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 47.)

lernu.net internetes oldalt, mely nagyban hozzájárul ahhoz, hogy emberek milliói, legfőképp fiatalok tanuljanak eszperantóul, a hagyományos oktatási kereteken kívül, illetve azon felül. Az *egyetemi kurzusok csökkenése* szintén jelzi, hogy az eszperantó elveszíti szerepét az oktatási intézmények világában. Pozitív tényezőként említhető azonban, hogy a *kutatók körében megnőtt az érdeklődés* az eszperantóval kapcsolatban. Míg korábban az emberek egyfajta „furcsa jelenségként” tekintettek a nyelvre, addig most *közömbösség vagy semlegesség* figyelhető meg irányába. Az eszperantó helye megváltozott az egyetemeken belül, de nem feltétlenül veszített talajt. Tonkin szerint, égetően szükséges a még szisztematikusabb, és még megfontoltabb fellépés, annak érdekében, hogy az eszperantó teret nyerhessen az egyetemeken. A szerző továbbá felhívja a figyelmet arra is, hogy az *eszperantó-mozgalom és az UEA nem szinonimái* egymásnak. Az *Internet térhódítása* következtében az elmúlt évtizedben lehetővé vált az eszperantóval és általa való tevékenykedés a különböző *szervezetekhez való csatlakozás nélkül*. Érzékenyen érinti a világháló terjedése az eddig monopolhelyzetet élvező „*Libroservo*”-t is, mely a Világszervezet könyvkereskedése. „*Fontos, hogy kritikusabban lépünk fel az eredményeinkkel és hiányosságainkkal kapcsolatban egyaránt. Nem minimalizálva, vagy alábecsülve egyiket sem, hanem sokkal inkább megfelelően hasznosítva teljesítményünket, találóan megállapítva hiányosságainkat.*”⁸⁰

Az eszperantó fontos szereppel bírhat az *interkulturális oktatás*⁸¹ területén is, mely hozzájárul a kölcsönös megértéshez, tisztelethez és a különböző kulturális háttérrel rendelkező emberek közötti párbeszéd kialakításához, támogatva a multikulturális társadalmak fenntartható, közösen tevékenykedő együttélését.

Kiváló példaként hozható fel a „*Lingva prismo*”, mely az eszperantó mozgalom többnyelvű internetes szolgáltatása, melynek célja az emberiség nyelvi gazdagságáról való megfelelő tájékoztatás, és annak védelme. A következő úttörő kezdeményezésnek számító *edukado.net*⁸² honlap az eszperantó tanárok internetes szolgáltatása, mely különböző tanulási segédanyagokkal, oktatással és nyelvvizsgáztatással kapcsolatos információkkal, interlingvisztikai és eszperantológiai témákat felölelő tanulmányokkal,

⁸⁰ Tonkin, Humphrey: Ne ĉio bonordas, sed... In: *Revuo Esperanto* (2014), 91.

⁸¹ Ld. bővebben: Petrović, Radojica: Interkultura edukado per Esperanto. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 585-593.

⁸² Ld. bővebben: Kováts Katalin: Edukado.net – La porinstruista retejo kaj ESF. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 594-604.

igyekszik hozzájárulni a tanulók és oktatók minél szélesebb körű tájékoztatásához. A harmadik legjelentősebb, szintén internetes honlap, a **lernu.net**, mely a regisztrált felhasználók számára tesz lehetővé virtuális esperantó nyelvoktatást. Természetesen az internetes kurzusokon kívül, számos tanulási segédanyag elérhető a honlapon, hozzájárulva a még könnyebb nyelvtanuláshoz.

A kultúrák közötti oktatás sikeréhez azonban elengedhetetlen, hogy nemcsak multikulturális tanítási anyagok álljanak rendelkezésre, hanem a különböző interkulturális kommunikációs stílusok is gazdagabbá váljanak. Ezen terület elvi és fejlődési vonalát az UNESCO határozatai, valamint tevékenységi programjainak tudatos lefektetésével érhetők el.

Összegzésként elmondható, hogy az esperantó mozgalomnak az alábbi területeken kell helytállnia⁸³:

1. **Globalizálódott világunknak köszönhető változások:** a 21. században a modern információs és kommunikációs technológiák elterjedése révén az esperantó mozgalomnak adaptálódnia kell, lépést kell tartania rohanó világunkkal, annak érdekében, hogy megfelelően működhessen, még gyorsabban hozzon döntéseket, illetve cselekedhessen.
2. **Modernizálódás:** az aktuális szükségleteknek és lehetőségeknek megfelelően kell cselekednie a mozgalomnak, kihasználva a 21. század modern vívmányait és eszközeit, s így felhasználva saját céljainak elérésére.
3. **Professzionizálódás:** annak érdekében, hogy a mozgalom ne legyen többé a nyelvtanulók körében csupán „furcsa hobbi”, elengedhetetlen, hogy professzionálisabban lépjenek fel az esperantisták. A megfelelő gazdasági háttér és pénzügyi forrás nélkül sajnos igen bonyolult a helyzet, melyet nem könnyít a mozgalomban évek óta jelenlévő rohamos taglétszám-csökkenés (vagy szerencsésebb években: stagnálása) jelensége sem. Elengedhetetlen tehát megfelelő pénzügyi eszközök felkutatása, melyek segítségével működtetni lehet a mozgalom szempontjából fontos projekteket.
4. **Nyitottság:** Stratégiai célként is megfogalmazott irányelv, vagyis a külvilág felé való nyitás. Szükséges a kölcsönös együttműködés más szervezetekkel, egyénnel,

⁸³ Baláž, Peter: 21-a jarcento – ĉu la Esperanto-movado pretas? In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 771-775., ld. még: Osibov, Ivo: TEJO de mia epoko retrospektive. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 837.

kormányokkal, cégekkel, nem kormányzati, társadalmi intézményekkel. Az eszperantót, mint reális tényként, és hasznosítható partnerként kell feltüntetni. A mozgalmon kívüli személyek és intézmények körében ki kell vívni az eszperantó iránti érdeklődést.

5. **Sokoldalúság:** A mozgalom jelenlegi munkáit és szolgáltatásait tovább működtetve, a modernitás talajára lépve kell megreformálni, melyben kitüntetett szerepet kell szánni az ifjúságnak! A jelenlegi ifjúság ugyanis a mozgalom jövője, értékeinek és eszméjének megörökítője, annak továbbhordozója.
6. **Sokszerűség:** A felhasználhatóság igen széles tárházát biztosítja az eszperantó legyen szó a nyelvi jogegyenlőségről, emberi jogok érvényesüléséről, az interkulturális nyelvoktatásról vagy éppen a fenntartható világról. Szükség van a nyelv minél több területen történő hasznosítására, gondolva itt a gazdasági szempontokra, pl. közös nyelvként felhasználva kereskedelmi célokra.
7. **Együttműködés:** A modern technológiai együttműködés megvalósítása szakmai projektekkel gazdagítva.

Arra a kérdésre válaszolva, hogy az eszperantó mozgalom készen áll-e a 21. század kihívásaira? A válasz: igen és nem. Igen, hiszen rendelkezik a megfelelő lehetőségekkel és eszközökkel mozgalmának sikeresebbé tételéhez, ám ugyanakkor nem, hiszen nem mutatkozik kellő tenni akarás és átalakulási képesség a célok elérése érdekében. Élni kell az eszperantó kultúra, nyelv, közösség és mozgalom kínálta lehetőségekkel a 21. század alternatíváinak megfelelően. Másképp fogalmazva, szükséges a mozgalmon belüli egyetemesség, valamint a Hodler-i közös mozgósítás elveinek újbóli alkalmazása, ám a 21. századnak megfelelően, globalizálódó világunk új eszközeit felhasználva.⁸⁴

⁸⁴ Tonkin, Humphrey: Organizaj strukturoj kaj la estonteco de Esperanto. In: Kiselman, Christier (Szerk.): *Esperanto: Komenco, aktualo kaj estonteco – Aktoj de la 33-a Esperantologia Konferenco en la 95-a Universala Kongreso de Esperanto, Havano, 2010*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 34.

IV. Kongresszusok: tradíció és a jövő kulcsa?

Az eszperantó mozgalom számára mindig kitüntetett szerepet élveztek (és remélhetőleg még fognak is a jövőben) a „*Universalaj Kongresoj de Esperanto*”⁸⁵, vagyis az „Eszperantó Világkongresszusok”. Egyedülálló lehetőségként járul hozzá, hogy *a nyelv intenzíven alkalmazhatóvá váljon*, mely átlagos körülmények között levelezésekre redukálódik. Az UK⁸⁶ tehát a legfontosabb kinyilatkoztatási formája a nyelvnek. A kongresszusok alkalmával *a nyelv életre kel, és teljes funkciójában működik*.

Ezenfelül, az eszperantó kultúra legjelentősebb konkrét kinyilatkoztatási formáját képezik a Világkongresszusok. Az UK tehát az *eszperantó kultúra fesztiváljaként* jelenik meg, mely az *év csúcspontját* jelenti a közösségi tagjai körében. A kongresszusok az eszperantisták számára *helyet teremtenek* azon célból, hogy ne csupán virtuálisan, hanem *eszmei közösségként* is létezhessenek, együtt tevékenykedve, konkrét emberek csoportját kialakítva *nyelvük által és nyelvük szolgálatában*. A kongresszus, így lehetővé teszi, hogy *megtapasztalják és felfedezzék/tanulmányozzák ezen konkrét társadalmi csoport jelenségét*. Az UK továbbá kiváló lehetőséget teremt arra vonatkozólag is, hogy kiderüljön mit gondolnak a közösség tagjai magáról az eseményről: *Miképpen szervezett? Válaszul szolgálnak a közösség szükségleteire? Szükséges-e a változtatás, vagy adaptálni kell hibáival együtt, s ha igen, hogyan?*

⁸⁵ Rašić, Nikola: Kongresoj: vojo al kresko? – Enketa esploro pri Universalaj Kongresoj. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 542-557.

⁸⁶ UK: „Universala Kongreso” hivatalos rövidítése (saját megjegyzés)

100. Világkongresszus – Lille, Franciaország (2015. július 25-augusztus 1.)

Xavier Dewidehem, a Lille-i „Loka Kongresa Komitato” („Helyi Kongresszusi Bizottság”) elnökének a 2014-es

Buenos Aires-ben helyet kapó 99. Világkongresszus záróünnepségén a következőképpen fogalmazott: „Mi mindnyáján meghívjuk Önt a Lille-ben megrendeződő 100. Világkongresszuson való részvételre, Zamenhof léptei mentén Boulogne-ban. Célunk ünnepélyes keretek között megemlékezni az 1. Eszperantó Világkongresszusról, és alapvető szándékunk megnyitni a Világkongresszust a nagyközönség előtt, hogy az eszperantó a világ külső felén is ragyoghasson! Fel a századikra!”⁸⁷

1. sz. ábra:
A 2015-ös Lille-i UK
logója

Forrás:

<http://www.lve-esperanto.org/lille2015/images/general/entete-11.png>

A 100. Világkongresszusra⁸⁸ jelentkezők száma 2 698 fő volt, akik 80 országból érkeztek e rangos eseményre. A kongresszusi héten hét különböző ülészakon került megvitatásra az esemény fő témája: „*Lingvoj, artoj kaj valoroj en la dialogo inter kulturoj*”, azaz a Nyelvek, művészetek és értékek a kultúrák közötti párbeszédben”. Ezen témával hozzájárulva a *Nemzetközi Évtized* növekedéséhez az UNESCO által hirdetett *Kultúrák Közeledése* érdekében. Megállapítható, hogy az *interkulturális párbeszéd* ugyanolyan égetően fontos ma, mint amennyire 110 évvel ezelőtt volt, amikor is az 1. Eszperantó Világkongresszus került megrendezésre Boulogne-sur-Mer-ben. Az LKK elnöke továbbá kiemelte, hogy éppen az ilyen többoldalú interkulturális dialógusok gyakorolják és bontakoztatják ki a világméretű eszperantó mozgalmat a kongresszusi évszázada és éves találkozóin keresztül. Minden aktivistát és mozgalmi tagot ösztönözve kell kialakítani az *interkulturális párbeszédet*, több figyelmet szentelve munkájuk során a nyelvi dimenzióra, és az *eszperantó valódi funkciójára*, mely tartalmaz és egyenjogú, s aminek használata megkönnyíti és elmélyíti ezen párbeszédet. Ismételten felajánlja magát a mozgalom a *kölcsönös tisztelet* értékeinek művelése és terjesztése, a minden ember közötti *béke és igazságosság* mellett, az *UNESCO céljaival* összhangban és az *ENSZ* aktuális erőfeszítéseivel *összekapcsolva*, célja megépíteni egy *fenntartható világszövetséget*.

⁸⁷A Lille-i 100. Világkongresszus hivatalos honlapja: <http://www.lve-esperanto.org/lille2015/eo/>, Letöltve: 2015. szeptember 11.

⁸⁸Kongresa Rezolucio de La 100-a UK, Lillo-Francio
http://uea.org/teko/kongresaj_rezolucioj/2015, Letöltve: 2015. szeptember 11.

101. Világkongresszus – Nyitra, Szlovákia (2016. július 23-30.)

2016-ban az Eszperantó Világszövetség legrangosabb eseményének számító Eszperantó Világkongresszust a szlovákiai Nyitrán⁸⁹ rendezik meg. *Mark Fettes*⁹⁰, a Világszervezet elnöke szerint többek között azért is esett a választás Nyitrára, mert a mozgalom és a vezetés számára fontos, hogy olyan országokban, földrészekben is rendezzenek UK-t, ahol *csupán kis számban vannak jelen eszperantisták*⁹¹. Az elmúlt években így olyan városokban is megrendezésre kerültek kongresszusok, ahol az országos *mozgalom kissé elszigetelt* (ld. Kuba vagy Vietnám) vagy éppenséggel *kis lélekszámú* (pl. Argentína), de olykor *mindkét feltétel előfordult* (ld. Izland).

Az első *kongresszusi közlönyből* („Unua Bulteno”)⁹² jól látszik, hogy a szlovák rendezők a nyitrai kongresszusnak hatalmas jelentőséget tulajdonítanak, hiszen a *kongresszusok történetének második évszázada* veszi kezdetét jövőre. Az eszperantó mozgalom számára igyekszenek elhozni a *nemzetek fiatalságát, élénkségét, életörömét és békés együttélését*.⁹³ Az 5. legnépesebbnek számító település az országban színes kulturális és kereskedelmi élettel bír, ugyanakkor az antik időkre visszanyúló Nyitra az egyik legrégebbi település Szlovákiában.

Az ország földrajzi elhelyezkedését tekintve a *kereskedelem és kultúrák útkereszteződésében*, a relatíve kis területen elhelyezkedő különböző érdekek és a nyugati, valamint keleti kultúrák, vallások hozadékai találhatók itt meg. A mindennapi

2. sz. ábra:
A 2016-os nyitrai UK
logója

Forrás:

<http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/05/emblem02.png>

⁸⁹ A nyitrai Világkongresszus hivatalos honlapja:

<http://www.nitra2016.sk/>, Letöltve: 2015. október 19., ld. még: *Unua Bulteno* http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_1.pdf, http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_2.pdf, Letöltve: 2015. október 19.

⁹⁰ *Mark Fettes*: a „*Revuo Esperanto*” szerkesztője (1986-92), majd az UEA vezetőségi tagja (1992-98), igazgatója és vezetője az „*Esperantic Studies Foundation*”-nek 2000 óta. Az ő nevéhez köthető az 1996-os Prágai Manifesztum elindítása is, mely alapjaiban határozta meg a mozgalmat, s azóta is hatással van rá. Prágában ő rendezte meg az első Nitobe-szimpoziumot is. 2013 óta az UEA elnökségi posztját látja el. (saját megjegyzés)

⁹¹ *Fettes, Mark*: „*Ekzistas granda soifo en la movado por profunda traktado de aktivulaj temoj: informado, trejnado, E-centroj, evoluigo de faka verkado kaj kunlaboro*”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 175.

⁹² *Unua Bulteno*:

http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_1.pdf, Letöltve: 2015. október 19., ld. még: http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_2.pdf, Letöltve: 2015. október 19.

⁹³ U.o.

élet tarkaságában tetten érhető az északi fegyelem, a déli temperamentum, a nyugati ésszerűség és a keleti érzékenység egyaránt.

A *fiatal és egyben haladó* ország húszéves létezése óta dinamikus változásokat tapasztalt meg, mely azóta is folyamatosan új lehetőségeket vet fel. Az *ellentétek országában*⁹⁴ (ahogy a szlovákok hívják magukat) jövőre így helyet kapó kongresszus érdekesnek ígérkezik, ahol a résztvevő eszperantisták egyszerre érezhetik a tradícióból fakadó meghitt nyugodtságot, valamint élvezhetik a *pezsgő modern élet* adta lehetőségeket, és előnyöket.

⁹⁴ Unua Bulteno:

http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_1.pdf, Letöltve: 2015. október 19.,
ld. még: http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_2.pdf, Letöltve: 2015.
október 19.

V. Az Eszperantó Világszövetség (UEA)

A kezdetben kizárólag egyéni eszperantistákat összefogó *Eszperantó Világszövetséget* (Universala Esperanto-Asocio – UEA) 1908-ban alapították.⁹⁵ Jelenleg az eszperantóul beszélők legnagyobb nemzetközi szervezetét jelenti, melynek *tagjai 120 országból* származnak.

Az UEA nemcsak az *eszperantó terjesztését* tűzte ki célul, hanem törekszik a *nyelvi világproblémára* is felhívni a figyelmet, továbbá deklaráltan hirdeti a *nyelvek közötti egyenlőség* szükségességét.

Az UEA célkitűzései és felépítése

A szervezet alapvetően *négy alappillérré*⁹⁶ épül, mely egyben négy célt is jelöl:

- az eszperantó, mint nemzetközi nyelv használatának terjesztése
- a nemzetközi kapcsolatokban jelentkező nyelvi problémák megoldása, illetve a nemzetközi kommunikáció megkönnyítése
- mindennemű szellemi és anyagi kapcsolatok megkönnyítése az emberek között, nemzetiségre, fajra, nemre, vallásra, politikai nézetre való tekintet nélkül
- tagjai között a szolidaritás erősítése, továbbá a különböző emberek közötti megértés és megbecsülés érzésének kibontakoztatása⁹⁷

Szervezeti struktúra

Szervezeti struktúráját tekintve a következő megállapításokat tehetjük:

Tagsága: az UEA társult és egyéni tagokkal rendelkezik. A *társult tagok* („*aligitaj membroj*”) a Szervezet valamely országos intézménye révén válnak az intézmény részévé, míg az *egyéni tagok* („*individuaj membroj*”) minden évben tagsági díjat vagy „örökös díjat” („*dumviva kotizo*”) fizetnek maguk után. 2014-ben az UEA-nak 5027

3. sz. ábra:
Az UEA logója

Forrás:
[http://d22r54gnumhwmk.ccloudfront.net/photos/8/pz/za/DFPZZAVGcfwPAXA-172x172-square.jpg](http://d22r54gnumhwmk.cloudfront.net/photos/8/pz/za/DFPZZAVGcfwPAXA-172x172-square.jpg)

⁹⁵ Az Eszperantó Világszövetség (Universala Esperanto-Asocio - UEA) hivatalos honlapja <http://uea.org/info>, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: UEA: Universala Esperanto-Asocio, http://uea.org/info/eo/kio_estas_uea, Letöltve: 2015. szeptember 11.

⁹⁶ UEA: *Celoj kaj Strukturoj*, <http://uea.org/asocio/strukturoj>, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 15-16.

⁹⁷ „*Premio Deguchi*”: A „*Deguchi Díjat*” az UEA Vezetősége (2000 euró keretében) minden évben annak a tagjának ítéli oda, aki az eszperantó ügyét előmozdítja a nemzetközi baráti kapcsolatok és szolidaritás kibontakoztatása területén. (Forrás: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 21.)

egyéni tagja volt 118 országból, míg a *társult tagok* 171 országból, összesen 9789-en voltak jelen.

Országos és szakmai szervezetek: az UEA-n belül található *országos esperantó szervezetek* („landaj Esperanto-asocioj”) és *szakmai szervezetek* egyaránt („fakaj asocioj”).

Ifjúsági Szekció: az UEA azon egyéni tagjai, akik 30 életévüket még nem töltötték be, a TEJO („Tutmonda Junulara Organizo”, „Ifjúsági Világszervezet”) tagját is képezik.

Kiadványok: az *Esperanto* című havonta megjelenő folyóirat az UEA hivatalos lapja. *Jarlibro* („Évkönyv”) az esperantó mozgalommal kapcsolatos legfontosabb információkat tartalmazó kézikönyve. „*Gvidlibro*” a kézikönyv azon nyomtatott változata, mely nem tartalmazza a Delegátusi Hálózatot. A TEJO negyedévente megjelenő hivatalos folyóirata a *Kontakto* („Kapcsolat”), melyben általános témájú cikkeket olvashatnak az érdeklődők (részben könnyebb nyelvezettel). A *TEJO tutmonde*, a *Kontakto* azon rovata, mely nemzetközi szinten nyújt tájékoztatást az ifjúsági esperantó tevékenységekkel kapcsolatban. Ezen kívül az UEA még *könyveket* is megjelentet.

Világháló: az UEA hivatalos honlapján (www.uea.org) tájékozódhatunk a Szervezetről, s minden vele kapcsolatos hírről. A <http://reto.uea.org/> honlapján találhatjuk a *Jarlibro internetes verzióját* (melynek megtekintése azonban regisztrációhoz kötött!). Az esperantóval kapcsolatos *általános információkkal* kapcsolatban pedig 65 (!) nyelven értesülhetünk a www.esperanto.net honlapon.

Kongresszusok és konferenciák: Minden évben (kivételt képeznek ez alól a két világháború időszaka) megrendezésre kerülnek a *Világkongresszusok*, melynek létszáma átlagosan 1500-2000 fő között mozog. Ezzel egyidejűleg rendezik meg az „*Internacia Infana Kongreseto*”-t, vagyis a „Nemzetközi Gyermek Kongresszust”, míg az „*Internacia Junulara Kongreso*” („Nemzetközi Ifjúsági Kongresszus”) a TEJO fő éves rendezvényének minősül.

Külkapcsolatok⁹⁸: az UEA speciális konzultatív kapcsolatot ápol az ENSZ-szel, melynek számos ülésén képviselteti magát, valamint annak országos ENSZ-misszióival. Az UNESCO-val szintén hivatalos kapcsolatot tart fenn az UEA, mint annak konzultatív partnere. A Világszervezet képviselteti magát az UNESCO ülésein, s gyakran

⁹⁸ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 16.

tanácskozik vagy működik együtt a közös érdekeltségű kérdésekben. Az UEA szintén partneri viszonyt ápol az *Európa Tanáccsal*. A *Nemzetközi Szabványügyi Szervezet* („Internacia Organizaĵo por Normigado”, ISO) égisze alatt hivatalos státuszt élvez a Világszervezet a „Teknika Komitato TC 37” (TC 37 Technikai Bizottság – terminológia, nyelvi és tartalmi megoldások) keretein belül „A” kategóriában együttműködve. Ezenfelül a Világszervezet tagját képezi még az „Infoterm”-nek („Nemzetközi Terminológiai Információs Központ”, mely az UNESCO szakosított intézménye), valamint az „Európai Nyelvi Tanácsnak” is.

Kultúra és oktatás: az UEA különböző tevékenységeket lát el a nyelv magasabb szintre emelése, valamint nemzetközi kulturális értékek cseréje (szépművészeti versenyek, nemzetközi vizsgák, kongresszusi egyetemek, szemináriumok, kongresszusi programok és kiadványok, szolgáltatások nyújtása stb.) megvalósulása érdekében.

Delegátusi Hálózat: 101 országban, közel 1500 delegátus (megbízott képviselő) tesz javaslatot személyes szolgáltatásokra: turisztikai tájékoztatás, utazásokkal kapcsolatos segítségnyújtás, szaktevékenységet érintő kérdésekre történő válaszadás, a technikai problémákkal kapcsolatos tanácskozások stb. területén.

A világszövetség szerkezeti struktúrája⁹⁹ kissé komplikált, hiszen az 1933-as kompromisszum értelmében, a korábbi – kizárólag egyéni tagokkal rendelkező – UEA az országos intézmények tetőszervezetévé is vált. Ezen két struktúra egymás mellett létezik, s mindkettő fontos szerepet játszik a szervezet életében.

Az UEA 71 országos szervezettel¹⁰⁰ rendelkezik, melyek jelen vannak a világ összes kontinensén. Azon országos intézmények, akik az UEA tagságát szeretnék élvezni, azok számára a jól szervezettség és a lakosok iránti nagyfokú nyitottság alapkövetelmények, továbbá fontos, hogy tiszteletben tartsák a Világszervezet alapszabályzatát. A jelentkező nemzeti szövetségek tagjai az UEA „csatlakozott” tagjainak minősülnek, kivéve, ha közvetlenül jelentkeznek a Szövetséghez, ahogyan ez történik az egyedi tagok esetében is.

A „Jarlibro” (az UEA évkönyve) szerint látható, hogy elsőként legfőképp európai országok kívántak teljes jogú tagjaivá válni a Világszövetségnek, ugyanakkor a dél-amerikai kontinensről is találunk rá példát a brazilok személyében. Számos szövetség

⁹⁹ UEA: Ĝeneralaj Klarigoj pri la Strukturo
<http://uea.org/asocio/ghenerale>, Letöltve: 2015. szeptember 15.

¹⁰⁰ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 39-49.

*nem rendelkezik UEA tagsággal*¹⁰¹, melynek több oka lehet, feltehetőleg finansiális, ugyanakkor az is elképzelhető, hogy egyszerűen nem látják nagyobb szükségét (értelmét?) annak, hogy egy nagyobb szervezet égisze alá tartozzanak. Szintén, a világ minden kontinenséről találunk arra vonatkozólag is példát, hogy valamely ország szervezet hivatalosan szándékosan nem csatlakozik az UEA-hoz, melyek között jelentős számban szerepelnek afrikai és hátrányosabb gazdasági helyzetű országokból származó intézmények. Érdekességgént megemlítendő a „Trofeo Fyne” (Fyne trófa)¹⁰², melyet az UEA vezetősége – két kanadai eszperantistának emléket állítva: Adam és Erica Fyne – minden félévben annak az *országos szervezetnek* ítéli oda, mely több mint 150 taggal rendelkezik, s ahol a legnagyobb arányú taglétszám-növekedés következett be az azt megelőző két naptári évben.

Komitato de UEA: Az *UEA Bizottsága*¹⁰³ felsőbb szervként funkcionál, mely minden évben a Világkongresszusok alkalmával összeül, amikor is megvitatják a legfontosabb teendőket (év közben papír-, illetve elektronikus alapon levelezve dolgoznak). A választott bizottsági tagok három éves mandátummal rendelkeznek. „Komitatano A”, vagyis „A-típusú Választott Bizottsági Tagnak” nevezik ki az országos szervezetek (arányosan a tagok számával), a társult szakmai szervezetek (1), a TEJO (2), valamint a megfigyelők (1). „Komitatano B” („B-típusú Választott Bizottsági Tag”) megválasztása az egyéni tagok szavazata alapján történik, ugyanakkor lehetőség van „Komitatano C” („C-típusú Választott Bizottsági Tag”) kijelölésére is az A- és B-típusú tagok által. Az „Observantoj” („Megfigyelők”) képviselik az országos és szakmai szervezeteket kevesebb, mint 100 fővel. A jelenlegi Bizottság¹⁰⁴ mandátuma 2016 júliusával lejár.

Estraro de UEA: Az „UEA Vezetőségének”¹⁰⁵ jelenlegi mandátuma a 2016-os Világkongresszus megnyitójáig érvényes. A teljes Vezetőség egy évben két alkalommal ülésezik: egyszer a Világkongresszus ideje alatt, valamint még egyszer az év folyamán a Központi Iroda épületében. Ezenfelül minden héten tartanak üléseket a világháló segítségével.

¹⁰¹ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 39-49.

¹⁰² Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *ld. mű.*, 41.

¹⁰³ UEA: *Komitato*

<http://uea.org/tejo/komitato> , Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 18.

¹⁰⁴ Az UEA Bizottságának Magyarországról jelenleg 2 tagja van: dr. Márkus Gábor – „Komitatano A”, valamint Stefan MacGill – „Komitatano B” pozícióban (Forrás: UEA: *La Komitato de UEA in Hunagrio* <http://uea.org/asocio/komitato>, Letöltve: 2015. szeptember 18.)

¹⁰⁵ UEA: *La Estraro de UEA por la periodo 2013-2016* <http://uea.org/asocio/estraro>, Letöltve: 2015. szeptember 18.

Az UEA irodái

Az *UEA Központi Irodája (Centra Oficejo de UEA)*¹⁰⁶ már több mint 50 éve Rotterdamban található, Hollandiában. Hat évnyi bérlet után, végül 1961-ben a Szövetség megvásárolta a Nieuwe Binnenweg 176 szám alatt található házat, mely azóta is üzemel. Működése alatt már kétszer renoválták, és kibővítették: 1985-ben és 2005-ben. A négyszintes épületben öt munkaszoba, grafikákért felelős helyiség, küldemények fogadását és feladását intéző részleg, számítógépes terem, könyvesbolt, kisebb konferenciaterem, konyha és étkező, a Hector Hodler Könyvtár, levéltár, valamint az önkéntesek számára fenntartott két hálószoba, összesen tehát 20 helyiség foglal helyet benne. A Központi Irodában tevékenykednek a *hivatali dolgozók*¹⁰⁷ (köztük a Világszervezet Főigazgatója is), akik az iroda mindennapos feladatainak ellátásáért felelősek.

A Központi Iroda épületén belül található a *„Biblioteko Hector Hodler”*¹⁰⁸ („Hector Hodler Könyvtár”), mely a szervezet fő könyvtáraként funkcionálva, kb. 20 000 könyvet, számos periodikát, kéziratot, fotót, hanglemezt és egyéb gyűjteményeket tartalmaz. A könyvtár a CO¹⁰⁹ új szárnyában, azon belül is a „Zamenhof” teremben foglal helyet. Az itt található anyagokat kizárólag helyben lehet használni.

*„Oficejo por Rilatoj kun UN” („Iroda az ENSZ-szel történő kapcsolattartásra”)*¹¹⁰: Az 1979-ben alapított New York-i székhelyű iroda gondoskodik az Eszperantó Világszervezet és az ENSZ közötti kapcsolatokról. Az 1981-es évtől kezdődően az UEA hivatalos kapcsolatot ápol az ECOSOC-kal (az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa). Az ENSZ felé a Világszervezet képviselőjét Humphrey Tonkin, és Rochelle Grossmann látják el.

¹⁰⁶ Az UEA Központi Irodája (Centra Oficejo de UEA)

http://uea.org/asocio/centra_oficejo, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 23-25.

¹⁰⁷ UEA: *Oficistoj*

<http://uea.org/asocio/oficistoj>, Letöltve: 2015. szeptember 18.

¹⁰⁸ Hector Hodler könyvtár

<http://uea.org/teko/BHH>, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 24.

¹⁰⁹ CO: a „Centra Oficejo de UEA”, vagyis a Világszervezet Központi Irodájának rövidítése (saját megjegyzés)

¹¹⁰ UEA: *Oficejo Por Rilatoj kun UN*

http://uea.org/asocio/novjorka_oficejo, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 26.

Afrika Oficejo: A Világszervezet legfiatalabb irodáját képezi a 2001-ben megalapított „Afrikai Iroda”¹¹¹, melynek székhelye a *Benini Köztársaságban, Lokossa-Monóban* található. *Fő feladatai* közé tartozik a szervezetnek: az afrikai eszperantisták adminisztrációja, a felmerülő kérdésekkel kapcsolatos válaszadás, a haladó nyelvtanulók oktatásának elősegítése (levelező formában), az afrikai eszperantisták műveinek kiadása, valamint az afrikai országos szervezetek és a Központi Iroda közötti pénzügyi átutalásokról való gondoskodás.

Az eszperantista eszmék terjedésére az UEA tehát nagy hangsúlyt fektet a harmadik világbeli területeken is. Jean Codjo, az Afrika Bizottság helyettes koordinátora, valamint az UEA bizottsági tagja, a „*Revue Esperanto*”-nak adott interjújában kifejtette, hogy megfelelő profit nélkül az eszperantó ügye nem működhet Afrikában, továbbá kihangsúlyozta, hogy a nyelv nem lehet azon emberek hobbija, akik esetében hiányzik a minimum, hogy éltesse azt.¹¹² Sajnos itt fontos megjegyezni, hogy a Világszervezet is jelentős költségvetési problémákkal küzd, derül ki a Vezetőség 2014-es jelentéséből, melyben olvasható, hogy *több mint 30 000 eurós deficittel* zárták a tavalyi évet. A sikeres Lille-i kongresszust követően remélhetőleg pozitív változás észlelhető majd a Világszervezet költségvetését illetően.¹¹³

Habár az afrikai mozgalom az *európai eszperantó mozgalomnak egyfajta „reprodukciója”*¹¹⁴, ám a legjelentősebb különbség a két szervezet között, hogy míg Európában a tagok azért fizetnek tagsági díjat, hogy klubjuk továbbra is működjön, addig Afrikában az emberek folyamatosan Európától várják az anyagi segítséget helyi intézményeik működéséhez. Továbbá kihangsúlyozta a szervezet helyettes koordinátora, hogy *konkrét és profitorientált célt* kell kitűzni az eszperantó által: *munkalehetőséget* teremtve, biztosítva *a közösség jólétét*, hozzájárulva az *oktatás színvonalának növeléséhez*. Jelenleg ugyanis a mozgalom afrikai szervezete *európai eszperantistáktól* függ, akik gyakran *adományoznak* a szervezet részére. Óriási jelentőségűnek tartja Jean Codjo az *eszperantó bevezetését az oktatásban*, azonban a

¹¹¹ UEA: *Afrika Oficejo de UEA*

www.esperanto-afriko.org, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 26., Afrika Oficejo Honlapja: <http://www.esperanto-afriko.org/>, Letöltve: 2015. október 25.

¹¹² Codjo, Jean: „Sen profito, la afero ne funkcios en Afriko, ĉar Esperanto ne povas esti hobio por homoj al kiuj mankas la minimumo por sin vivteni.”. In: *Revue Esperanto* (2014), 69.

¹¹³ Estrara Raporto 2014: Konkretaj paŝoj al renovigo. In: *Revue Esperanto* (2015), 137., ld. még: UEA: *Buĝeto por Movada Evoluigo 2016 – aprobita de la Komitato de UEA en la 31-a de julio 2015* http://uea.org/l/teko/komitataj/BU%C4%9CETO_MovEvigo_2016_aprobita_aug_2015.pdf, Letöltve: 2015. szeptember 11.

¹¹⁴ Codjo, Jean: *ld. cikk*, 69.

diákok számára nem csak a nyelvet lenne szükséges megtanítani szerinte, hanem azt is, hogyan legyenek a mozgalom tagjai. A legfontosabb megállapítása pedig, hogy az eszperantó nyelv, mint a béke, szolidaritás és együttműködés eszméjének közvetítője, sikeresen járulhatna hozzá a sok afrikai országban jelenlévő politikai instabilitás megszüntetéséhez (legalábbis megoldási folyamatában jelentős szereppel bírna).

Az afrikai kontinensen az eszperantisták tevékenysége¹¹⁵, és a mozgalom kialakulása már több mint ötven évre vezethető vissza. A függetlenedési hullámot követően nőtt az érdeklődés a kontinens iránt az európai eszperantisták körében, így 1962-ben *Sekelj Tibor* vezetésével megindult egy expedíció „*La Karavano de Amikeco*”, vagyis „Barátság Karaván” néven. Ez tekinthető az első eszperantista propagandának, tevékenységnek a kontinensen. A kezdeti sikertelenségeket követően az 1970-es évek elején az UEA stratégiát dolgozott ki, majd az 1980-as években kezdetét vehette a mozgalom kibontakozása Afrikában.

Az 1990-es évek meghatározónak bizonyultak, hiszen négy alkalommal rendeztek a kontinensen kongresszust¹¹⁶:

1. Első Afrikai Kongresszus (Notse, Togo, 1990. december 27 - 1991. január 2.), téma: „Eszperantó a harmadik világban: milyen jövő vár az eszperantóra Afrikában?”
2. Második Afrikai Kongresszus (Cotonou, Benin, 1991. december 28 – 31.), téma: „Az eszperantó szerepe az afrikai turizmusban”
3. Harmadik Afrikai Kongresszus (Winneba, Ghána, 1994. december 23 – 1995. január 2.), téma: „Demokratikus afrikai kultúra és eszperantó”
4. Negyedik Afrikai Kongresszus (Moshi, Tanzánia, 1995. december 26 – 1996. január 3.), téma: „Afrika képei: a remény vagy reménytelenség kontinense”

Az egyre csökkenő létszámmal megrendeződött afrikai események azonban nem voltak tekinthetők igazi kongresszusnak, melyek programjai csupán kevés nációt vonzottak a harmadik világba. A földrajzi távolságból fakadóan is, az európai eszperantisták megspórolva a költséges utazást, megmaradtak Európában. Ugyanakkor az összejövetelek sikeresnek is bizonyultak abból a szempontból, hogy a különböző afrikai országból érkező eszperantisták számára először adódott lehetőség igazán eszperantóul

¹¹⁵ Ld. bővebben: Goes, Heidi: *Afero de Espero*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2007, 39-73.

¹¹⁶ Goes, Heidi: *ld. mű.*, 63-73.

beszélgetni eszmetársaikkal. Az egyes kongresszusok alkalmával elfogadott határozatok egyike sem bizonyult elég sikeresnek, vagy életképesnek.

Az UEA illetékes intézményei

A Világszervezet intézményei között alapvetően hat intézményt különíthetünk el, melyek a következők:

1. **„Konsilio”**: A Rejkjavikban megrendezett Világkongresszus alkalmával (2013) hívta létre a Bizottság a *Tanácsot*¹¹⁷, mely a Vezetőséggel együtt tevékenykedve, teszi még hatékonyabbá a Stratégiai Munkaterv működését. Tagjai tehát olyan emberek, akik munkájuk révén képesek hozzájárulni az egyes fő tevékenységi területek¹¹⁸ fejlesztéséhez, előmozdításához.
2. **„Komisionoj”, „komisiitoj”**: Az UEA „Mebízott Bizottságai” és a „mebízott bizottsági tagok”¹¹⁹ a Világszervezet speciális területein tevékenykednek, többek között a teljesség igénye nélkül: „Afrika agado” („Afrikai tevékenység”), „Azia agado” („Ázsiai tevékenység”), „Ekzamenoj laŭ la Komuna Eŭropa Referenckadro” („A Közös Európai Referenciakeretnek megfelelő vizsgák”), „Radio” (Rádiózásért felelős Bizottság”) vagy a „Scienca Agado” („Tudományos Területen”) végzett bizottsági munka.
3. **„Centro de Esploro kaj Dokumentado pri Mondaj Lingvaj Problemoj” (CED)**: Az UEA „Kutatósi és Dokumentációs Központja”¹²⁰, 1952-ben jött létre a Világszervezet keretén belül, előmozdítva az eszperantóval kapcsolatos tudományos kutatásokat, valamint annak sokoldalú alkalmazását lehetővé téve az élet minden területén. Az eszperantóval kapcsolatos dokumentumok összegyűjtésével és kidolgozásával foglalkozó szervezet ezenfelül szintén támogatja a nemzetközi szervezetek, szakmai és tudományos körök és az olvasó közönség közötti tájékoztató munkát. A CED első évtizedében Ivo Lapenna

¹¹⁷ UEA: *La Konsilio de UEA*

<http://uea.org/asocio/konsilio>, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 26.

¹¹⁸ Az UEA fő tevékenységi területei: A Stratégiai Munkatervben lefektetett 4 fő pillér: 1. Konsciigo (a külvilág felé történő erősebb kapcsolatépítés), 2. Kapablago (képességek fejlesztése), 3. Komunumo (közösség fejlesztése), valamint 4. Kunordigo (együttműködés erősítése), ld. bővebben: UEA: *Strategia Laborplano de UEA 2013-2017* http://uea.org/teko/strategio/Strategia_laborplano_de_UEA_2013-2017.pdf, Letöltve: 2015.szeptember 11.

¹¹⁹ UEA: *Komisionoj kaj Komisiitoj*

<http://uea.org/asocio/komisionoj>, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 26.

¹²⁰ UEA: *Centro por Esploro kaj Dokumentado pri la Monda Lingvo-Problemo* <http://uea.org/asocio/CED>, Letöltve: 2015. szeptember 18., ld. még: Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 28.

jelentette az intézmény főmotorját, majd 1974 után *Humphrey Tonkin* vette át a szervezet irányítását. Két kiadványt is megjelentet az intézmény: „*Language Problems & Language Planning*”(„*Nyelvi problémák és Nyelvtervezés*”)¹²¹, mely többnyelvű negyedévente megjelenő publikáció, valamint a nyelvészek számára kiadott tájékoztató füzet („*Informilo por Interlingvistoj*”)¹²².

4. „**Gemelaj Urboj**”: Az UEA „*Testvérvárosok*”¹²³ nevű intézményét 2002-ben hozta létre az UEA, hogy elterjessze és működtesse az esperantót a testvérvárosok közötti együttműködést, valamint hogy elősegítse a testvérváros kapcsolatok kialakulását az egyes települések között.
5. „**Institucio Hodler '68**”: A „*Hodler '68 Intézmény*”¹²⁴ az UEA Központi Irodáján belül található intézmény, melyet 1968-ban hoztak létre a Világszervezet alapítójának és nagy pártolójának, Hector Hodler tiszteletére. Az intézmény pénztökét halmoz fel, melynek járadékát az UEA, valamint lehetőség szerint a mozgalmi szervezetek és projektek támogatására fordítja.
6. „**Rondo Familia**”: Az 1994-ben alapított „*Családi Kör*”¹²⁵ intézmény a „Család Nemzetközi Éve” alkalmából született meg, azon célból, hogy egyesítse az esperantista családokat. Nyilvántartásba veszi az egyes esperantista családokat (gyermekkel vagy nélkülük), a mozgalmi nézetükre való tekintet nélkül. Aki jelentkezni szeretne, és regisztráltatni esperantista családját, az megteheti a Világszervezet Központi Irodájának illetékes személyénél. Az intézménynek hivatalos kiadványa is van: „*Familia Esperanto*” („Esperantó Család”), mely 2007 óta a világhálón keresztül is letölthető.

4. sz. ábra:
A „Rondo Familia”
logója

Forrás:
<http://uea.org/bildoj/alaj/rondo.gif>

¹²¹ Korábban a „La Monda Lingvo-Problemo”, vagyis a „A Világ nyelvi problémája” nevet viselte a folyóirat, majd 1977-ben vette fel a mai napig használatos címét, mely tudományos lap a mai napig az egyik legjelentősebb, nyelvtervezéssel kapcsolatos nemzetközi folyóiratnak felel meg. (Ld. még: Nuessel, Frank: *Humphrey Tonkin kaj Language Problems and Language Planning*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 47-50.)

¹²² 1974 óta jelenteti meg interlingvisztikai hírközlőnyeit, mely bibliográfiai információkat és összefoglalókat tartalmaz az interlingvisztika, mint tudományos diszciplína tevékenységeivel kapcsolatban. (Forrás: UEA: *Centro por Esploro kaj Dokumentado pri la Monda Lingvo-Problemo* <http://uea.org/asocio/CED>, Letöltve: 2015. szeptember 18.)

¹²³ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 29.

¹²⁴ U.o., ld. még: UEA: *Institucio Hodler '68* <http://uea.org/asocio/Hodler>, Letöltve: 2015. szeptember 18.

¹²⁵ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *ld. mű.*, 29., ld. még: UEA: *Rondo Familia* http://uea.org/asocio/rondo_familia, Letöltve: 2015. szeptember 18.

Az eszperantó mozgalom másik fő motorja: a TEJO

Az „*Eszperantista Ifjúsági Világszervezet*”¹²⁶ („Tutmonda Esperantista Junulara Organizo”, TEJO) 1938-ban alakult E. van Veenendaal-Bouwes vezetésével Hollandiában, Groet városában, mely akkor még a „*Tutmonda Junular-Organizo*”, vagyis „Ifjúsági Világszervezet” nevet viselte. Jelenlegi elnevezését 1957-ben kapta, amikor is az UEA ifjúsági szekciójává vált. 1971-ben a szervezet költségvetése és adminisztrációja teljes egészében az UEA égisze alá került.

Tagságát illetően, hasonlóan épül fel, mint a Világszervezet: találhatunk az intézményben „Tiszteletbeli elnököket”, „Tiszteletbeli tagokat”, „Dumvivaj Patronoj” („Örökös Támogatók”), illetve Patrónusokat. A TEJO szintén rendelkezik *országos szervezeti és egyéni tagokkal*. Egyéni tagja lehet a szervezetnek, minden 30 évnél fiatalabb személy. Hivatalos folyóirata a „*Kontakto*” („Kapcsolat”)¹²⁷, mely negyedévente jelenik meg.

Korábban kifejtettem, hogy az eszperantó mozgalom milyen problémákkal küzd, s milyen lehetséges módokon lehetne orvosolni a gondokat. Nincs ez máshogy a TEJO esetében sem, hiszen ahogy az UEA-nak, úgy az ifjúsági szervezetnek is *adaptálódnia kell jelenlegi modern világunk kihívásaihoz*. Összegezve, *három területen* van szükség jelentős változtatásokra Ivo Osibov szerint¹²⁸:

- 1) Minél nagyobb számú tagságot kell elérni. A nagyobb létszámú tagság ugyanis határozottabb pénzügyi háttérrel jelent a tevékenységek megvalósítása érdekében. A jelenlegi finanszírozási lehetőségek igen korlátozottak a mozgalom számára, ám ezen a területen a fiatalság, mint a mozgalom mozgatórugója eszközölhet jelentős mértékű változásokat.
- 2) A szervezett mozgalmat (főképp TEJO és UEA) vonzóvá kell tenni minden eszperantista számára. Az eszperantó gyakorlati alkalmazását lehetővé kell tenni minél szélesebb körben, minél több tevékenységi területre kiterjesztve. Ezáltal ösztönözni kell a fiatalságot, hogy tanuljanak eszperantóul, s a közös eszme hordozójaként váljanak a mozgalom teljes jogú, aktív tagjaivá.
- 3) Tudatosítani a nemzetközi közvéleményben a nyelvi probléma fontosságát.

¹²⁶ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Id. mű.*, 50-59., ld. még: UEA: *TEJO* <http://uea.org/tejo>, Letöltve: 2015. szeptember 18.

¹²⁷ Kontakto honlapja: <http://kontakto.tejo.org/>, Letöltve: 2015. október 25.

¹²⁸ Osibov, Ivo: *TEJO de mia epoko retrospektive*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 837.

A magyar eszperantó mozgalomról röviden

A magyar eszperantó mozgalom fő bázisát képező **Magyarországi Eszperantó Egyesület**¹²⁹ 1902-es megalakulása óta sok szervezeti formát és nevet viselt. A 2010 óta közhasznú szervezetként működő egyesület szövetségi irodája Budapesten található, ahol különböző eszperantó nyelvű előadásokat tartanak, nyelvtanfolyamokat indítanak, illetve eszperantó könyvesboltot is működtetnek. A MESZ 1962-ben került az *Eszperantó Világszövetség tagjai közé*, valamint szintén ebben az évben az Ifjúsági Eszperantó Világszövetség is égisze alá vonta a MESZ Ifjúsági Bizottságát.

Kiemelkedő eseményként szolgált az 1962-ben Budapesten megrendezett 51. Világkongresszus¹³⁰, melynek 3975 résztvevője volt, s a Pécsen megrendezett Ifjúsági Eszperantó Világkongresszus, több mint 900 résztvevővel.

Szintén fontos megemlíteni, hogy 1966-ban kezdetét vette a Budapesti ELTE-n az *Eszperantológia Szak*, Szerdahelyi István vezetésével, s ekkor már lehetőségként kínálkozott az Állami Nyelvvizsga Központban *eszperantó nyelvből nyelvvizsgát* tenni.

1982. december 14-én az oktatási miniszter Fajsz Károly *eszperantó gyűjteményét* védetté nyilvánította, s 2001-ben átadta az OSZK-nak, mely jelenleg is állományának részét képezi.

1983. július 30 és augusztus 6. között került megrendezésre a 68. *Eszperantó Világkongresszus*¹³¹, immáron 4834 (!) résztvevővel.

Még a rendszerváltást megelőzően (1986. április 20-án) a MESZ kivált a pártállam kötelékéből, de majd csak a demokratikus átmenet időszakában, 1990-ben önállósodott a Magyar Eszperantó Szövetség Ifjúsági Bizottsága, s hivatalosan felvette a „*Magyar Ifjúsági Eszperantó Szövetség*” nevet.

1999-ben Veszprémben került sor az 55. *Eszperantó Ifjúsági Világkongresszusra*, majd a 2000-es évben az Idegennyelvi Továbbképző Központ, ITK akkreditáltatta az *eszperantó nyelvvizsgákat*.

¹²⁹ Magyarországi Eszperantó Szövetség Hivatalos Honlapja (Hungara Esperanto-Asocio, HEA) <http://esperantohea.hu> (Letöltve: 2014. november 30.), ld. még: Lapenna, Ivo: *Esperanto en perspektivo – Faktoj kaj analizoj pri la internacia lingvo*. London-Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1974, 466-467., HEA: *Hungara-Esperanto-Asocio prezentas sin* (HEA dokumentum), Lindwurm Edit, Nagy János: *Magyar Eszperantó Mozgalom* (HEA dokumentum)

¹³⁰ Ld. bővebben: Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam, Universala Esperanto-Asocio, 2005, 122-124.

¹³¹ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 147.

A 2004-es év szintén kiemelkedő jelentőséggel bírt a mozgalom munkájában, hiszen a **Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete kimondta, hogy az eszperantó az élő nyelvek közé tartozik**¹³².

Magyarországon számos *szak*, valamint *helyi eszperantó szövetség* is alakult a mozgalom történelme során, sokan közülük önállóak, ám *13-an a MESZ tagját képezve*. Kiemelném szülővárosom tagszervezetét, mely már *1963 óta* működik Komárom-Esztergom megyében, **„Tata és Vidéke Eszperantó Egyesület”**¹³³ néven. 2005 óta önálló szervezetként működik közel 200 taggal, akik közül néhányan tagjai az Eszperantó Világszervezetnek is. Az egyesületen belül működik egy 26 tagból álló *képzőművészeti csoport* is, melyet *Ködmönné Janka Erzsébet* alapított 1994-ben. Fontos hangsúlyozni, mely szintén Tatához köthető, hogy 1980-ban a városban került megrendezésre a *„Junulara Esperanto-Renkontiĝo”* („Ifjúsági Eszperantó Találkozó”), közel 800 fő részvételével. Ezen alkalomból a tatai eszperantisták a tatai Öreg-tó partján, közel a várhoz a sétányon, *zöld gránitból készült eszperantó emlékkövet* állítottak fel, mely jelenleg is őrzi emlékét a találkozóknak.

A másik jelentős civil közhasznú szervezet a *„Magyar Vasutas Eszperantó Egyesület”*, mely közel 500 taggal büszkélkedhet, s minden évben megrendezi legnagyobb rendezvényét, az *„Országos Vasutas Baráti Találkozót”*. Az egyesület tagjai szerkesztik a *„Hungara Fervojista Mondo”* („Magyar Vasutas Világ”), valamint az *„Internacia Fervojisto”* („Nemzetközi Vasutas”) című folyóiratot is. Továbbá érdekességgépp megemlítendő, hogy a „Nemzetközi Vasutas Társaság” hivatalos lexikont is tett közzé, mely több mint 15 000 *vasutas szakszót és szakkifejezést* tartalmaz, s amelyben a magyar vasutas eszperantisták aktívan közreműködtek.

Végezetül elengedhetetlen, hogy ejtsek pár szót, azokról a magyar (vagy legalábbis magyarországi kötődésű) személyekről, akik az Eszperantó Világszövetséggel együttműködve jelentős mértékben hozzájárulnak a hazai és nemzetközi eszperantó mozgalom sikeréhez. *Ködmönné Janka Erzsébet*¹³⁴, a Tata és Vidéke Eszperantó Egyesület alapító tagja, a Magyarországi Eszperantó Egyesület volt elnökségi tagja, továbbá 2005 óta az UEA (Eszperantó Világszövetség) fődelegatusi tisztségét látja el.

¹³² Nemzeti Erőforrás Minisztérium honlapja: *Javaslat felsőoktatási intézmények tájékoztatására - az eszperanto élő idegennyelvként való elismerése*
<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/nyelvvizsga/javaslat-felsooktatasi>, Letöltve: 2015. november 9.

¹³³ Tata és Vidéke Eszperantó Egyesület honlapja:
<http://www.eszperantotata.hu/index.php?lang=hu>, Letöltve: 2015. október 25., ld. még: *Ködmönné Janka Erzsébet: 51 év az eszperantó szolgálatában* (visszaemlékezés, Hozzáférés: 2014. november 30.)

¹³⁴ *Ködmönné Janka Erzsébet: 51 év az eszperantó szolgálatában – visszaemlékezés* (Hozzáférés: 2014. november 30.)

*Dr. Márkus Gábor*¹³⁵, az Eszperantó Világszövetség küldötte, aki részt vesz mindegyik Világkongresszuson, s feladata, hogy minél szorosabb nemzetközi kapcsolatokat alakítson ki. Továbbá, az Eszperantó Világszövetség elnökségében két magyar is jelen van: *Stefan MacGill*¹³⁶, valamint *Keller István*¹³⁷. *Kórody Zsófia*, magyar-eszperantó szakos tanár, aki 2003-óta a németországi „*Interkulura Centro Herzberg*” („Herzbergi Interkulturális Központ”) fő aktivistája. 1978 óta van jelen a mozgalomban, a Magyar Ifjúsági Eszperantó Szövetség alelnöke, az *Eszperantó Ifjúsági Világszövetség* alelnöke, valamint 2006 óta az ILEI elnökségének tagja. A 2013-as Világkongresszuson kitüntették az „Eszperantó Világszövetség Kiemelkedő Munkájáért” diplomával. *Dr. Kovats Katalin*, Hollandiában élő magyar matematikus, nyelvész és eszperantista, aki az www.edukado.net internetes honlap szerkesztésével foglalkozik. 2010-ben a „*La Ondo de Esperanto*” („Az eszperantó hullámain”) című felmérése alapján elnyerte az „Év eszperantistája címet”. *Prof. dr. Koutny Ilona*, magyar eszperantista és nyelvész. Jelenleg Lengyelországban él, ahol a poznańi „Adam Mickiewicz Egyetem” Nyelvészeti Szakát vezeti. 2008-ban megválasztották az „Év eszperantistájává”. **Prof. dr. Dudich Endre**, magyar geológus, geokémikus, tudós, eszperantista. A természettudományok doktora, a földtudomány kandidátusa, az ELTE docense, az AIS (San Marino-i Nemzetközi Akadémia) társprofesszora, aki 20 nyelvből fordít eszperantóra, s már 50 cikke jelent meg. S végül szeretném kiemelni *dr. Nanovfszky György* személyét, aki a Magyar Köztársaság nyugalmazott nagykövete, közgazdász, politológus, címzetes főiskolai és egyetemi tanár, 2012-től az UEA tiszteletbeli tagja.

¹³⁵ A professzor jelenleg egy koreai egyetemen tanít eszperantót, és Laoszban készít elő nyelvtanfolyamot, ahol egészen mostanáig nem volt eszperantó mozgalom. (Forrás: Lindwurm Edit, Nagy János: *Magyar Eszperantó Mozgalom* -HEA dokumentum)

¹³⁶ *Stefan MacGill*: új-zélandi születésű eszperantista, aki 1986 óta él Magyarországon. A „Juna Amiko” („Ifjú Barát”) folyóirat szerkesztője éveken át, majd az ILEI (Eszperantista Tanárok Nemzetközi Szervezete) alelnöke, később pedig elnöke. A 98. Eszperantó Világkongresszuson, Reykjavíkban megválasztották az Eszperantó Világszövetség alelnökévé. (Forrás: Lindwurm, Edit, Nagy János: *ld. mű.*)

¹³⁷ *Keller István*: magyar nemzetiségű, Svájcban élő eszperantista. 2009 januárjától az Eszperantó Világszövetség főmegbízottja lett az ENSZ-nél, Genfben. 2010 és 2013-ban is beválasztották az Eszperantó Világszövetség elnökségébe. (Forrás: Lindwurm, Edit, Nagy János: *ld. mű.*)

VI. Az UEA-ról készített társadalomtudományi felmérés

2002-ben készült először *statisztikai kutatás*¹³⁸, melyben az Eszperantó Világkongresszusokat (UK) vizsgálták különböző szemszögből. A kutatás eredményeképp átfogó képet kaphattunk az eszperantistákról, mint társadalmi csoportról. A kutatás eredményei alapján készült tanulmányból az is kiderült, hogy *mit gondolnak az eszperantisták a kongresszusi szolgáltatásokról, az UK-k szerepéről, valamint annak alapvető céljairól a mozgalmon belül*. Következtetésképp kijelenthető, hogy a kongresszusok nagyszerűen tükrözik a mozgalom helyzetét, valamint az eszperantó közösség alapvető szociológiai tulajdonságait. A *közösség kifejezés hangsúlyosabban* érvényesül, mint a mozgalmi oldal a kutatás szerint, mely azonban fontos kérdéseket vet fel mind a mozgalom, mind a közösség jövőjét illetően. Tehát alapvetően *hármass felosztásról* beszélhetünk: *nyelv, mozgalom és közösség*. Az eszperantisták nyelvük terjesztése érdekében mozgalmat alkottak, azonban a nyelvi területen elért kudarcoknak miatt váltak a világtól elszigetelt közösséggé.

2008-ban a Rotterdamban megrendezésre kerülő 93. Világkongresszuson a „Sociscienca Esperanto-Grupo” (SEG, „Társadalomtudományi Eszperantó-Csoport”) résztvevői elhatározták, hogy szociológiai felmérést fognak készíteni az *„Eszperantó Világszövetség tagjainak tudatában”*¹³⁹ címmel.

A 2009-ben, *Białystokban végzett kérdőíves felmérés* alapján készített kutatás eredményeiről az olvasó az idén megjelent: *„UEA en konscio de Esperantistoj”*¹⁴⁰ című könyvből tájékozódhat. A kutatás célját képezte, hogy megismerjék az UEA-tagok a Szervezetről, mint társadalmi intézményről alkotott szerepét és helyzetét, a tagok tudása, megítélése, és elvárásai által. Az *„UEA az eszperantisták tudatában”* (a tanulmányt kibővítve, 2015-ben megjelentetett mű) főképp az *Eszperantó Világszervezetről alkotott képét* vizsgálta a felmérésben résztvevő eszperantisták körében. Azonban korábbi években már született hasonló mű, mely az UEA szerepével foglalkozott. Humphrey Tonkin a következőképpen fogalmaz a Szervezetről: *„az UEA nem állam, és véleményem szerint nincs is sok értelme annak láttatni [...]. La Civito („A Civitas”) másik utat választott, és mesterséges részeket teremtett saját szenátusának*

¹³⁸ Rašić, Nikola: Kongresoj: vojo al kresko? – Enketa esploro pri Universalaj Kongresoj. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 542-557.

¹³⁹ Galor, Zbigniew: Ĉu „Diabla Cirklo”? – Direkte al sociologia esploro pri UEA. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 529-541.

¹⁴⁰ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015.

– államként szerepeltetve magát, míg az UEA célja, hogy dinamikus szervezetként tüntesse fel magát, mely belföldön, és a társadalmilag kitüntetett szereppel bíró külföldön is vezetői képességgel bír.”¹⁴¹

A 2009-es felmérésben részt vett **386 válaszadó eszperantista portréját**¹⁴² megvizsgálva láthatjuk, hogy többségében férfiakról van szó, akik *átlagban 60 évesek és magas tanulmányi végzettséggel rendelkeznek. Családjuk van, gyermekeik és dolgoznak. Az eszperantisták többsége Európában él, azon belül is Németországban, Lengyelországban vagy Franciaországban. Anyagi helyzetét megvizsgálva az átlag eszperantistáknak, azt mondhatjuk, hogy pénzügyi értelemben a középosztályhoz tartoznak, tehát se nem gazdagok, se nem szegények. Legtöbbjük az UEA, vagyis az Eszperantó Világszövetség tagja, s továbbra is terveznek részt venni az eszperantó közösség és mozgalom legnagyobb éves rendezvényén, a Világkongresszusokon.*

A felmérés vizsgálta továbbá a **kulturális részvételt**¹⁴³, vagyis hogy az átlagos eszperantisták mennyi eszperantó nyelvű könyvet és folyóiratot olvasnak, s ez milyen összefüggésben áll a kongresszusi részvétellel, vagy a mozgalomban való aktív részvétellel. A válaszadásból kiderült, hogy az eszperantisták gyakrabban használják az eszperantót írásban (62%), mint beszéd során. Az eszperantisták több mint fele (54%-a) olvassa a „Revueo Esperanto”-t, mely a mozgalom hivatalos lapja, 30%-uk a „Monato”-t, 25%-uk a „La Ondo de Esperanto”-t, s meglepően sokan (kb. 20%) a fiataloknak szerkesztett lapokat: a „Juna Amiko”-t és a „Kontakto”-t. Az eszperantisták fele az elmúlt évben 1-3 könyvet olvasott el, míg 13%-uk egyetlen egyet sem. A válaszadók 18%-a 4-6 könyvet, míg relatíve magas aránnyal (15%) *több mint 7 darab könyvet!* Az életkor nem mutatott jelentős különbséget az olvasási szokások felmérésénél, ám általánosságban megállapítható, hogy a *fiatalok kevesebbet olvasnak. A legaktívabb olvasók több mint 10 Világkongresszuson* vettek már részt a felmérést megelőzően. Érdekes összefüggésként állapították meg a felmérést készítő szakemberek, hogy az eszperantót *beszéd során gyakrabban használó emberek több könyvet olvasnak. A férfiak valamivel többet olvasnak*, mint hölgy társaik, ám a különbség nem számottevő a felmérés szerint (nők 19%-a, míg a férfiak 12%-a nem olvasott egyetlen könyvet sem a megelőző év során). Az *eszperantó nyelvű irodalom mozgalmi jellegű* is, hiszen akik a mozgalom vagy nyelvi közösség részét képezik, akarnak eszperantó irodalmat olvasni.

¹⁴¹ Ld.: Humprey Tonkin: *Lingvo kaj popolo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2006, 95-96.

¹⁴² Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 29-35.

¹⁴³ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *ld. mű.*, 36-41.

A folyóiratok olvasásával kapcsolatban kijelenthető, hogy akik nagy többségben vettek részt Világkongresszuson, szívesen *olvassák az UEA folyóiratát*, valamint a *Világszervezet tagját* képezik. Az „*Eszperantót*” olvasóknak kb. 60%-a vett részt minimum 4 Világkongresszuson a 2009-es felmérést megelőzően, valamint ezen olvasók átfogóbban szeretnék megreformálni a kongresszusok fogalmát. Az UEA hivatalos lapján kívül, a másik fő identitást meghatározó mű a „*Plena Ilustrita Vortaro*” (PIV, „Értelmező Nagy Szótár”). A folyóiratot és szótárt olvasó eszperantisták hajlamosabbak a reformokra, jól ismerik a mozgalmat és komoly kapcsolat van köztük.

A harmadik fő pontját a felmérésnek az „**eszperantó iránti érdeklődés**”¹⁴⁴ képezte. A válaszadókat feleleteik alapján csoportosítva *4 fő motivációs indok* különíthető el:

1. „**Pro amikoj**” („Barátok miatt”): érdekes, és új emberek megismerése céljából, az eszperantó által megvalósuló találkozókra való részvétel lehetőségét kihasználva. További indokként szerepel más külföldi országok és emberek megismerése iránti igény, a külföldi utak könnyebb megvalósítása az eszperantó által, eszperantó nyelvet beszélő barátok szerzése.
2. „**Ideaj motivoj**” („Ideológiai motívumok”): az eszperantó eszmei értékkel bír ezen csoport számára, akik jobbra kívánják tenni a világot általa, továbbá támogatják az eszperantista eszméket, és teljes mértékben azonosulnak is vele. Ezen eszperantisták a mozgalom aktív tagjai.
3. „**Kutimo/hobio**” („Szokás/hobbi”): a harmadik csoportot képező eszperantisták csupán megszokásból, kedvtelésből érdeklődnek az eszperantó iránt, ugyanakkor megfigyelhető közöttük az eszperantó nyelv használatának folyamatos kíváncsi, hiszen „már egyszer megtanulták”.
4. „**Profesia/familia**” (Szakmabeli/családi): az utolsó csoportot végül olyan eszperantisták képezik, akik professzionális szinten alkalmazva a nyelvet, valamely szakmai szervezetnél való részvétel formájában, illetve családi indíttatásból kezdenek foglalkozni az eszperantóval (ám itt fontos megjegyezni: ez a csoport alkotja az eszperantó közösség legkisebb hányadát).

¹⁴⁴ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 42-51.

A felmérés negyedik pontját képező rész, az **UEA mint mozgalmi szervezettel kapcsolatos változtatás**¹⁴⁵ körül összpontosult. A kutatásban résztvevő eszperantistáktól arra keresték a választ: *Mi a legfontosabb a világ eszperantistái számára? A mozgalom fejlesztése vagy a közösség működése?* A válaszadók nagyobb arányban az eszperantó közösséget tartották hangsúlyosabbnak. Arra a kérdésre felelve, hogy *szükséges-e az UEA megváltoztatása?* A többség (123 - 32%) szerint nem kell változtatást eszközölni, nem nagy differenciával a válaszadók 29,7%-a (114 fő) szerint kellenek a reformok, a legnagyobb arányban, pedig azon eszperantisták voltak jelen, akik nem tudták eldönteni (147 – 38,3%), mely arra utal, hogy mind a mozgalmon, mind a közösségen belül jelen van egyfajta *bizonytalanság*. A válaszadók többsége úgy véli, hogy a változásoknak főképp az *UEA belső tevékenységét* kell érintenie (kb. 82%).

5. sz. ábra:

Vélemények az UEA változásának szükségességéről

Tabelo 9. Opinioj pri bezono de ŝanĝoj en UEA		
Ĉu laŭ vi organizo UEA bezonas ŝanĝojn?	Kvanto de respondoj	% en kolumno
Decideme jes	14	3,6%
Jes	109	28,4%
Malfacile diri	147	38,3%
Ne	16	4,2%
Decideme ne	98	25,5%
Sume	384	100,0%

Forrás: Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 52.

Az UEA hatékony, gazdaságos és hasznos szervezetnek minősül? A kérdésre választ adók közül kiderül, hogy az *idősebb generációt* képviselő eszperantisták elégedettebbek az UEA-val, valamint pozitív képet állítanak fel az Világszervezetről azon emberek is, akik a „*Revue Esperanto*” folyóiratot olvassák. A nemek megoszlását tekintve, a *férfiak* körében nagyobb arányban van jelen *elégedetlenség* a szervezet hatékonyságával, gazdasági fokmérőjével vagy hasznos mivoltával kapcsolatban. A *legkritikusabb* válaszadók azon eszperantisták közül kerültek ki, akik *ideológiai szempontból* kötődnek az eszperantóhoz, valamint a Világkongresszusokat mozgalmi eseményként tekintik. Komoly problémákat sejtet azonban, hogy a válaszadók kb. felének nem volt tiszta elképzelése a kérdéssel kapcsolatban. Az eszperantisták 40%-a „*nem*”-mel vagy

¹⁴⁵ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 52-62.

„egyáltalán nem”-mel válaszolt a kérdésre, s 35%-uk jelölte be a „nehéz megmondani” kategóriát.

6. sz. ábra:

Az UEA hatékonyságát, gazdaságosságát és hasznosságának vizsgálata

Tabelo 10. Ĉu UEA estas efika, ekonomia kaj utila

	Nepre jes	Jes	Malfacilas diri	Ne	Nepre ne
Efika	7%	32%	41%	17%	3%
Ekonomia	7%	22%	47%	20%	4%
Utila	8%	38%	36%	14%	4%

Forrás: Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 55.

A felmérés **5. pontja a Világkongresszusokat**¹⁴⁶ vette górcső alá. A megkérdezettek hatoda vett már részt több, mint 10, kb. a harmaduk pedig 4-10 kongresszuson. Tehát látható, hogy az eszperantisták körében jelen van egyfajta folytonosság a kongresszusokon való részvétellel kapcsolatban, ugyanakkor a regionális és pénzügyi okok meghatározónak minősülnek az eseményen való jelenlétet illetően. Alapvetően két csoportot lehet elkülöníteni: a) a *már régóta*, többé-kevésbé szinte minden Világkongresszuson résztvevők, valamint b) a kongresszusok *újabb résztvevői*, vagy akik *financiális, illetve egyéb más okok* miatt *csak európai kongresszuson* tudnak jelen lenni.

A Világkongresszusok céljait¹⁴⁷ megvizsgálva két fő típust különböztethetünk meg: „*movada*” (mozgalmi), illetve „*turisma*” (turisztikai). A felmérés kimutatta, hogy az utóbbi cél hangsúlyosabban van jelen a mostani kongresszusokon. A *mozgalmi célt* erősítőik tábora, erős ideológiai és nyelvi kapcsolatban állnak az eszperantóval, céljuk némiképp változtatni az UK struktúráján, s jobban preferálják a hivatalos programokat (pl. ünnepélyes megnyitó, bizottsági ülés, eszperantológiai konferencia). Evvel szemben a *turisztikai célt* hangsúlyosabban reprezentáló csoport a felkínálkozó kongresszusi programok közül a kirándulásokat, koncerteket, banketteket részesíti előnyben. *Mindkét csoportnál* megfigyelhetők viszont közös érdeklődésnek számot adó területek, ilyenek a „Libro servo” (könyvkereskedés), színdarabok, nemzeti est és a nyelvi kurzusok.

¹⁴⁶ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 63-74.

¹⁴⁷ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *Id. mű.*, 65-74.

A kongresszuson való részvételt több tényező is befolyásolja. A *leggyakoribb okok* az eszperantisták körében, *amiért nem vesznek részt* egy UK-n a következők: pénz- és időhiány, vízummal, a hosszú úttal kapcsolatos gondok, egészségügyi problémák, valamint az általános közömbösség a kongresszusok irányába.

A megkérdezettek 68%-a *azért vesz részt a kongresszusokon*, hogy barátokkal találkozzon, gyakorolja a nyelvet, és legfőképp, mert érdeklődik az eszperantó mozgalom iránt. Tehát jól körvonalazódik, hogy a részvételnek két fő motivációja van: 1) *baráti kapcsolatok ápolása*, valamint 2) *mozgalmi szempontok*.

A kongresszusok tagjai *általánosan elégedettek* a szervezéssel, ám támogatják azt az álláspontot is, mely szerint a *Világkongresszust némileg modernizálni* kellene. Azon eszperantisták, akik több kongresszuson vettek részt, még inkább igyekeznek a jelenlegi struktúra megőrzésére. A kongresszusi tagok az esemény legfontosabb céljának „*az eszperantó terjesztését*” jelölték meg, valamint szinte egyforma hangsúllyal jelentkezik a válaszadók körében „*az eszperantó kultúra fejlesztése*” és „*világszintű tevékenységet szervezni az eszperantó számára*”.

A felmérés **6. pontjában az UEA-tagságot**¹⁴⁸ vizsgálták a szakértők, azon belül is, hogy mi motiválja az eszperantistákat, hogy *elhagyják, majd esetlegesen visszatérjenek* a mozgalmi szervezet kötelékébe. A szervezeti változások jelentős tényezőként hatnak a tagság növekedése, illetve csökkenése szempontjából. A 2014-es hivatalos UEA statisztikák szerint 5 027 *egyéni tagja* volt a szervezetnek, míg a szervezeti tagokkal (és egyéb más csoportokkal) összevetve összesen 14 816 *főre* emelkedett a résztvevők száma. 2010-ben az egyéni tagok száma 5 288 *fő* volt. A második világháború óta nem volt *ennyire alacsony* a tagok száma (még a gazdasági és pénzügyi világválság idején is magasabb volt a szám: a 2008-as évben tehát 5 702-en tartoztak a szervezethez).

A megkérdezettek többsége (160 fő) „*sen interrompo*”, vagyis töretlenül élvezte az UEA tagságát, 45-en úgy vélték, hogy „*rompita membreco*”, azaz tagságuk tekintetében volt szakadás, nem mondható folytonosnak. Ezen utóbbi kategória főképp az európai, azon belül is a *közép-európai eszperantistákra* volt jellemző, ugyanis az idők folyamán *újra tagokká váltak*, újra el kezdtek érdeklődni a mozgalom iránt, a kongresszusok ismét érdekesnek bizonyultak, valamint maga az eszperantó nyelv is ismét vonzóvá vált számukra.

¹⁴⁸ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 75-78.

Azon eszperantisták, akik *lemondtak tagságukról*, s úgy döntöttek nem válnak újra a szervezet részeivé különböző okokból kifolyólag: *gazdasági indok*, vagyis szerintük az UEA semmi hasznosat nem tesz a pénzükkel; *nem kívánnak minden évben kongresszuson részt venni*, így csak akkor jelentkeznek újból, ha egy bizonyos UK-n jelen akarnak lenni. Ezen kategóriát a megkérdezettek többsége választotta: 62%-uk. A kérdőívben részt vevők között akadt *147 olyan eszperantista, aki a mozgalom egyik fő szervezetéhez sem tartozott*: sem az UEA-nak, sem a TEJO-nak nem képezte részét.

Tehát láthatjuk, hogy a hagyományos cél, mely összefonódik az aktív tagsággal, eszközzé válik a Világkongresszusokon való részvétellel kapcsolatban. Így hatalmas problémaként jelentkezik a mozgalom életében, hogy nem képes integrálni, befogadni új tagokat, struktúráját tekintve zárt szervezetről beszélhetünk. Jogosan merül fel tehát a kérdés: „*Vajon az eszperantisták társadalmi szempontból zárt, annak kizárólagos csoportját képezik?*”

Végezetül, az UEA-ról alkotott képet vizsgáljuk meg **SWOT – analízis**¹⁴⁹ segítségével. Az elemzés alapján jól látszik, mely tényezők képezik a szervezet erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit.

7. sz. ábra:

Az UEA szervezeti oldalait vizsgáló SWOT-analízis

Figuro 4. Hierarkio enkadre de organizaj flankoj de UEA ĝenerale

FORTA	funkcioj	strukturo	ideoj	homoj	efikoj	rimedoj	historio
MALFORTA	efikoj	strukturo	rimedoj	ideoj	homoj	funkcioj	historio
ŜANCO	rimedoj	strukturo	ideoj	homoj	efikoj	funkcioj	historio
DANĜERO	homoj	efikoj	ideoj	strukturo	rimedoj	funkcioj	historio

Forrás: Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 85.

Az UEA **erős szervezet**, hiszen kellőképp strukturált és világos, képes különböző eszperantistákat összehozni mediátorként, valamint világszintű tagságot toborozni a közös nyelv által. Hatékonyan szervezett Világkongresszusokkal és egyéb szolgáltatásokkal bír, tiszteletben tartja az emberi jogokat, közösségi hálót teremt, melyet tagjai részére is rendelkezésre bocsát, valamint hosszú történelme van.

¹⁴⁹ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 82-93.

A Világszervezet ugyanakkor **gyenge** is, hiszen struktúrája az adminisztráció régi stílusán alapszik, nem használ kellő számban új módszereket a nemkormányzati szervezetekkel való kapcsolattartásban, hagyományokat és szokásokat elevenít fel újra és újra. Nem megfelelő pénzügyi tevékenységet folytat az UEA, jelentős számban idősebb tagokkal rendelkezik, s az UK-on kívül nem vállalkozik jelentősebb tevékenységre az eszperantó érdekében. Passzív semlegességet hirdet, nem megfelelően tájékoztat magáról és nem ésszerű működést valósít meg, kizárólag a múltba visszatekintve.

8. sz. ábra:

Az UEA belső erősségei és gyengeségei

	POZITIVAJ	NEGATIVAJ
	Fortaj (F)	Lamaj (L)
Internaj	• forta ideologio • multe pli edukita • multe pli alta kvanto de informadikistoj • pli alta kono de lingvoj • multe pli efike krei internacian kunlaboragadon ol aliaj • tre bone distribuita tra la tuta mondo • pli bone komprenas la neceson pri tolero • perdas la senton de obeo al scienca aŭtoritato	• grandaj individuistoj • kverelemaj • malemo al profesieco • sinceraj esperantistoj – pli timemaj ol averaĝaj civitanoj • malmulte da mono • grupfanatikuloj • mediokritoj (malpli kapablaj, bremsas la societon)

Forrás: Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 92.

Az UEA-nak vannak **lehetőségei** is: az Európai Uniónál, mely igyekszik megoldani belső nyelvi problémáját, valamint a társadalmi szervezetek esetében, a nyelvi jogok nemzetközi szinten történő elismertetésében.

A szervezet **veszélyeket** is teremt magára nézve, ugyanis egyes politikai pártokhoz vagy mozgalmakhoz túlságosan közel kerülhet, túl nagy figyelmet várva a politikusok részéről, valamint a pénzügyi krízis által elveszítheti szövetségi tőkéjét.

9. sz. ábra:

Az UEA külső esélyei és veszélyei

	Avantaĝaj (A) ŝancoj	Minacaj (M) danĝeroj
Eksteraj	• interreto	• publiko ne scias – ignorado
	• paca tempo	• bona volo politike kaj merkate ne ekzistas
	• homoj kun socia povo	• sukceso kiel danĝero
	• moderna teknologio sen multe da mono	• publika psikologio – reputacio
	• EU – ne solvita lingva problemo	• ĉie la angla
	• malmultekostaj veturiblecoj – kongresoj	• minoritatoj malakceptas ankoraŭ unun aldonan lingvon
	• elasteco de lernejoj sistemoj	• profesiaj aparatoj por defendi grandajn lingvojn, propaganda
	• mezriĉa tavolo	• nekonvena milita retoriko

Forrás: Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 93.

A **következmények** máris érezhetők, ugyanis a *megkérdezettek száma felére csökkent* a felmérés során, amikor arra került a sor, hogy kategorizálják az UEA pozitív és negatív jellemvonásait. Vajon, ez a fajta attitűd az eszperantisták részéről hozzájárulhat a régóta fennálló problémák megoldására? Máris látjuk, hogy jelentkezik egyfajta *rezignáltság* a közösség részéről, ugyanis érzik, hogy változtatniuk kellene, mert jelenleg ez így nem működhet tovább, ugyanakkor nem képesek (nem akarnak?) tenni ellene. Ez tehát egy „ördögi kör” úgy tűnik, melyből nincs kiút, legalábbis egy darabig biztosan nem.

Az „Ördögi Kör” jelensége

Eckhardt Woite szakdolgozatának részét képező kutatását 1972-ben készítette, melyet 19 évvel később 1991-ben a „*La Diabla Cirklo, Organizo kaj efikeco de la Esperanto-movado*” („Az Ördögi Kör, az eszperantó mozgalom szervezete és hatékonysága”) címmel publikált¹⁵⁰. Woite tanulmánya azért is kiemelkedő, mert ennyi év távlatából is nagyszerűen mutatja be az eszperantó mozgalom szervezeti struktúrájának *aktuális* problémáit. Az eszperantó mozgalom szervezetisége belső és külső szerepeinek megkülönböztetésével kapcsolatban a következő *előfeltevéseket* fogalmazta meg:

¹⁵⁰ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 536-537.

- 1) Az *eszperantó általános bevezetése* a kezdetek óta központi célkitűzést jelent a mozgalomnak.
- 2) Ezért fontos *együttműködni* az eszperantó bevezetése érdekében a *döntési képességgel bíró* politikusokkal, különösen az Egyesült Nemzetek Szövetségével (ENSZ), valamint további jelentős nem állami szervezetekkel.
- 3) A mozgalom kezdeti sikere megnövelte a szervezeti problémákat, melyhez különösképp hozzájárult a *központi szervezet* („Centra Oficejo”, azaz „Központi Iroda”) ¹⁵¹ és a *központi vezetés* ¹⁵² iránti igény.
- 4) Az UEA megalapítását követően megjelent a *szervezeti döntés* iránti igény, mely a *mozgalom hordozójaként* az eszperantisták igényeit megváltoztatva, áthelyezte a súlypontot a nyelv terjesztésének igényéről a belső szervezés igénye felé.
- 5) Az 1920-as évektől az *eszperantó mozgalom stagnált*, az UEA-n belül fejét ütötte a *bürokratizmus*, a tagok *fontoskodó, adminisztratív szervezeti tagokká* váltak.
- 6) Az eszperantóval kapcsolatos információk áramlása terén az eszperantó szervezeteken belül jelentkező nagymértékű munka *nem* jelentkezett hangsúlyosan a *külvilág felé*.

Az eszperantó mozgalom során kibontakozott „*Ördögi Kör*” ¹⁵³ jelensége tehát azt jelenti, hogy az olyan eszperantó szervezet, mint az *UEA öncélként valósul meg*. A szervezet számára történő munka, a tagok szolgáltatásának célja tehát felülmúlja ezen irányt, amely a mozgalom elterjesztése mellett érvel.

Marginalizálódott a mozgalom, vagyis a terjesztés tekintetében *szervezett akadály* keletkezett. Habár a szervezet bizonyos stabilitást élvez, a bürokratizmus kibontakozása elvezet a „*konsumaj membroj*” („fogyasztó tagok”), vagy ahogy manapság eszperantista berkekben használatos: „*klientoj de la Esperanto-organizaĵo*”, azaz „az eszperantó szervezet ügyfeleinek” létrejöttéhez. Hasonlóképpen jellemzik a kialakult helyzetet a következő kifejezésekkel: „*veterana kulto – la tendeco al troa adorado de*

¹⁵¹ Ld. még: UEA: *Centra Oficejo*

http://uea.org/asocio/centra_oficejo, Letöltve: 2015. szeptember 18.

¹⁵² Hector Hodler 1908-ban megalapította az UEA-t, majd 1922-ben a 14. UK keretében született szerződés értelmében megváltoztatták, létrehozva a „Centra Esperanto-Komitato”-t, vagyis a „Központi Eszperantó Bizottságot”, majd ismételtén megváltoztatták a szervezet alapszerződését az 1933-as Kölnben megrendezett 25. UK keretében. (Forrás: Galor, Zbigniew: *Ĉu „Diabla Cirklo”? – Direkte al sociologia esploro pri UEA*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 536.

¹⁵³ Ld. még: Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 27-28.

maljunaj gesinjoroj” („veterán kultusz – a túlzott tisztelet tendenciája az idősebb generáció felé”), vagy a „*mortintaj pioniroj de Esperanto*”¹⁵⁴ („az eszperantó haldokló úttörői”), illetve 1937-ben, Varsóban a 39. Világkongresszus alatt hivatalosan szervezeti formát találva magának az első „*Festo de Veteranoj*” („Veteránok Ünnepe”).

UEA a tagok szemében

Alapvetően *kétfajta tagot* különböztethetünk meg, az UEA-val összefüggésben: „*kunpartoprenanta membro*” („vele együtt résztvevő tag”) és a „*konsuma membro*” („fogyasztói tag”) ¹⁵⁵. A kérdőíves felmérés keretében megkérdezettek úgy vélték, hogy az UEA-ra *szükség van*, mint az eszperantó közösség és mozgalom szervezete. Alapvető problémát jelent azonban, hogy *nem rendelkezik* a szervezet *pénzügyi potenciállal* a mai világ elvárásainak megfelelően. Ennek következtében az UEA *tevékenységi feltételei erősen korlátozottak*, vagyis ilyen körülmények között hatásosan *igazgatni nem könnyű*, ahogyan *új tagokat toborozni sem*, mely ismételten visszavezethető a finansziális problémákra. A helyi tagok gyakran *nehezen mobilizálhatók* egyéb, különböző elfoglaltságuk, teendőik miatt. A Világkongresszusok alkalmával van lehetőség részt venni az UEA *delegátusok ülésén*, ahol különféle problémákat vitatnak meg, s próbálnak megoldást találni egyedül vagy közösen elérve. Jelentős problémát képez az is, hogy az UEA funkciójának fontosságáról *csupán azok értesülnek, informálódnak*, akik olvassák az Eszperantó folyóiratot, valamint akik rendelkeznek világhálós elérhetőséggel, vagy országos szervezete által közzétett információs anyaggal.

A mozgalom életében *sikeres tevékenységet* csupán a *szorgalmas és kellő leleményességgel rendelkező vezetők* képesek véghezvinni, melyhez elengedhetetlen a megfelelő számú *önkéntesek toborzása* ¹⁵⁶. Az UEA maga is igyekszik megújulni, javítani tevékenységén, azonban ehhez szükséges az is, hogy érezze tagjai, szervezetei részéről a szükséges figyelmet, segítőkészséget, ahogyan elengedhetetlennek bizonyul a szervezet hírnevének megerősítése is.

¹⁵⁴ Galor, Zbigniew: Ĉu „Diabla Cirklo”? – Direkte al sociologia esploro pri UEA. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 537.

¹⁵⁵ A jelenlegi piaci-kapitalista tendencia eredményeképp született meg a fogalom, mint az UEA fogyasztói tagja, annak különleges ügyfele, melyet a szervezet igyekszik megőrizni a tagdíj miatt. (Forrás: Galor, Zbigniew: *ld. mű.*, 539.)

¹⁵⁶ Ld. bővebben: UEA: *Volontuloj*
<http://uea.org/asocio/volontuloj>, Letöltve: 2015. szeptember 18.

Összefoglalva, tehát lehetséges megoldásként¹⁵⁷ szerepelhetnek a következő lehetőségek:

- a díjak csökkentése
- befektetők ösztönözése, hogy jobban érdeklődjenek az eszperantó iránti
- nagyobb potenciál nyújtása az egyéni tagoknak
- anyagi hozzájárulásért való folyamodás az államoktól
- EU-s pályázatok igénybevétele
- jelentős finansziális szolgáltatások felajánlása (pl. nagyobb teret adva a külkapcsolati tevékenységeket finanszírozó költségvetésnek)¹⁵⁸
- más mozgalmakkal történő szövetségkötés
- elengedhetetlen emberi erőforrások (hozzaértő, szakmabeliek) felhasználása¹⁵⁹

Itt fontos megjegyezni azonban, hogy a díjak csökkentése, erős összefüggésben áll a szolgáltatások minőségével, valamint nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az UEA-n belül fontos szerepet játszanak az országos szervezetek. Politikai kezdeményezésekre és tevékenységeik jelenlétére is szükség van, ám a semlegesség nem feltétlenül jelenti annak hiányát. A legnagyobb problémát azonban az UEA külső célkitűzése jelenti: *új tagok fogadása, akiket gátolnak a magas tagdíjak*. Belső szervezeti szempontból, a tagdíjak erős összefüggésben állnak a szolgáltatások minőségével, valamint az UEA szervezési képességével, ami magában foglalja az új tagok toborzását, s a szervezeti kérdéseket egyaránt.

Összességében elmondható, hogy az eszperantó mozgalom életébe alapvető változást hozott a világ feltételeinek megváltozása, a *globalizmus* térhódítása. A problémák másik fő komponensét pedig az „*UEA szervezeti képességei*”, valamint az ehhez kötődő „*emberi és szociális tőke*” jelentik.

¹⁵⁷ Galor, Zbigniew: Ĉu „Diabla Cirklo”? – Direkte al sociologia esploro pri UEA. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010, 539.

¹⁵⁸ Fighiera, Gian Carlo: *La strategio de Esperanto en la nova jarmilo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2000, 11-12.

¹⁵⁹ U.o.

VII. Az eszperantó nyelv

Az eszperantó mint élő közvetítő nyelv

Globalizálódott világunkban, az *uniós csatlakozást* követően egyre inkább hangsúlyosabbá vált az idegen nyelvek és a *nyelvtanulás szerepe*. Megfelelő nyelvtudás birtokában látóköreink kiszélesedik, s új távlatok nyílnak meg előttünk, mely egyben lehetőséget teremt az eltérő kultúrával rendelkező népek megértésére.

Hazánkban, az uniós csatlakozást követően, előtérbe került a nyelvpolitika. Olyan szlogenek hangzottak el, melyek a közvetítő nyelvek szerepét kihangsúlyozva, valamint a társadalmi szükségletek fontosságát hirdetve, intettek bennünket a nyelvtanulás ösztönzésére.

Sokak mesterséges nyelvként tartják számon az eszperantót, de ez hibás kép. Tehát, az *eszperantó körül forgó örökös polémia* eloszlatása céljából, tisztázzuk az alapvető fogalmakat. **Mesterséges, vagy tervezett nyelvek**¹⁶⁰ nevezzük azon nyelveket, melyek tudatos, *emberi tevékenységnek* köszönhetően jöttek létre. A kialakult nyelv bizonyos elemeit és szabályait *természetes nyelvekből* merítették, ám a nyelvalkotó tevékenység folyamatát mindig szigorú *racionalitás, egyszerűség és következetesség* jellemzi, vagyis a *logika* dominál benne. Az *ideális mesterséges nyelv kritériumai* David Crystal olvasatában: 1. könnyű megtanulhatóság, 2. az egyes anyanyelvekkel való hasonlóság mutatása, 3. funkcióban gazdag, 4. egységes, 5. semleges, 6. valamint járuljon hozzá a világ megismeréséhez.

A *mesterséges nyelvek elfogadtatása* küzdelmes munkával jár a nyelv támogatóinak táborában, melynek során különböző társadalmi, nyelvi és politikai problémákkal kell szembenézni. Szintén gondként léphet fel a nyelvi identitás és nyelvi elfogultság témája. A történelem során *számos közvetítő nyelv* létezett, ilyen volt a *latin* is a középkor idején, mely jelentette a civilizáció és kultúra nyelvét, a keresztény eszme bölcsőjét is, ugyanakkor a hódítók nyelve is volt. A XVI. században az *olasz és a spanyol* nyelv domináltak, a XVII. században már a *spanyol és a francia* nyelv, a XVIII. században ezt felváltotta a *francia és az angol* hegemoniája, míg napjainkban egy nyelv játszik kimagasló szerepet az élet szinte minden területén: az *angol*. A kereskedelem és

¹⁶⁰ Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 372-374., ld. még: Gados László: *Az egyesülő Európában társalogjunk vagy dadogjunk?*. Budapest: HEXACO GNH Kft., 1996, 109-110.

gazdaság elsődleges nyelvénél előlépett angol uralja a nemzetközi kapcsolatok területét is.

A *mesterséges nyelv gondolata* az újkorig vezethető vissza, amikor is Francis Bacon híres filozófus kezdett foglalkozni a kérdéssel: létezhetnek-e olyan jelek, melyek mindenki számára azonos jelentéssel bírnak? Az első kísérletek „*a priori*” elven alapultak, ám a szókincs rohamos fejlődésével akadályokba ütköztek, s nyilvánvalóvá vált alkalmazhatatlanságuk. A későbbi „*a posteriori*” mesterséges nyelvek már szofisztikáltabbnak számítottak, s hamar nagy népszerűsége tettek szert. A jelenleg ismert és elfogadott mesterséges nyelvek valamennyi fajtája ebbe a csoportba tartozik.

Az esperantót érő vádak közül leggyakrabban a „*mesterséges*” kifejezés kerül elő, melyből következik, hogy *nem képes betölteni a nemzetközi nyelv szerepét*. Ugyanakkor a nagyhatalmak befolyásos területének növekedése, az *Európai Unió*¹⁶¹ új tagállamokkal való bővülése felvetik az egy közös nyelv, mint fő kommunikációs eszköz használatának szükségességét. Ezen a ponton merül fel a kérdés, hogy melyik nyelv lenne a legalkalmasabb erre a funkcióra? Mindenképp olyan *segédnyelve*¹⁶²t kell kiválasztani, melyet *anyanyelvünkön kívül* tudnánk könnyedén elsajátítani. Az *esperantó* vajon alkalmas lenne ezen szerep betöltésére? Vajon a Zamenhof által megalkotott, mindenki számára könnyen hozzáférhető, rövid idő alatt elsajátítható, a világ által egyezményesen deklarált mesterséges nyelv *képes ledönteni a világ nyelvi korlátait*?

¹⁶¹ Az EU számára a nyelvi sokféleség alapvető, és megőrzendő érték. Az esperantó nagyban hozzájárulhatna a cél eléréshez: 1. hídnyelvként a fordító- és tolmács-szolgálatában, mely hatékonyabb és olcsóbb megoldást nyújt; 2. első idegennyelvként való oktatása az iskolákban, mely valóban elérhetővé tenné a soknyelvűséget, s kevésbé terhelő megoldást jelentene a diákoknak is. (Ld. bővebben: Erasmus, Hans: Esperanto in Europe: Two proposals. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998, 107-116.; Gados László: *A sokféleség közös nyelve*. Zalaegerszeg: Humán Európa Szövetség, 2005, 53-64.

¹⁶² Ld. bővebben: Baranyai Esperantó Egyesület: Az esperantó mint lehetséges közvetítő nyelv az Európai Unióban. In: Balázs Géza, Grétsy László: *Az Európai Unió és a nyelvek*. Budapest: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2004, 7-15.; Gados László: A nyelvpolitika és a közös közvetítő nyelv kérdése az Európai Unióban. In: Balázs Géza, Grétsy László: *Az Európai Unió és a nyelvek*. Budapest: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2004, 89-122.

Zamenhof és az „Internacia Lingvo”

Jelenleg a legnagyobb mértékben elterjedt és legszélesebb körben használt „élő” mesterséges nyelv az eszperantó. 1887-ben, *Ludwig Lazarus Zamenhof*, lengyel orvosprofesszor nevéhez fűződik a nyelv megalkotása, aki

10. sz. ábra:

Ludwig Lazarus Zamenhof

Dr. Esperanto¹⁶³ álnéven adta ki „*Internacia Lingvo*”¹⁶⁴, vagyis „Nemzetközi Nyelv” című művét. Az első mű (melyet utána többször kiadott, folyamatosan bővítve) az új nyelv grammatikáját tartalmazta, néhány szemelvénnel és szószedettel kiegészítve. A megjelentetést követő néhány héten belül már *művelője* is akadt a nyelvnek egy mérnök személyében. A sikeren felbuzdulva még ugyan ebben az évben kiadták a nyelv szerkezetét és szókincsét pontosan rögzítő művet: a „*Fundamento de Esperanto*” („Az Eszperantó Alapja”)¹⁶⁵ című kötetet.

Forrás: <http://blog-bilinguisme.fr/wp-content/uploads/2012/12/anniversaire-zamenhof.jpg>

Zamenhof már nagyon fiatalon, 15 évesen alkotta meg első világnyelvtervezetét¹⁶⁶, mely avval is magyarázható, hogy *sokszínű, multikulturális nyelvi környezetben* nőtt fel. Családi körben az orosz és a héber egyszerűsített változatát, az egyszerűsített kreolizált németet, vagyis a „*jiddist*” használták, míg a külvilággal való kapcsolattartásban a *lengyelt* alkalmazta. A zsinagógában *héberül* imádkozó fiú, az iskolában a *német, francia és angol* mellett, még a klasszikus műveltséggel azonosított *latint és görögöt* is tanulta.

¹⁶³ „Dr. Esperanto”: Zamenhof által használt álnév, szó szerinti fordításban annyit tesz: „Dr. Reménykedő”, későbbiekben az álnév folyamatosan lekopott, s végül csak az „Esperanto” („Remény”) szó maradt meg, mely jelenleg is a nyelv nevét jelöli. (saját megjegyzés)

¹⁶⁴ Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 375-377., ld. még: Gados László: *Az egyesülő Európában társalogjunk vagy dadogjunk?*. Budapest: HEXACO GNH Kft., 1996, 75-80.

¹⁶⁵ Később, 1905-ben az első Eszperantó Világkongresszus alkalmával, Boulogne-sur-Merben mind a 688 résztvevő megváltoztathatatlanul nyilvánította. (Forrás: Haszpra Ottó: *Egyenjogúság és gazdaságosság a nemzetközi kommunikációban*

<http://www.eszperanto.hu/egyeb/haszpra-akademai-szekfoglalo.pdf>, Letöltve: 2014. december 27.)

¹⁶⁶ Helyesbítve: Zamenhof az eszperantónak nem alkotója, csupán kezdeményezője, annak megalapozója, meghatározó művelője, melynek élete során többször hangot is adott.

(Forrás: Wacha Balázs: *Az eszperantó nyelvről, kiegészítésképpen*

<http://www.nyest.hu/hirek/az-eszperantó-nyelvről-kiegésziteskeppen>, Letöltve: 2015. május 30.)

Szülővárosában, a lengyelországi Białystokban, éppen az etnikai sokszínűségből fakadóan (ekkor a cári Oroszország területét képező városban éltek: lengyelek, oroszok, ukránok és zsidók) állandó ellentét ütötte fel a fejét a lakók között. Zamenhof, a feszült etnikai viszálkodást megelőgelve, törekedett arra, hogy a bábeli zűrzavart megoldván, kiküszöbölje a kommunikációs problémákat. A közös nyelv megteremtésével igyekezett közelebb vinni egymáshoz a különböző nemzetiségű embereket, egymás kultúráját, problémáit megismerve barátságot kialakítani. 1905-ben így fogalmazott egyik levelében: *"Ha nem lennék egy zsidó a gettóból, az emberiség egyesítésének ötlete vagy egyáltalán nem jutott volna eszembe vagy soha nem tartott volna ki olyan makacsul egész életem folyamán."*¹⁶⁷

Az eszperantó nyelv *alapját képező szókincs kizárólag természetes nyelvekből* merít (kb. 30), melyet tehát fontos kihangsúlyozni, amikor egy nyelv élő vagy mesterséges mivoltáról beszélünk. A nyelvalkotó elsődleges célját képezte tehát egy, *minden nemzet által használható közös érintkezési nyelv* kialakítása, vagyis a kezdetektől fogva már „*lingua franca*” szerepet szánva az eszperantónak. Fontos kiemelni, hogy a költőnek készülő Zamenhof nem tekintette magát a nyelv megalkotójának, csupán annak *kezdeményezője* volt. A 16 szabályt és 900 szót tartalmazó alpmű, azért tudott oly sikeresen elterjedni, mert *kizárólag alapszabályokat* fektetett le, s mely 128 év alatt árnyalatokban és kifejezésekben gazdag nyelvvé fejlődött.

¹⁶⁷ E@I Honlapja: <http://www.ikso.net/hu/hu/broshuro/tradukoj/4.php>, Letöltve: 2015. október 28.

Az eszperantó nyelv felépítése

Ha közelebről megvizsgáljuk az eszperantó nyelv felépítését, az alábbi megállapításokat tehetjük¹⁶⁸:

- *ábécéje fonetikus*: 28 hangzóból, 28 jelből áll, minden betűt az írásnak megfelelően ejtünk, minden betű ugyanazt a hangot képviseli mindig
- a szavak utolsó előtti szótagja kivétel nélkül mindig hangsúlyos
- nincsenek rendhagyó igék, az igeragozási gyökök változatlanok
- végződések számát tekintve 6-féle lehet, 3 igeidő létezik
- homonímákat és idiómákat nem tartalmaz, ritkán fordulnak elő többjelentésű szavak (a közönséges szöveg megértéséhez már akár 500 szó is elegendő, alapszintű vizsga sikeres teljesítéséhez pedig 150 óra tanulás)
- *beszélt és írott nyelv*
- *szókészlete*: főleg nyugat-európai nyelvekből származik
- *mondattana*: erős szláv befolyást mutat
- *szóelemek*: állandók, szinte végtelen mennyiségű szó képezhető, kiválóan alkalmas más-más szavakkal való kombinációra
- *izoláló nyelvekkel* sok hasonlóságot mutat
- *belső felépítése* a ragozó nyelvekkel (agglutináló) mutat rokonságot, mint amilyen pl. a török vagy a japán (érdekességgént megemlítendő, hogy a nyelv tartalmaz japán és afrikai elemeket is)

Kezdetben mindösszesen kb. 1 000 szógyökből álló nyelv képes már 10 -12 000 szó képzésére. Jelenleg az eszperantó szótárak 15 000- 20 000 szógyökkel rendelkeznek, melyekből akár *százezernyi kifejezést* is létre lehet hozni. A nyelv folyamatosan fejlődik tovább, ám az aktuális irányzatokat az *Eszperantó Akadémia*¹⁶⁹ ellenőrzi. A világháborús időszakokban a nyelvet betiltották, használóit pedig üldözték (ld. Hitler vagy Sztálin). Az Eszperantó Világszövetség mellett szintén működik egy *nyelvészeti*

¹⁶⁸ Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 376-377., ld. még: Haszpra Ottó: *Egyenjogúság és gazdaságosság a nemzetközi kommunikációban*; Gados László: *A sokféleség közös nyelve*. Zalaegerszeg: Humán Európa Szövetség, 2005, 67-69.
<http://www.eszperanto.hu/egyeb/haszpra-akademiai-szekfoglalo.pdf>, Letöltve: 2014. december 27.

¹⁶⁹ „Akademio de Esperanto”: Az „Eszperantó Akadémia” 1905-ben létrehozott független nyelvi intézmény, melynek legfőbb feladata megőrizni és védeni az eszperantó nyelv alapvető elveit, valamint ellenőrizni annak fejlődését. (Ld. bővebben: Akademio de Esperanto Honlapja: <http://www.akademio-de-esperanto.org/>, Letöltve: 2015. október 28.); Bormann, Werner: Novaj defioj antaŭ la Akademio de Esperanto. In: Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 1999, 35-42.

akadémia, melyben kiváló nyelvészek, irodalmárok és tudósok működnek együtt, a nyelv tudományos, céltudatos fejlesztését és irodalmi gazdagodását elősegítve.

Az örökös polémia: élő vagy holt nyelv az eszperantó?

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete 2004. január 29-én állásfoglalásában élő nyelvnek¹⁷⁰ minősítette az eszperantót. Továbbá, az Oktatási Minisztérium Felsőoktatási Helyettes Államtitkárság Felsőoktatási Főosztálya 2004. február 2-án szintén kifejtette állásfoglalását a témában, s élő nyelvnek minősítette az eszperantót, melyet szintén elfogadnak a diploma megszerzéséhez.

Nincs tisztán természetes nyelv¹⁷¹, nincsen olyan etnikus nyelv, melynek „életébe” nem avatkoztak volna be a nyelvújítók, nyelvszabályozók vagy a beszélők. **„Interlingvisztikának”** nevezzük azon tudományágat, mely a mesterséges, és közvetítőnyelvekkel foglalkozik. Közvetítő nyelv, vagy **„interlingva”** szinonimájaként használatos még a *„tervezett nyelv”, „nemzetközi segédnyelv”, „szerkesztett nyelv”,* míg a velük szembenálló természetes nyelvek helyett az *„etnikus”* terminus az elfogadottabb. Nyelvészeti szempontból az alábbi variációkról beszélhetünk¹⁷²:

- a) *élő – természetes*: elfogadott fogalmi pár, melybe tartozik az összes „világnyelv”, illetve egyéb más etnikus nyelvek.
- b) *holt – természetes*: elfogadott kategória, ide tartoznak pl. Dél-Amerika kihalt nyelvei, vagy az afroázsiai nyelvcsalád sémi ágának kihalt nyelvei (ld. akkád).
- c) *élő – mesterséges*: nem elfogadott terminus. Ide lehetne sorolni azonban az **eszperantót** is, hiszen élő nyelvnek nyilvánították, valamint akkreditált nyelv az állami nyelvvizsga-rendszerben.
- d) *holt – mesterséges*: nem elfogadott fogalmi pár, az eszperantón kívül minden tervezett nyelv ide tartozna.

Élő vagy holt a nyelv, tehát *a beszélőktől függ*, egy nyelvet akkor lehet szakmailag holtta nyilvánítani, ha kihalt utolsó beszélője is. Itt felmerül egy újabb kérdés, hogy a *latin* mennyiben számít holt nyelvnek, hiszen a Vatikán egyik hivatalos nyelve, valamint nyelvvizsgát lehet tenni belőle.

¹⁷⁰ Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 379., ld. még: Horváth Krisztián: *Az élő eszperantó* <http://www.nyest.hu/hirek/az-elo-eszperanto>, Letöltve: 2015. szeptember 22.

¹⁷¹ Varga-Haszonits Zsuzsa: Az eszperantó mint élő nyelv. In: Geccső Tamás, Sárdi Csilla (Szerk.): *A kommunikáció nyelvészeti aspektusai*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2009, 284-288.

¹⁷² Varga-Haszonits Zsuzsa: *ld. mű.*, 285.

Hányan beszélnek jelenleg az eszperantót?

Nehéz megválaszolni a kérdést, hiszen beszélői a világ minden kontinensén megtalálhatók. Bonyolult megbecsülni a beszélők számát, evvel kapcsolatban igen eltérő adatok állnak rendelkezésre¹⁷³:

- *Crystal* szerint az eszperantót beszélők száma: 1-15 millió fő közé tehető
- *Szenes Imre*, újságíró, eszperantista úgy véli, hogy a beszélők száma lényegesen több: 20-25 millió fő (itt fontos megjegyezni, hogy a ténylegesen beszélőkön kívül nagy az eszperantóval szimpatizálók tábora)
- *Ertl István* (1992-2001 között a „*Revuo Esperanto*” folyóirat szerkesztője, jelenleg Hollandiában élő magyar eszperantista): 500 ezer és 2 millió fő közé teszi az eszperantóul beszélők számát
- *Claude Piron* (híres francia filozófus, eszperantista) véleménye szerint: a világ 120 országában kb. 3 millióan beszélnek az eszperantót, főképp fiatalok

Federico Gobbo előadásában, melyet az Amszterdami Egyetemen tartott „*Interlingvistiko, fako por multlingveco*” („Interlingvisztika, egy szak a többnyelvűségért”) címmel, felvetette az eszperantóval kapcsolatos leggyakoribb kérdéseket. Arra a kérdésre, hogy

11. sz. ábra:

Az eszperantóul beszélők csoportosítása

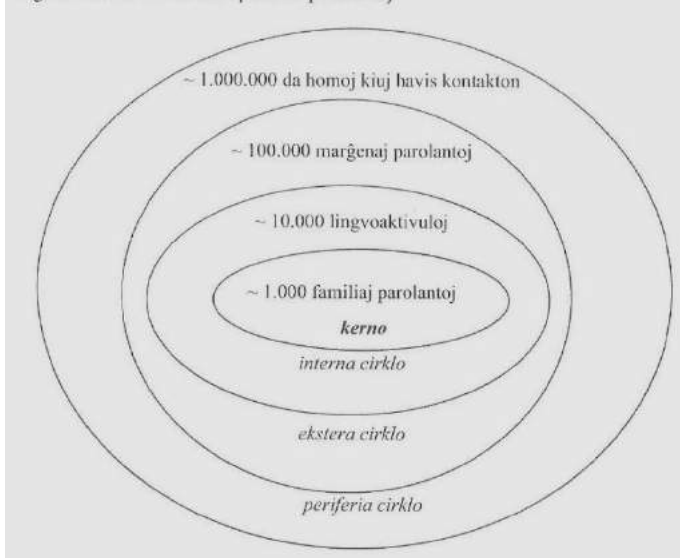
*hányan beszélnek az eszperantót*¹⁷⁴

szerinte is nehéz válaszolni, mivel *államnélküli nyelvről* beszélünk.

Az eszperantó közösség ereje az egyének akaratából ered, nem a kormányok hatalmából, akaratából. „*Esperantolando*”¹⁷⁵

létezik, mely azonban az egyének szívében található, s nem a világ politikai térképén kell keresnünk. Fontos tényként emeli ki a szerző, hogy minden eszperantóul beszélő

Figuro 1: taksonomio de Esperanto-parolantoj

Forrás: Gobbo, Federico: *Interlingvistiko, fako por multlingveco*. Amsterdam: Opmaak: JAPES, 2015, 14.

¹⁷³ TERNYÁK Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 379.

¹⁷⁴ Gobbo, Federico: *Interlingvistiko, fako por multlingveco*. Amsterdam: Opmaak: JAPES, 2015, 14.

¹⁷⁵ „*Esperantolando*” vagy más néven „*Esperantujo*”: az eszperantistákat összefogó szimbolikus terület. (saját megjegyzés)

személy kétnyelvű, de arra is találunk példát, hogy többnyelvűek.

Az eszperantóul beszélőket tehát 3 csoportba lehet sorolni: 1. *belső*, 2. *külső*, és 3. *perifériás*. A belső körhöz tartozók, akik családjuk által sajátítják el a nyelvet: 1 000 főre tehetők, ők képezik a beszélők „*magját*”, ezen kívül a belső körben szerepelnek a „*nyelvi aktivisták*” 10 000 fővel. A külső körben találhatók a „*marginális beszélők*” 100 000 fővel, s végül a legszélső (perifériás) körben lelhetők fel a legtágabban értelmezhető beszélők: „*valamilyen eszperantó kapcsolattal rendelkezők*”, kiknek a száma 1 000 000 főre tehető.

Hol beszélik az eszperantót?

Az eszperantót beszélők *főképp Európa területére*¹⁷⁶ koncentrálódnak (leginkább keleti részére), melynek történelmi okai vannak: a mozgalom Európában született. Habár a nyelvközösség *nem alkot összefüggő, kompakt területet*, mégis a beszélők tudatában jelen van egy *meghatározott földrajziség*: azon települések, melyek a nyelv történetében kimagasló jelentőséggel bírnak: pl. Zamenhof szülővárosa, az első Világkongresszus színhelye, Boulogne-sur-Mer, a Gresilloni kastély Baugé-ban, vagy a Bécsben található Eszperantó múzeum. Léteznek *eszperantó városok* is: a Németországban lévő Herzberg. A mozgalom azonban nemcsak Európára koncentrálódik, jelen van az Eszperantó Világszövetség irodája Afrikában, valamint az ENSZ-szel együttműködve New Yorkban is található intézménye. Az utóbbi évtizedben jelentősen megnőtt az *Európán kívüli eszperantisták* száma: Vietnámban, Indiában, Braziliában, Japánban és Kínában. Két ország (Vatikán és Kína) hivatalos is használja az eszperantót *az információk terjesztésére*. Érdekességgépp megemlítendő, hogy a múltban egyes *mikroállamok* szintjén kísérleteztek az eszperantó *hivatalos nyelvként* való alkalmazásával, pl. a „*Semleges Moresnet*”¹⁷⁷ területén (kis terület Hollandia, Belgium és Németország között). Nyelvpolitikai szempontból az eszperantó helyzete a *kisebbségi nyelvek* státuszára hasonlít. Az eszperantónak *nincsen történelmileg meghatározott földrésze*, melyhez nyelve tartozna, kivételt képezve a nyelv történelme szempontjából a kiemelkedő jelentőséggel bíró „*eszperantó területek*”. Ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy a közösséget összefogó, az azt éltető nyelvet, az *eszperantisták csoportján kívül* is megjelenik írásos formában, különböző célkitűzéseket megvalósítva.

¹⁷⁶ Gobbo, Federico: *Interlingvistiko, fako por multlingveco*. Amsterdam: Opmaak: JAPES, 2015, 18.

¹⁷⁷ 1816-1919 között fennálló, 3,5 km²-nyi semleges terület Hollandia, Belgium és Németország között. (Forrás: Moresnet Honlapja: http://www.moresnet.nl/english/index_en.htm, Letöltve: 2015. október 28., ld. még: Fejes László: *Lesz-e eszperantó állam?* <http://www.nyest.hu/hirek/lesz-e-eszperanto-allam>, Letöltve: 2015. szeptember 22.)

Eszperantó kétnyelvűség

A „mesterséges” nyelvet sokan sértőnek találó eszperantóul beszélők, jobban preferálják a „segédnyelv”¹⁷⁸ kifejezést. Az eszperantisták nyelvüket elég fejlettnak tartják, mely képes számos nyelvi szerep betöltésére. Az eszperantó manapság annyira természetesnek hat, hogy *hazánkban is* számos gyermek *anyanyelveként*¹⁷⁹ sajátítja el. Wacha Balázs: *Etnikus nyelv és eszperantó: a gyermekkori kétnyelvűség egy újabb változata* című tanulmányából jól látszik, hogy az eszperantó gyermekkori kétnyelvűség viszonylag új jelenség, az 1970-es években válik észrevehetővé Magyarországon, s jelenleg is nagyon törékeny.

A Magyar Eszperantó Szövetség 2002-ben tartott tudományos konferenciáján kijelentette, hogy az eszperantó kétnyelvűség nem ritka jelenség, hiszen hazánkban elérte az 1 000-es nagyságrendet. Tehát nem kivételes jelenség, hogy a különböző nyelvet beszélő szülők az eszperantó révén ismerkednek meg egymással, s gyermekeik *három nyelven* tanulnak meg: az édesanya, az édesapa anyanyelvét, illetve a közös nyelvet: az eszperantót. Előfordul az is, hogy az „egy szülő-egy nyelv” elvét követve az egyik szülő csakis eszperantóul beszél a gyermekkel. Ez különösképp akkor jelentkezik, amikor a szülők egymás nyelvét nem beszélve, a *családi interakció nyelvének szerepét* az eszperantó veszi át. Fontos megjegyezni, hogy az eszperantó esetében *nem cél, az anyanyelvűség dominanciája*¹⁸⁰, hiszen elsősorban az utazás, nyaralás, család és a *nemzetközi kapcsolatok nyelve*, ugyanakkor egyre inkább érezteti pozitív hatását a tudomány és a gazdasági területen egyaránt.

Wacha Balázs szerint, az *eszperantista nyelvközösség fennmaradásának*¹⁸¹ fontos elemét képezi a családi kétnyelvűség. A kétnyelvű gyermek kétnyelvűsége spontán

¹⁷⁸ Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 378.

¹⁷⁹ Habár szétszórva a világban élnek eszperantó anyanyelvű gyerekek, a magyarországi népszámlálási adatok szerint közel ezer eszperantó anyanyelvű polgár él hazánkban, habár ők sem alkotnak önálló eszperantó társadalmat.

(Forrás: Révész Sándor: *Se mostoha, se anya – eszperantó*

<http://nol.hu/archivum/se-mostoha-se-anya-eszperanto-1501429>, Letöltve: 2014. december 2.)

¹⁸⁰ Horváth Krisztián: *Az élő eszperantó*

<http://www.nyest.hu/hirek/az-elo-eszperanto>, Letöltve: 2015. szeptember 22.

¹⁸¹ *Eszperantista közösség* Wacha Balázs olvasatában: 1887-1905 között valamiféle területi egység nélkül is létrejött és stabilizálódott, ám lélekszámban olykor jelentősen visszaeső vagy stagnáló, de szellemileg állandóan újat alkotni képes közösségről van szó. Az *eszperantista nyelvközösség* csupán kis befolyással rendelkezik, főképp a társadalom középső rétegeiből verbuválódik, kis lélekszámmal bír, de hosszú távon stabil közösségként jelentkezhet.

(Forrás: Wacha Balázs: *Etnikus nyelv és eszperantó: a gyermekkori kétnyelvűség egy újabb változata* <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/06.pdf>, Letöltve: 2015. május 30.)

folyamat eredményeképp jön létre a gyermek szempontjából, ám felnőtt korára „a személyiség tudatosan továbbépített kultúrájának részévé válhat. Az eszperantóul szabadon beszélő eszperantóul is a maga nyelvén beszél, egy olyan közösség tagjaként, amelyek életébe, fejlődésébe ő is beleszólhat.”¹⁸²

Összefoglalva *az eszperantó, mint élő nyelvről* az alábbi megállapítások tehetők¹⁸³:

- világszerte több millióan beszélik (nincsenek pontos adatok)
- van beszélőközössége, tehát él
- közössége nem homogén
- mindenkinek a másodnyelve (vegyes házasságok esetén – második anyanyelve)
- mindenféle célra alkalmazható nyelv (társalgási, kulturális, tudományos stb.)
- beszélői legkülönbözőbb nyelvű személyek, eltérő kultúrával, hagyományokkal
- az eszperantisták jelentős része tudatosan foglalkozik a nyelvvel, s a nyelvhasználat kérdéseivel
- sokszínű, földrajzilag szétterjedt nyelvi közösség, akiket saját nyelvük tart össze
- élő nyelv, mely alkalmazkodik a körülményekhez, változásra képes
- egységes nyelv: biztosítja annak rendszere, s kidolgozásának sajátos módja
- beszélői nem alkotnak földrajzilag összefüggő területen élő, kompakt etnikumot, tehát diaszpórában élnek
- korábbi eszperantó írásbeliség, mint szóbeliség
- írásbelisége normatív, preskriptív
- oktatásának módszertana kellően kidolgozott, egységes
- rendkívül könnyen tanulható modern indoeurópai nyelv¹⁸⁴

Summa summárum, a fentiekből egyenesen következik, hogy az eszperantó *sokszínű kommunikációra alkalmas, élő nyelv*, mely a jelenleginél sokkal nagyobb figyelmet igényelne.¹⁸⁵

¹⁸² Wacha Balázs: *Etnikus nyelv és eszperantó: a gyermekkori kétnyelvűség egy újabb változata*
<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/06.pdf>, Letöltve: 2015. május 30.

¹⁸³ Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 286-287.

¹⁸⁴ Haszpra Ottó: *Egyenjogúság és gazdaságosság a nemzetközi kommunikációban*
<http://www.eszperanto.hu/egyeb/haszpra-akademai-szekfoglalo.pdf>, Letöltve: 2014. december 27.

¹⁸⁵ Ld. még: Gobbo, Federico: *Interlingvistiko, fako por multlingveco*. Amsterdam: Opmaak: JAPES, 2015, 24.

Az eszperantó szerepe a nyelvtanulásban

Manapság divatos, és sokat emlegetett kifejezés a „nyelvi *handicap*”¹⁸⁶ fogalma, mely azon jelenséget írja le, amikor egy személy megfelelő idegennyelv-ismeret hiányában kisebbségi helyzetbe kerül egy olyan személlyel szemben, aki a nyelvet társalgási vagy anyanyelvi szinten beszéli. Ezen a területen mutatkozik meg az eszperantó egyik legnagyobb előnye: a *gyorsan történő elsajátítás*. Korábban végzett felmérések kimutatták, hogy az eszperantó összevetve a többi etnikus nyelvvel (francia, angol, német, olasz stb.) kb. *egyötödnyi (vagy akár egytizednyi) idő- és energiaráfordítással*¹⁸⁷ elsajátítható. Az eszperantót tartják a leggyorsabban megtanulható élő nyelvnek, mely esetében 6-8 hónap alatt középfokú, 1-2 évnél tanulás után felsőfokú (államilag elismert!) nyelvvizsgát lehet tenni önállóan, tanári felügyelet nélkül és akcentus kialakulása nélkül. A *nyelvtanulás (és nyelvoktatás) területén*¹⁸⁸ tehát nagy szerephez jutó eszperantót a budapesti Eszperantó Szövetség kurzusain, illetve több vidéki városban is lehet tanulni.

Sokan nem tudják hova sorolják az eszperantó nyelvet, így **gyakran keverik tévesen a kizárólag e betűvel beszélendő nem létező nyelvvel, az eszperentével**. Tény sajnos, hogy hazánkban rengetegen (főképp fiatalok) a *nyelvvizsgaszerezés*, és a *továbbtanulás*, vagy éppen *diplomaszerzés* céljából kezdenek foglalkozni az eszperantóval. Fontos szintén megjegyezni, hogy Magyarországon eszperantó nyelvből érettségit is lehet tenni, valamint a budapesti ELTE Bölcsészettudományi Kar Általános és Nyelvészeti Tanszékén a világon elsőként vehette kezdetét az *eszperantó szakos tanárképzés*, másoddiplomás formában. Szintén kiemelendő, hogy Magyarországon 2004-ben PhD-értekezés is született Bujdosó Iván¹⁸⁹ tollából.

Az eszperantó *propedeutikai*, azaz előkészítői szerepe bizonyított. Az eszperantó által ugyanis könnyebben elsajátíthatóvá (kevesebb idő és energia ráfordítás szükséges) válnak az etnikus nyelvek. A *60-as évektől* fokozatosan kibontakozó eszperantó

¹⁸⁶ Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 380.

¹⁸⁷ Ld. még: Révész Sándor: *Se mostoha, se anya – eszperantó* <http://nol.hu/archivum/se-mostoha-se-anya-eszperanto-1501429>, Letöltve: 2014. december 2., ld. még: Haszpra Ottó: Az eszperantó hármas haszna. In: *Ezredforduló* (2001), 30-31.

¹⁸⁸ Ternyák Henriett: *Ld. mű.*, 380-385.

¹⁸⁹ Bujdosó Iván 1996-2008 között eszperantológiát és számítógépes nyelvészetet oktatott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Alkalmazott Nyelvi Tanszékén. A 2004-ben született (Magyarországon elsőként) PhD-értekezésének címe: „*Az eszperantó mint tervezett nyelv oktatása*”. (Forrás: ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék Honlapja: http://alknyelv.elte.hu/Bujdoso_Ivan.htm, Letöltve: 2015. október 29.)

nyelvoktatás több mint 600 általános iskolát érint a világ 32 országában, ahol a gyermekek *fakultatív óra keretében* sajátíthatják el a nyelvet. A világ számos pontján végeztek *kísérleteket általános és középiskolákban*, az eszperantó nyelv szerepét vizsgálva, mennyiben járul hozzá más etnikus nyelvek könnyebb elsajátításához. A vizsgálatok eredményeképp kimutatták, hogy az eszperantó nyelv a kölcsönös megértés eszközeként, a tantárgyak megfelelő közvetítője, kevesebb időráfordítással képes további idegennyelvek egyszerűbb elsajátítására.¹⁹⁰

A már korábban említett, eszperantó nyelvből történő nyelvvizsgázásra hazánkban a budapesti *ITK Origó Nyelvvizsgaközpont*¹⁹¹ keretében van lehetőség *alap-, közép- és felsőfokú* szinten. Érdemes megjegyezni, hogy van lehetőség egynyelvű vizsgát is tenni a nyelvvizsgaközpontnál, ám elsősorban az eszperantó anyanyelvűeknek („denaskáknak”) ajánlanak a szervezők. Sajnos egyelőre nincs lehetőség szakmai anyaggal bővített vizsgáztatásra egyik szinten sem. A nyelvvizsgázók körében tehát népszerű az eszperantó, mert a nyelvtanulás *kisebb anyagi befektetéssel és időráfordítással* jár (egytizednyi energiát, időt, munkát sem kíván), *könnyen megtanulható*: egyszerű, idiomatikus kifejezésektől mentes, logikus felépítésű, racionális szerkezetű nyelv.

¹⁹⁰ Ld. bővebben: Gados László: *A sokféleség közös nyelve*. Zalaegerszeg: Humán Európa Szövetség, 2005, 140-144.

¹⁹¹ Az *Idegennyelvi Továbbképző Központ* 2000. szeptember 25-én akkreditáltatta az eszperantó, nemzetközi nyelvet. (saját megjegyzés). Továbbá: 2006-2010 között 13 312-en tettek sikeres nyelvvizsgát eszperantóból, ahogy az azt megelőző tíz évben is, átlagosan több mint kétezren évente, ugyanis a tömeges eszperantó nyelvvizsgáztatás 1995-ben vette kezdetét Magyarországon.

(Forrás: Révész Sándor: *Se mostoha, se anya – eszperantó*
<http://nol.hu/archivum/se-mostoha-se-anya-eszperanto-1501429>, Letöltve: 2014. december 2.)

Az eszperantó jövője, avagy valóban nélkülözhetetlen a nyelv?

A 21. században igen aktuális a kérdést feltenni, hogy vajon tényleg szükséges-e az eszperantó?¹⁹² Az eszperantisták már évek óta hívják fel az Európai Unió vezetői szerveinél a *nemcsak Európában jelenlévő nyelvi gondokra, s megoldásként az eszperantó kínálta lehetőségre*. A befolyással bíró döntéshozók körében, a *kisebbségek nyelvi és kulturális öntudatára ébredés* folyamatában meghatározó és egyben megújuló figyelmet kaphat az eszperantó.

Az eszperantó jövőjével kapcsolatban igencsak megoszlanak a vélemények a szakemberek között. Claude Hagege¹⁹³, a nyelvész szakma egyik kiemelkedő képviselője azt az álláspontot képviseli, hogy a világban uralkodó változatlan nyelvi tendenciák eredményeképp az összes európai nyelv kihalhat, s evvel *megszűnhet a nyelvi sokszínűség*, monopolhelyzetbe juttatva a „nemzetközi cápát”: az angol nyelv egyeduralmát.

A nyelvi sokszínűség fennmaradhat-e az angol fokozatos térhódításával, vagy egyszer csak eljutunk a „Bábel előtti egynyelvűséghez”? Szükség van-e egy „lingua franca”-ra? Jelenleg a multinacionális vállalatoknál, soknyelvű nemzetközi szervezeteknél a mindennapi érintkezésre használt nyelvek száma fokozatosan csökken, míg eljutnak az egynyelvűséghez. A kis népeknek kell alkalmazkodni a nagyobb nemzetek nyelvéhez, így kialakul egy *aszimmetrikus, egyenlőtlen viszony* az egyes nációk között, megteremtve a „**nyelvi imperializmus**” jelenségét. El is jutunk a **nyelvi egyenjogúság** témaköréhez, mely a kisebbségek nyelvhasználatát illetően állami keretek között régóta jelen van. A nyelvi egyenjogúságra¹⁹⁴ szükség van a nemzetközi nyelvközi térben, mely az egyenlőtlen viszonyokat megszüntetve, mellőzve mindenféle diszkriminációt, hozza el az *igazságos kommunikáció* lehetőségét minden ember számára. Jelenleg tehát változást a témában a *semleges közvetítő nyelv* bevezetése (Deme László kifejezésével: az „*egyenlő hátrányok alapján*”) hozhatna. Az *Európai Unió alapelve*¹⁹⁵, mely szerint

¹⁹² Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005, 377-378.

¹⁹³ Ternyák Henriett: *Id. tanulmány*, 386-387.

¹⁹⁴ Ld. még: Révész Sándor: *Se mostoha, se anya – eszperantó*

<http://nol.hu/archivum/se-mostoha-se-anya-eszperanto-1501429>, Letöltve: 2014. december 2.

¹⁹⁵ Ld. még: Cwik, Michael: *Principoj por komunikado ene de multlingva komunumo kiel Eŭropa Unio*. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 49-51.

minden tagállam nyelve hivatalos és egyenrangú nyelv, kizárja bármelyik tagország közös közvetítő nyelvvé történő nyilvánítását.

Az új évezred beköszöntével, az Európai Unió a háromnyelvű fiatalok képzését tűzte ki célul, melyet leegyszerűsítve a következőképp kell értelmezni: anyanyelv + eszperantó + másik (idegen) nyelv. A közvetítő nyelv kiválasztását siettetni az Unión belüli jelentős bővítési folyamat, melynek értelmében nő a hivatalos nyelvek száma, valamint az ebből fakadó fordítási és tolmácsolási költségek¹⁹⁶. Ennek tükrében csak egy mindenféle szempontból diszkriminációmentes alternatíva jöhet szóba, egy semleges közvetítő nyelv, mely szabályos struktúrája, és tervezettségére révén minden ember számára elérhetővé teszi az igazságos nemzetközi kommunikációt. Az eszperantó a Föld leggazdaságosabb¹⁹⁷, s mindenféle diszkriminációt mellőzve, közös élőnyelv bevezetésének céljából továbbfejleszthető, mely egyedülálló módon képes hozzájárulni más anyanyelvek (legyen az EU-s tagállam nyelve, vagy Európán kívüli nemzeté) továbbéléséhez és fejlődéséhez.

¹⁹⁶ Az EU több ezer embert foglalkoztat kizárólag azért, hogy nyelvek között közvetítsenek, s erre költenek több, mint száz milliárd forintot évente. Az elsőre soknak tűnő számok azonban hamar lecsökkennek, hiszen ez a költség a félmilliárd uniós polgár között oszlik meg, így fejenként egy euróba sem kerül. Tehát azt mondhatjuk, hogy a nyelvi költségek nem haladják meg a teljes EU-költségvetés 1%-át sem! Ám pontosan ezen költségek teszik fenntarthatatlanná a rendszert, mert nincs funkciója, s ha nem rendelkezik olyannal, akkor eleve halálra van ítélve.

(Forrás: Révész Sándor: *Se mostoha, se anya – eszperantó*

<http://nol.hu/archivum/se-mostoha-se-anya-eszperanto-1501429>, Letöltve: 2014. december 2.)

¹⁹⁷ Haszpra Ottó: *Egyenjogúság és gazdaságosság a nemzetközi kommunikációban*

<http://www.eszperanto.hu/egyeb/haszpra-akademiai-szekfoglalo.pdf>, Letöltve: 2014. december 27.

VIII. Nyelvpolitika és a nyelvi jogok érvényesülése

Egy tipikus európai állam vagy nem rendelkezik kifejezett (explicit) *nyelvpolitikával*, vagy ha van is neki, akkor az *megszorító, korlátozó*¹⁹⁸ fajtájú. Mit is jelent ez pontosan? Azt, hogy egy nyelvet, illetve nyelvi változatot a többi nyelv, valamint nyelvváltozat rovására fejlesztenek. Itt fontos megjegyezni, hogy az *UEA-nak*, mely az eszperantó közösség fő képviselő szervezete, *jelenleg nincs koherens nyelvpolitikája*¹⁹⁹. Beszélő társadalma/közössége létezik az eszperantónak, azonban az elkövetkezendő évtizedek fontos feladatát kell képeznie, a nyelv még *határozottabb és ésszerűbb* módon történő elősegítése új területek felé. Kellő körültekintéssel, és *megfelelő együttműködést* eszközölve kell óvni a nyelv normáit, máskülönben az eszperantó hanyatlásnak indul. Az UEA habár nem rendelkezik koherens nyelvpolitikával, annak Bizottsága *három Világkongresszuson* is fogadott el *nyelvpolitikai határozatot*²⁰⁰ az eszperantóval kapcsolatban: *1992-ben Bécsben* (Ausztria)²⁰¹, *1995-ben Temperében* (Finnország)²⁰² és *1996-ban Prágában* (Csehország)²⁰³. A három esemény közül a legutóbbi kongresszus bizonyult a legsikeresebbnek, melynek eredményeképp született meg a „*Prágai Manifesztum*”.

Az eszperantót a mai napig nem sikerült befogadni az állami szintű és államok közötti nemzetközi kommunikációban.²⁰⁴ A *Népszövetség*, mely az első világháború utáni béke biztosításának legfőbb szervét jelentette, súlyos születési rendellenességeivel, eleve halálra ítélt volt, s melynek keretei között, a kedvező pozitív fogadtatás és beszámolók ellenére, végül a *franciák megvétőzták az eszperantót*²⁰⁵. A *Harmadik Birodalom és a Szovjetunió* sem nézte jó szemmel az eszperantisták tevékenységeit, így üldözték őket a legkülönfélébb *vádakkal* illetve.

Sztálin halálát követően egészen *1954-ig* kellett várni, amikor is a hidegháború közepén, egy nemzetközi szervezet: az **UNESCO** elismerő szavakkal illette az

¹⁹⁸ Horváth Krisztián: *Eszperantó: a senkiföldjén?*

<http://www.nyest.hu/hirek/eszperanto-a-senkifoldjen>, Letöltve: 2015.szeptember 22.

¹⁹⁹ Corsetti, Renato: Kreoliĝo de Esperanto inter personaj gustoj kaj oficiala normo. In: Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999, 58.

²⁰⁰ Rezolucioj de la Komitato de UEA pri lingvopolitiko. In: Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999, 69-70.

²⁰¹ Ld. még: Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2005, 158-159.

²⁰² Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 161-163.

²⁰³ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 163-164.

²⁰⁴ Horváth Krisztián: *ld. cikk*

²⁰⁵ Ld. még: Tsukasa, Kobayashi: La lingva Problemo en Ligo de Nacioj kaj NITOBEn Inazô (1862-1933), In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 40-42.

eszperantót. A *Montevideóban* született határozat kiemeli az eszperantó kulturális értékeket közvetítő szerepét, s a szervezet felkéri tagállamait, hogy járuljanak hozzá az eszperantó oktatásához, és működjenek együtt az eszperantó szervezetekkel. Természetesen *több más hasonló állásfoglalás és deklaráció* született a témában, ám sajnos ezek *látszólagosak*, hiszen a nemzetközi kommunikáció és azon belül az eszperantó szerepére vonatkozólag *komoly szemléletbeli változás nem történt*.

Habár az Eszperantó Világszövetség (UEA) hivatalos honlapján kihangsúlyozza az UNESCO-val és az ENSZ-szel fennálló hivatalos kapcsolatot, az Egyesült Nemzetek irányába tett javaslat az eszperantó, mint hivatalos ENSZ-nyelv bevezetéséről, *napirendre sem került*. Az ENSZ minden év október 24-én emlékezik meg a szervezet alapításáról, ez idén sem volt másképp, különösen, mert 70 éves lett a szervezet. Az ENSZ főtitkára, Ban Ki-Moon²⁰⁶ ünnepi üzenetében emlékeztetett a szervezet létrejöttének körülményeiről, és a jövőben elérendő célkitűzések megvalósításáról. Az emberi jogok tiszteletben tartása, béke fenntartása és az emberiség védelme, csupán pár az ENSZ által deklarált célkitűzésekből, mely területeken az UEA is harcol.

A harmadik partnere az UEA-nak e tekintetben az *Európai Unió*, ahol sajnos szintén kevés sikerrel járt az Eszperantó Világszövetség. Az EU szervei megengedik, hogy egyes tagjaik személy szerint szimpatizáljanak az eszperantóval, vagy akár eszperantisták legyenek, sőt egyes tagállami miniszterekről elmondható, hogy rendelkeznek eszperantó-eszperantista gyökerekkel. Az EU államközi *semleges közvetítőnyelvévé*²⁰⁷ váljon Zamenhof nyelve, kevés esélyt látunk, hiszen az Unió deklaráltan kifejezi, hogy hivatalos nyelveinek mindegyike nemzeti nyelv. Az Unió központi szervei közvetlenül *nem szólnak bele a tagállamok nyelvpolitikájába*, ugyanis az minden *tagország saját belső hatáskörébe* tartozik.

Máris az elején fontos leszögezni, hogy az *Európai Uniónak nincs átgondolt, összehangolt nyelvpolitikája*²⁰⁸: az uniós polgárok anyanyelvükön kívül tanuljanak meg még (legalább) két uniós nyelvet (lehetőleg valamely kitüntetett szereppel bíró tagállam nyelvét). Ez az elv a „*nyelvi elitet*”²⁰⁹ támogatja csupán, nem beszélve arról, hogy sérti

²⁰⁶ UEA: *Ban Ki-moon okaze de la Tago de Unuigintaj Nacioj*
<http://www.uea.org/aktuale/komunikoj/2015/Ban-Ki-moon-okaze-de-la-Tago-de-Unuigintaj-Nacioj>,
Letöltve: 2015. október 29.

²⁰⁷ Fejes László: *Lesz-e eszperantó állam?*
<http://www.nyest.hu/hirek/lesz-e-eszperanto-allam>, Letöltve: 2015. szeptember 22.

²⁰⁸ Gados László: Az eszperantó – nyelvi mentőv Európának. In: *Ezredforduló* (2001), 28.

²⁰⁹ Az anyanyelv megőrzése mellett a közös nyelvet csupán az elit lesz képes elsajátítani.
(Forrás: Haszpra Ottó: *Az Európai Unió közös nyelve? Melyik?*
<http://eszperanto.hu/>, Letöltve: 2015. szeptember 18.)

az unió népeinek érdekeit, s egyben gyengíti a gazdasági versenyképességet is. A nemzetállamok saját nyelvüket védve, nem kívánják államnyelvvé tenni az eszperantót, továbbá az *angol már betölti a közvetítő nyelv szerepét*. Ezen megoldás kényelmes az angolul tudók számára, ahogyan nem szabad figyelmen kívül hagyni a gazdasági érdekeket sem: az *Unió legfontosabb partnere az Egyesült Államok*. Tehát az angol nem kerülhető meg. Érdekességképp megemlítendő, hogy az eszperantó mozgalmon belül is akadtak ellenzői a javaslatnak, hiszen érvelésük szerint a hivatalos nyelvi státusz megszerzését követően *mozgalom semlegessége szertefoszlana*.

Az **„Eŭropo Demokratio Esperanto”** (EDE, Európa Demokrácia Eszperantó)²¹⁰ párt 2004 és 2009-ben indult az európai parlamenti választásokon Franciaországban és Németországban, s javasolta többek között az *eszperantó használatát az Unión belüli kommunikációban*. Az alig 40 000 szavazatot kapó párt célkitűzései, vagy még inkább módszerei nem egyértelműek. Hosszú távon kívánja elérni a sikereket az EU-n belül egyfajta „bolsevik” programmal, vagyis az eszperantó forradalmi exportjával szeretné az EU-n belül hivatalos nyelvvé tenni az eszperantót?

Az eszperantisták *„végső győzelme”* még úgy tűnik *várat magára*, hiszen az EU tagállamai körében: az *anyanyelv melletti második nyelvként* megvalósuló használata korántsem jelenti ugyanazt. Le kell szögezni, hogy nem az eszperantó nyelv mivoltával van a probléma (mesterséges vagy élő, kellően kifinomult-e bármilyen tartalom kifejezésére), hanem a nyelv, mint hatalmi termék jelenik meg. *„Akié a föld (terület), azé a nyelv”*²¹¹ fogalmazza meg jól Horváth Krisztián cikkében, hiszen hiába alkotta meg Zamenhof ezen *egyedülálló és életképes* nemzetközi nyelvet, *nem rendelkezik területtel*.

Lehetséges megoldásként szerepelhetne, ha a semleges, és esélyegyenlőséget biztosító nyelv elsősorban a *civil társadalmat* győzné meg. Sajnos manapság jelen van nagyfokú érdektelenség a regionális és nemzetközi szervezetek részéről. Az egyszerű átlagpolgár könnyen eljátszhat a gondolattal, hogy az *Unió fordítási-tolmácsolási költségei* hatalmas összegeket emésztene fel, s ezek mind az európai polgárokat terhelik. Ezen gondolatmenetet előrevetítve, tehát az Unió számára sem mellékes, hogy a „négy szabadság” elvével összhangban a civil társadalom tagjai milyen nyelvismeret birtokában képesen boldogulni az EU-n belül.

²¹⁰ EDE: „Európa Demokrácia Eszperantó” egy új politikai mozgalom, melynek célja, hogy ösztönözze az EU még demokratikusabb és tiszteletteljesebb magatartását az európai nyelvi jogok irányába. (Forrás: Eŭropo Demokratio Esperanto Honlapja: <http://www.e-d-e.org/?lang=eo>, Letöltve: 2015. október 29.)

²¹¹ Horváth Krisztián: *Eszperantó: a senkiföldjén?*
<http://www.nyest.hu/hirek/eszperanto-a-senkifoldjen>, Letöltve: 2015.szeptember 22.

Ezen a ponton merülhet fel a kérdés: *érdemes-e eszperantóul tanulni?* Sokan csupán eszmeiséget látnak benne, s a könnyen megszerzett nyelvvizsga birtokában a diplomát. *Lehet-e kezdeni vele valamit a gyakorlatban, hol és kivel lehet beszélni a nyelvet?* A „*Pasporta Servo*”²¹², azaz „Útlevel Szolgáltatás” útmutatást nyújthat a kérdésben. Az eszperantó másik nagy előnyét jelentheti a **propedeutikai szerepe**, vagyis előkészítő funkciója által hozzájárul további etnikus nyelvek egyszerűbb elsajátíthatóságához. Azonban, hogy ez az értékes nyelv érvényesülni is tudjon, szüksége van megfelelő *marketingre*, hogy „*termékének széles vásárlóközönséget*” teremtsen, s a megfelelő igény kialakítása után a célközönség számára eladhatóvá válik a termék. A jelenlegi *politikai-hatalmi struktúrákat* figyelembe véve az eszperantó iránti *tömegigény* nem valósul meg a civil társadalom körében, s a semleges közvetítő nyelv által orvosolt problémák súlytalanok maradnak.

Összegezve a *nyelvi egyenjogúság területén kulcsszerepet* játszó eszperantó nyelv *lehetőségeit tudatosítani* kell a civil társadalom körében. Továbbá mai *globális világunkban*, mely „az angol nyelvű kultúra ágyasa”²¹³ a kulturális sokszínűséggel szemben hat. Az évtizedeken át csak gazdasági integrációt jelentő Közösségnek egyre égetőbb szüksége lesz *egy közös kommunikációs nyelv* használatára az *integráció* nemcsak bővítése, hanem *további mélyülése* szempontjából is! A „*polgárok uniója*”, ahogy Jean Monnet nevezte, nem tagállamok közötti koalíciót kell, hogy teremtsen. Nem szabad, hogy a koalíció nyelvi megalkuváson alapulva, hozzájáruljon az angol nyelv még nagyobb kiváltságaihoz. Az **igazságos nyelvhasználat** mellett síkra szálló UEA-nak tehát még határozottabban kell felhívnia a figyelmet: az eszperantó támogatja **a kulturális identitás, a nyelvi sokszínűség megőrzését**²¹⁴ (mindkét elv rögzített alapelv az EU-s szerződésekben), továbbá *nem veszélyezteti egyetlen tagállam nyelvét sem, nem vezet nyelvi diszkriminációhoz*. Az eszperantó tehát Európa kincse is lehet, s az „eszperantisták azt akarják, hogy Európa a nemzeti nyelvek és kultúrák virágoskertje maradjon, ne pedig kultúránk múzeumává váljon!”²¹⁵

²¹² „Útlevel Szolgáltatás”: az eszperantó nyelven beszélők vendéglátó hálózata és szolgáltatása. Évente megjelenő kiadványában azon személyek szerepelnek, akik ingyen látják vendégül otthonukban eszperantista társaikat.

(Forrás: Horváth Krisztián: *Eszperantó: a senkiföldjén?*

<http://www.nyest.hu/hirek/eszperanto-a-senkifoldjen>, Letöltve: 2015.szeptember 22.)

²¹³ Gados László: Az eszperantó szerepe a kulturális sokszínűség megtartásában. In: *PoLÍSz* (2005), 56.

²¹⁴ Gados László: *Id. tanulmány*, 56-58.

²¹⁵ Szabó Imre: Az eszperantó lehetőségei a magyar kultúra megismertetésében. In: *PoLÍSz* (2005), 58-61.

Nyelvi pluralitás és az eszperantó

A soknyelvűség és az eszperantó kapcsolatát vizsgálva az alábbi korszakokat, ideológiai váltásokat különböztethetjük meg²¹⁶:

I. 1960-as évek - „a nyelvi probléma” eszméje: a többnyelvűségből fakadó megértés hiánya, a nyelvi probléma fő oka a nyelvi sokféleség;

II. 1970-es évek – egyik nemzeti nyelv sem általánosan elfogadott; az etnikus politikai mozgalmak aktivizálódása az eszperantó mozgalmon kívül, majd az új eszme kibontakozásának tetőpontja 1995-ben a „Prágai Manifesztumban”;

III. Az angol nyelv pozíciójának megerősödése – Humphrey Tonkin meghatározó szerepe az UEA új nyelvi politikájának kialakításában.

Zamenhoftól Lapennáig

Az eszperantó eszmei helye megváltozott a nyelvek körében, s az eszperantisták másképp kezdték tekinteni a nyelv jövőbeli utópikus győzelmére, mint korábban. Kezdetben eszközként szolgált az eszperantó, mint a *nyelvi határok áthidalója*²¹⁷, mely felülmúlhatatlan. Zamenhof kezdetben az emberiség egyesítésének célját fogalmazta meg, mely eszme szerint a nemzeti nyelvek időről-időre eltűnnek majd, megteremtve a „*sennaciismo*” („nemzetnélküliség”) koncepcióját. A *nemzetnélküliek* célja az eszperantó mint fő, s a további nemzeti nyelvek, mint segítő nyelvek bevezetése. A munkás eszperantó mozgalomban erős hangot kapó elképzelés a „*neŭtrala movado*” (semleges mozgalomban) is megjelent az „*eszperantó mint egyedüli nemzetközi nyelv*” eszméjeként.

A semleges eszperantó mozgalom, s a jövőbeni egyetlen nemzetközi nyelv töretlen híve volt Ivo Lapenna. Az UEA elnök eszméjének alapvetően az „*Esperanto en Perspektivo*” (javarészt saját maga szerkesztette) könyvében adott hangot. Értelmezése szerint az *egyedüli nemzeti nyelv elfogadása ésszerűtlen*²¹⁸, s felhívja a figyelmet a *kisebbségek és kisebb nemzetek nyelveire*, akik hallatják hangjukat nemzeti identitásuk megőrzése érdekében. Lapenna szintén foglalkozik művében a soknyelvűség magas költségeivel, az esetleges félrefordításokkal, melyet szintén a nyelvi pluralitásra vezet

²¹⁶ Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 781-792.

²¹⁷ Pietiläinen, Jukka: *ld. mű.*, 781-783.

²¹⁸ *Ld. még:* Lapenna, Ivo: *Esperanto en perspektivo – Faktoj kaj analizoj pri la internacia lingvo*. London-Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1974, 24-26.

viszsa. Már megjelenik az **egyenjogúság eszméje**, igaz viszonylag **korlátozott formában**, valamint a nemzetközi életben előnyre szerttevő hivatalos nyelvek nemzeti. Az 1970-es években, a mozgalom fő ideológiai motorjának számító „*Revuo Esperanto*” lapban is érezhetővé vált az ideológiai váltás. A 70-es évek elején még a „nyelvi problémát” középpontba állító elgondolás, fokozatosan megváltozott, s a folyóiratban a **többnyelvűség költségeiről** kezdtek cikkezni. A kiadványok kihangsúlyozták továbbá, hogy **a nyelvi probléma véglegesen megszüntethető** az eszperantó által.

Az ideológiai váltás kezdete

Az ideológiai váltás, tehát a 60-as években vette kezdetét²¹⁹, s a 70-es évekre még láthatóbbá vált. A hagyományos eszperantista ideológia mellett jelentkezett annak módosított változata: egyenjogúság, soknyelvűség felhasználása, a kisebbségek nyelveinek különálló és megőrzendő értékét kiemelve. A soknyelvűség problémája és önmagában a „nyelvi probléma” egyre kevésbé jelentkezett.

A TEJO is felvette a harcot a nyelvi imperializmussal szemben, ennek eredményeképp született meg: „*Deklaracio de Tyresö*”, 1969. A „Tyresö-i Határozatban az Ifjúsági Szervezet kifejezte álláspontját a nyelvi problémával kapcsolatban: a nemzeti nyelvek egyenlőtlenségéről és a nyelvi imperializmusról.

Az ideológiai váltás másik fontos momentumát jelentette 1978-ban az „*Internacia Komitato por Etnaj Liberecoj*” (IKEL, „Nemzetközi Bizottság az Etnikumok Szabadságért”) megalakulása, és folyóirata: „*Etnismo*” (Etnikumok), mely 1972 óta létezett. Az IKEL célját képezte más kisebbségeket védő mozgalmakkal, melyek hozzájárultak az eszperantisták tudatosításához a kisebbségek védelmének területén.

Az eszperantó már a *nemzetközi kapcsolatok minden szintjén használatos eszközként* jelent meg. A nemzetközi nyelv problémája már többé nem az egymás közti megértés hiányában állt, hanem a *nyelvek egyenlőségével* kapcsolatban, függetlenül az anyanyelvtől. A *finn eszperantisták* körében jelentkezett különösen a kisebb nyelvek igényének gondolata, melyet kizárólag az eszperantóval kívántak orvosolni. A nyelvi sokféleséget negatívan értelmező finnek az eszperantó legnagyobb előnyeként emelték ki: *más népek kultúrájának megőrzését, védelmét.*

²¹⁹ Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 783-785.

1974-ben a Hamburgban megtartott 59. Világkongresszuson²²⁰ lemondott Ivo Lapenna az UEA elnöki posztjáról, s utódjaként Humphrey Tonkint választották meg. A Lapenna által az UNESCO és ENSZ-nél kezdeményezett *nyelvi diszkrimináció és emberi jogok* kérdésének felvetése, 1974 után hivatalosan is az UEA stratégiájának részévé²²¹ vált. A „Revue Esperanto”-ban is egyre több beszámoló jelent meg a nyelvi kisebbségekkel, és nyelvi harcokkal kapcsolatban. A folyóirat felhívta a figyelmet az Európai Gazdasági Közösség soknyelvűségének problémájára, s kritikával illette azon elgondolást, mely szerint a nyelvi jogegyenlőség eladható áruvá vált. Szintén jelentős változást sugallt az UEA nyelvi problémákkal foglalkozó intézményének angol nyelvre történő névváltoztatása, valamint a korábban egyedüli jelenséggént ábrázolt nyelvi probléma többes számot kapott. A kongresszusi eredményeket összesítő dokumentumokban kevésbé volt feltűnő a változás. 1976-tól kezdve emelték ki az államok közötti nyelvi egyenlőség témáját, mint az államok közötti helyes és igazságos kapcsolatok feltétele, továbbá javasolták az *eszperantó hivatalos alkalmazását a nemzetközi szervezetek körében*.

Az eszperantó mozgalmon kívüli mobilizáló tényező

Az eszperantó mozgalmon belüli ideológiai váltás nem okozott vákuumot, ugyanis a hagyományos eszperantista nézet mellett, mely keveset foglalkozott a nemzeti nyelvek eltűnésének gondolatával, egybevágott az akkori szervezet fő ideológiai elképzeléseivel. Az 1960-as években jelentős *etnikai, politikai mozgalmi aktivitás*²²² vette kezdetét Nyugat-Európa különböző részein: Nagy-Britanniában Wales és Skócia helyi nemzeti pártjai képviselhették magukat a brit parlamentben, 1968-ban Kanadában megalakult a „Parti Québécois”, valamint kibontakozóban volt a baszk és katalán nacionalizmus. A *kisebbségi etnikum politikai aktivitásának* megerősödése nagy hatással volt az eszperantistákra, ahogyan *egyes államok társadalmi fejlődése* is megváltoztatta a nemzetközi helyzetet. A *nemzetközi enyhülés* fokozta a nemzeti és politikai tömbök menti együttműködést. Nyugat-Európa számos polgárának lehetősége nyílt a *nemzetközi utazásra*, valamint megnőtt az *idegen nyelvek iránti érdeklődés* (vagy a gyakorlati életben kibontakozó egy közös nyelv iránti szükséglet). Az idegennyelv-oktatás

²²⁰ Ld. még: Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2005, 134-135.

²²¹ Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 784.

²²² Pietiläinen, Jukka: *Id. mű.*, 785-787.

megélénkült, s az *angol megerősödésével* a legszélesebb körben használt nemzetközi nyelvvé lépett elő.

Az 1960-as évektől folyamatosan csökkent, majd az *1980-as évek elejétől* teljesen megszűnt az egy nemzeti nyelv győzelmének képtelenségét hirdető gondolat: *az angol nyelv győzött, de nem véglegesen*. Ehhez a sikerhez hozzájárultak *a kis európai államok* is, melyek az *angol nyelvet részesítették előnyben* a többi nemzetközileg használt etnikus nyelvvel szemben. Ettől fogva a *nyelvi imperializmus* elleni harc, valamint az *államokon belüli nyelvi kisebbségek védelme* iránti igény erőteljesebben mutatkozott. Kezdetét vette a *nyelvi diszkriminációval és az államokon belüli nyelvi hegemonia* összes formájával szembeni harc.

Új nyelvi világrend felé

Az eszperantó mozgalmon belül először a világ nyelvi problémáit, s az egyenlőtlen kommunikáció nyelvi aspektusait a **CED** („Centro de Esploro kaj Dokumentado pri Mondvaj Lingvaj Problemoj), valamint az **UEA New York-i irodája** vizsgálta. Az Eszperantó Világkongresszusok közül számos alkalommal foglalkoztak már a nyelvi jogegyenlőség, emberi jogok és diszkrimináció témájával²²³:

- 1970, Bécs – „Eszperantó, mint a világ nemzetközi koncepciójának eszköze”²²⁴
- 1971, London – „A nyelvi kommunikáció problémája mai világunkban”
- 1973, Belgrád – „Nyelvi jogegyenlőség az elméletben és a gyakorlatban”²²⁵
- 1977, Reykjavík – „A kommunikációs jog”
- 1978, Várna – „Nemzetközi nyelv – nemzetközi oktatás”
- 1979, Luzern – „A nemzetközi szervezettség nyelvi aspektusai”
- 1980, Stockholm – „Diszkrimináció”²²⁶
- 1981, Brazília(város) – „Kultúrák és nyelvek: hidak és korlátok”²²⁷
- **1983, Budapest – „A modern kommunikáció társadalmi és nyelvi aspektusai”**²²⁸
- 1984, Vancouver – „Nyelvi kisebbségek – csupán nemzeti jelenség?”²²⁹

²²³ Fighiera, Gian Carlo: *La strategio de Esperanto en la nova jarmilo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2000, 7-8.

²²⁴ Ld. még: Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2005, 129.

²²⁵ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 133.

²²⁶ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 143-144.

²²⁷ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 145-146.

²²⁸ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 147.

²²⁹ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 148.

- 1986, Peking – „Megértés, béke, fejlődés”
- 1987, Varsó – „Eszperantó – nemzetközi kultúra 100 éve”²³⁰
- 1989, Brighton – „Nyelv és egyenlőség a nemzetközi kommunikációban”
- 1990, Havanna – „Eszperantó, fejlődés és kulturális sokszínűség”²³¹
- **1996, Prága – „Kultúra: érték vagy áru?”**²³²
- 1997, Adelaide – „Tolerancia és igazságosság a multikulturális társadalomban”²³³
- 2000, Tel-Aviv – „A béke nyelve és kultúrája”
- 2001, Zágráb – „A párbeszéd kultúrája – Kultúrák közötti dialógus”²³⁴

Az eszperantó mozgalom nyelvi céljainak²³⁵ **deklarált változata 1983-ban, Budapesten megrendezett Világkongresszus keretein belül öltött formát.** Humphrey Tonkin úgy nyilatkozott, hogy a mozgalomnak két nyelvi célkitűzése van: egyrészt a világ nyelvi kommunikációjának megvalósulása egyetlen nyelv segítségével, másrészt a kisnyelvek megőrzése a nagy nemzeti nyelvek elnyomásával szemben. Az eszperantó mozgalom tehát küzd az emberek közötti egyenlőtlenség, igazságtalanság és kulturális diverzitás elnyomása ellen. Felhívja a figyelmet arra is továbbá, hogy nem szabad az angol nyelv szerepét helyettesíteni az eszperantóval, hanem még drasztikusabban kell megreformálni a világ nyelvi rendjét, s nem bevezettetni *az eszperantót, mint új és domináns nyelvet*.

Nem, az Ivo Lapenna által deklarált „nyelvi probléma felszámolásáról” van szó, hanem a *nyelvi egyenlőtlenség*, valamint a *nagy nemzeti nyelvek uralmának megszüntetéséről*. Az *egész nyelvi kommunikációs rendszer megreformálása* szükséges, nagyobb figyelmet adva a kisebbségi nyelveknek, s a minden szinten kibontakozó diszkriminációnak.

²³⁰ Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2005, 151-152.

²³¹ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 156-157.

²³² Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 163-164.

²³³ Az Eszperantó Világkongresszusok történelmében eddig egyetlen alkalommal rendeztek Ausztráliában kongresszust 1997-ben, Adelaide-ben. (saját megjegyzés), ld. még: Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2005, 164.; Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 31.

²³⁴ Sikosek, Ziko Marcus: *ld. mű.*, 167-169.

²³⁵ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 140-141., ld. még: Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 787-788.

Az 1984-es, Vencouverben megrendezett Világkongresszuson tovább folytatódott a nyelvi kisebbség ügyének kérdése, az esemény témája is e köré szerveződött: „Nyelvi kisebbségek: csupán nemzeti jelenség?” A nyelvhasználat demokratizálódását középpontba állító, kongresszusi eredményben fogalmazódott meg az UEA új típusú nyelvpolitikája, melyben kijelentették: „az emberiségnek kötelessége a nyelvi és kulturális sokszínűség megőrzése, s lehetővé téve a társadalmi kommunikációt és a gazdasági, szociális fejlődést.”²³⁶ Megállapították továbbá a határozatban, hogy az eszperantó képes megvédeni a nyelvi kisebbségeket, s lehetővé tenni az igazságos nemzetközi kommunikációt. A kanadai kongresszus alkalmával újradefiniálták tehát a nemzeti nyelvek szerepét az eszperantó mellett. Az elméleti elgondolás a „**Manifesto de Prago**”²³⁷, azaz a „Prágai Manifesztumban” kristályosodott ki teljes mértékben. A prágai esemény kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen egyértelműen meghatározták az eszperantó mozgalom helyét a többnyelvűség és kisebbségi nyelvek védelmében, kihangsúlyozva a nyelvi sokszínűséget és a nyelvek jogegyenlőségét. A nemzeti kormányokat rendre intve, emeli ki a dokumentum: a világ nyelvi sokszínűsége nem jelenti a kommunikáció és fejlődés gátját. Az eszperantó mozgalom számára a nyelvi sokszínűség állandó és a gazdagság kifogyhatatlan forrása.

A 80-as évek vége felé Mark Fettes, a „Revueo Esperanto” szerkesztője egyre nagyobb figyelmet szentelt az *eszperantó fő előnyére az angol nyelvvel szemben*: semlegesség ideálja. Humphrey Tonkin, az UEA volt elnöke szerint nem kétséges az eszperantó vetélkedése az angollal, ugyanis Zamenhof nyelve lehetővé teszi a kommunikáció azon válfaját, melyre az angol nyelv nem képes.

Az Új Világszintű Információs és Kommunikációs Rend (NMIKO)²³⁸ csúcspontjaként értelmezhető az **1985-ben, Szófiában az UNESCO általános közgyűlésén elfogadott határozat**²³⁹. A NMIKO elveit erős kritikával illették a keleti államok, kompromisszumos megoldásként született az UNESCO részéről az információk

²³⁶ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 141.

²³⁷ Ld. még: Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 1999.; Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *Kio ni estas kaj kion ni celas – Komentoj pri la Manifesto de la movado por la internacia lingvo Esperanto*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999, 3-25.

²³⁸ Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 789-790.

²³⁹ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *Id. mű.*, 142-143., Gados László: *Az egyesülő Európában társalogjunk vagy dadogjunk?*. Budapest: HEXACO GNH Kft., 1996, 101.; –a határozat szövegét ld. bővebben: a „Mellékletek” résznél

gyűjtése és elemzése, melyek az új világszintű információs és kommunikációs rend fejlesztésével kapcsolatosak. A szófiai határozat értelmében, az UNESCO megkéri a tagállamokat, hogy ösztönözzék a nyelvi problémával és eszperantóval kapcsolatos oktatási program bevezetését, továbbá tanulmányozzák az eszperantó nyelv felhasználását, mint a tagok közötti információáramlás lehetséges eszközét.

Az ENSZ és az UNESCO 1983 és 1986 között még két kerekasztal tárgyalást hívott össze az „Új Nemzetközi Kommunikációs és Információs Rend” témájában, ám a *harmadik konferenciára nem került sor*. Ebben a folyamatban meghatározó szerepet játszott az UNESCO politikájának megváltozása a világszintű kommunikáció reformjában, ugyanis *1987-ben új Főtitkár* került a szervezet élére Federico Mayor személyében. Az *1990-es években* így a koncepció feledésbe került az UNESCO-nál, s a *világrend megvitatása* akadémiai kereteket öltött.

Az eszperantó mozgalmon belül az új nemzetközi nyelvi rend kérdése továbbra is napirenden volt. A *diszkriminációmentes kommunikáció és nyelvi egyenlőség* témái szintén nagy hangsúlyt kaptak a nem eszperantista nyelvpolitikai szakértők körében is. Hat alkalommal szerveztek *Nitobe szimpóziumot*: 1996, 1999, 2004, 2005, 2007 és 2013-ban. A *2004-es Pekingben* megrendezett kongresszus a „*Al nova internacia lingva ordo*”²⁴⁰ („Új nemzetközi nyelvi rend felé”) címet kapta. Az új nyelvi rendnek síkra kell szállnia: a különböző nemzetek kulturális és nyelvi sokszínűségének védelme, a gyenge nyelvi kisebbségek emberi jogainak védelme és kiterjesztése, továbbá a különböző nyelvet beszélő nemzetek közötti könnyű kommunikáció mellett. A szimpózium eredményeként határozatot fogadtak el: „*Pekingi Deklaráció*”²⁴¹ címmel, kiemelve a 2004-ben 50 éves UNESCO és UEA hivatalos kapcsolatát, valamint megemlékezve a korábban már megfogalmazott eszperantóval kapcsolatos UNESCO határozatokról. A deklaráció kifejtette a demokratikus és egyenlő kommunikáció igényét a nemzetközi kapcsolatokban, egy új nemzetközi nyelvi rend kiépítésének igényét, melynek a nyelvek egyenlőségén, különbözőségén és demokráciáján kell alapulnia. Kiemelte a határozat az eszperantó, mint nemzetközi nyelv szerepét, mely képes hozzájárulni a nemzetközi megértés és világbéke megteremtéséhez. Ennek tükrében fontos támogatni az eszperantó nyelv oktatásának bevezetését az iskolákban,

²⁴⁰ Ld. bővebben: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.

²⁴¹ Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998, 24.

emlékeztetve a nyelv könnyű elsajátíthatóságára, valamint képességére a világ nemzetközi megközelítése által.

Az eszperantó mozgalom új nyelvi ideológiája még hangsúlyosabban emeli ki az eszperantó szerepét, mint nemzetközi, vagy még pontosabban, mint ***népek közötti nyelv***. A semleges nemzetközi nyelv szerepe annál meghatározóbb minél több nemzeti nyelv létezik, és minél egyenlőbbek egymás közt. A nemzetközi nyelvnek ugyanis nem kell versenyeznie az erősebb, vagy domináns nyelvvel, hanem minden ember és nép számára azonos nemzetközi jelentéssel kell bírnia.

A több nemzetiségi nyelv és ebből fakadóan *a soknyelvű gyakorlat létezése* megosztja a nézeteket a társadalomtudósok körében is²⁴²:

- ***Negatív jelenség***, mely hatalmas költségekkel jár az adófizetők számára, s csak azok számára kedvez, akinek nyelve hivatalos. A meghatározó nemzeti nyelvek megerősödése, a kisebbségi nyelvek eltűnése, valamint a kisebb nyelvek jelenléte egy lépést jelent a világszintű nyelv (eszperantó) irányába.
- Az angol nyelv növekvő szerepe egyenes ***fenyegetést*** jelent az eszperantó számára. Az angol nyelv nem kínál pluszt, de oktatása és nemzetközi szerepe révén csupán a még távolabbi jövőbe helyezi az eszperantó végső győzelmét.
- ***Pozitív jelenség*** az angol nyelv mai szerepe, hiszen az angol képes megvalósítani, mindazt amiért az eszperantót megalkották. Ugyanakkor az angol nyelv funkciója nem tökéletes nemzeti szerepét illetően, s ezt a hiányosságot az eszperantó hatásosabban képes betölteni. Az angol nyelv tehát felkészíti a világot egy semleges nemzetközi nyelv irányába, megteremtve az utat az eszperantó általános használatához.

²⁴² Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 144-145., ld. még: Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 789-790.

Nyelvi problémák vagy nyelvi probléma?

Az eszperantó mozgalmon belüli fő ideológiai áramlás az *1960-as évek elejétől*²⁴³ vette kezdetét, amikor is kevesebb figyelem fordult az államközi szinten jelentkező „nyelvi problémára”, viszont annál több *a különböző típusú nyelvi problémákra*²⁴⁴. A hagyományos nyelvi gondot leszámítva, az emberek közötti megértés hiányát *az angol nyelv*, ha nem is tökéletesen, de alapvető szinten némi hiányosságokkal *már orvosolta*. Az angol nyelv új szerepét megítélő nézetek különbözők voltak:

- nemzetközi szinten *fel kell venni a harcot a nyelvi imperializmus és az angol nyelvvel szemben* (további két nézetet teremtett: a) szembehelyezkedni általánosságban a nyelvi imperializmussal, valamint az államok kisebbségeivel; b) a harcot fölöslegesnek nyilvánító felfogás)
- az angol többé nem egyedüli ellenséggént jelentkezett, hanem megértette: a nyelvi probléma(ák) sokkal összetettebb(ek) mint egy nyelv kiválasztása az államközi kapcsolatokban, továbbá a nyelvi egyenlőtlenség több szinten jelen van

A *nyelvi sokszínűséggel kapcsolatos ideológiai váltás* közelebb hozta az etnikus nyelveket, s főképp a kisebbségek nyelveit az egyes államokon belül. A *nyelvi diverzitás* többé nem megszüntetendő probléma, hanem *vonzó jelenség*. Az eszperantó azonban alul maradt az angollal szemben a nemzetközi nyelvért folyó harcban. Az 1960-as években, vagy még korábban úgy tűnt, hogy az eszperantisták győzedelmeskednek a harcban. Az *1980-as években* az eszperantó és angol nyelv csatája többé nem reális lehetőségek között mozgott, így szükségessé vált egy alternatív szerepet találni a zamenhofi nyelv számára. Egyik alternatívaként (kissé végletes és főképp közösség célzatú) jelentkezett a *Raumi Nyilatkozat*, ám a mozgalom részéről szükség volt egy másik megoldásra, melyet a nyelvi pluralitás új megközelítésében talált meg.

Az ideológiai váltás *az Európai Unió soknyelvűségének* kapcsán is jelentkezett. A legfiatalabb generáció a többnyelvűség óriási költségeire, fordítási és tolmácsolási problémáira hívta fel a figyelmet. Az eszperantó képes csökkenteni a költségeket, s

²⁴³ Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 790-791.

²⁴⁴ Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 145-146.

megszüntetni a problémákat. Az ifjúság szintén figyelmeztet a nyelvek egyenlőségére (az EU deklarált céljai közé tartozik), s igyekszik szemléltetni, hogy az erősebb nyelvek elnyomják a gyengébbeket a gyakorlatban. Az eszperantó képes egyenlővé tenni az erős és gyengébb nyelvek közötti nyelvhasználatot, a többnyelvűség megszüntetésének gondolata nélkül.²⁴⁵

Az UEA, az eszperantóközösség tetőszervezetének fő célja *az eszperantó, mint nemzetek közötti nyelv egyetemessé tétele*. A szervezet annak érdekében, hogy előrébb vigye eredeti célkitűzését, számos *diplomáciai lépést* tett, *hivatalos kapcsolatokat* kialakítva az ENSZ szakosított intézményeivel: az UNESCO-val és az ECOSOC-kal. Az UEA, hogy védje kapcsolatait az ENSZ-szel, az eszperantó szervezet önkéntesei évek óta alakítják/igazítják célkitűzéseiket és tevékenységi körüket, az aktuális ENSZ-dokumentumokhoz. A kezdeti *nyelvközpontú (eszperantó központú) semlegesség*²⁴⁶ elvéhez társultak az *„egyetemes emberi jogok”* és *„diszkrimináció tilalmának”* fogalmai. Később egy másik nézet vált uralkodóvá: egyszerűbbé kell tenni a népek közötti kommunikációt, és védeni kell az emberi jogokat *a kommunikációs eszközök szabad hozzáférése* által, *gátolva a kulturális és nyelvi hegemoniát*. A *„Prágai Manifesztum”* az első olyan dokumentum, mely deklarálta fogalmazza meg az UEA ENSZ-partneri kapcsolatának aktuális célkitűzéseit és tevékenységeit. Az elmúlt évekre visszatekintve alapvetően *két fontosabb projektet* emelhetünk ki az ENSZ-szel, illetve annak szakosított szervezetével partnerségben:

- a) *„Tago de la gepatra lingvo”* („Az anyanyelv napja”)²⁴⁷: a 2000-es évtől az UNESCO kinyilvánította, hogy február 21-e az „anyanyelvek” napja. A deklaráció célja volt az anyanyelvek, mint a világszintű állampolgárság és a valódi kölcsönös megértés alapvető előfeltételének, védelme és elősegítése.

²⁴⁵ Az eszperantó használata önmagában nem szünteti meg a fordítási és kommunikációs beli problémákat, hanem mint esetleges kipróbálandó ötletként jelenik meg. Az eszperantó nem nyújt bizonyítottan kész megoldást, melyet hajlamosak sokan hozzágondolni, a nyelv gyors bevezetése érdekében. (Forrás: Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015, 146.)

²⁴⁶ Brent, Edmon: *Protektado de minacataj lingvoj kaj kulturoj – Partnereco de UEA kaj UN sub lupeo*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 795.

²⁴⁷ *Federación Española de Esperanto: 21-a de februaro, Tago de la Gepatra Lingvo*
<http://esperanto.es/hef/index.php/hejs/38-noticias-esperanto/noticia/215-tago-gepatra-lingvo>.
Letöltve: 2015. november 1.,
Id. még: Lo Jacomo, François: *Ĉu Esperantistoj edukadon per la gepatra lingvo?*
http://www.ilei.info/agado/Portonovo_prelego_Lo_Jacomo.pdf, Letöltve: 2015. november 1.

- b) **„Interancia Jaro de Lingvoj”**²⁴⁸ („A Nyelvek Nemzetközi Éve”): az ENSZ a 2008-as évet a „A Nyelvek Nemzetközi Événak” nyilvánította ki. A deklaráció célját képezte a szervezet hat hivatalos nyelve közötti egyenlő fordítás megvalósítása, valamint a tagállamok közötti valamennyi fontos dokumentum minden nyelven történő lefordítása. Az UNESCO továbbá kihangsúlyozta, hogy a segítő országokat technikai segítséggel látja el, hozzájárul a helyi nyelveken történő oktatás megvalósításához, így kívánja elősegíteni a világszintű megértést, az egységet a különbözőségben.

Az ENSZ hivatalos nyelveinek száma mutatja, hogy kevésbé hatékony működést képes megvalósítani, melyet közvetetten jelez a 2007-ben kiadott határozatai a többnyelvűségről, valamint a „Nyelvek Nemzetközi Événak” kinyilvánítása. Az ENSZ-szel ellentétben az UEA igyekszik *elfogadni, elterjeszteni és egyetemessé tenni az eszperantót*²⁴⁹, mint a minden szinten (világszinten, regionálisan – ld. EU, valamint az egyes államokon belül) jelenlévő *nyelvi jogegyenlőség hiányának megoldását*.

Az UEA két jelentősebb projektjének tekinthető az ENSZ-szel együttműködve:

- a) **„Indiĝenaj Dialogoj”** („Őslakos Párbeszéddek”): 1998-ban elindított nemzetközi projekt célja volt az őslakos népeket képviselő szervezetek támogatása, annak érdekében, hogy világszinten, folyékonyan és olcsón kommunikálhassanak. A szervezők internetes kapcsolatot lehetővé téve az egyes szervezetekkel, eszperantó kurzusokat tartottak. 1991 és 2001 között öt regionális, valamint kettő világszintű tanfolyam került megrendezésre, több mint 20 őslakos nép képviselőjével. A különböző nemzeti szervezetek, bankok, nemzeti kormányok és magánszemélyek támogatása ellenére, pénzügyi okokból²⁵⁰ kifolyólag a projektet abba kellett hagyni.

²⁴⁸ Redakcio (2007): *UN deklaras 2008 Internacia jaro de lingvoj*

<http://www.liberafolio.org/2007/unmultlingveco>, Letöltve: 2015. november 1.

²⁴⁹ Brent, Edmon: *Protektado de minacataj lingvoj kaj kulturoj – Partnereco de UEA kaj UN sub lupeo*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 796.

²⁵⁰ Esperanta Civito: *Roterdamo malavare subvencias*

<http://www.esperantio.net/index.php?id=98>, Letöltve: 2015. november 1.

b) „*Indiĝenaj Popoloj*” („*Őslakos Népek*”) a korábbi „*Őslakos Párbeszéd*” program folytatásaként jelent meg. A „PIP” céljai²⁵¹ közt szerepelt: kapcsolat kialakítása az őslakos népekkel, s azok tájékoztatása az eszperantó létezéséről és céljairól, valamint az eszperantó alkalmazásának módszereiről.

Látható tehát, hogy az ENSZ-UEA partnerség jelen van, dokumentumról dokumentumra, támogatva az Egyesült Nemzetek Szervezete az eszperantisták tetőszervezetét. Problémát jelentenek azon *paralogizmusok*²⁵², melyek arra engednek következtetni, hogy az eszperantó nyelv tanulása és használata védi a veszélyeztetett nyelveket és kultúrákat, avagy az eszperantó kedvez a nyelvi diverzitásnak. Ezen kijelentések önmagukban tévesek, hiszen az eszperantó nyelv önmagában nem képes orvosolni a problémát. Az eszperantisták részéről be kellene látni, hogy ezen embercsoportoknak valószínűleg nagyobb prioritást jelentő problémákkal is szembesülniük kell nap mint nap. A probléma sokkal komplexebb, így nem redukálható le csupán egyetlen tényezőre, nevezetesen a nyelvi aspektusra.

Az eszperantistáknak, ahogyan korábban a mozgalmi résznél már tárgyaltam, *nyitniuk kell a külvilág felé*. Még *több partnerséget*²⁵³ kell kialakítani nemzetközi és nem kormányzati szervezetekkel egyaránt, hiszen a *külvilággal kiépített együttműködés* mentén lehet *nagyszabású programokat* megvalósítani: legyen szó az eszperantó nyelv népszerűsítéséről, az emberi jogok vagy a nyelvi jogegyenlőség védelméről. *Kezdeményezések* történtek, és vannak jelenleg is, ám ezek nem elegendőek. Az UEA és az eszperantó közösség *presztízsét növelve*, szükség van az ENSZ szakosított szerveivel történő hivatalos kapcsolatok kialakítására. Nagyobb támogatásra lenne szükség az ENSZ, és az UNESCO oldaláról is, azonban ennek érdekében meg kell tenni a megfelelő lépéseket²⁵⁴:

²⁵¹ UEA: *Ĝenerala Klarigo Pri Ĉi Tiu Projekto*

http://www.uea.org/vikio/%C4%9Cenerala_Klarigo_Pri_%C4%88i_Tiu_Projekto,

Letöltve: 2015. november 1.

²⁵² Brent, Edmon: *Protektado de minacataj lingvoj kaj kulturoj – Partnereco de UEA kaj UN sub lupeo*. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 797.

²⁵³ Ld. még: Busdachin, Marino: *The International Politics of Esperanto*. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998, 173-174.

²⁵⁴ Brent, Edmon: *ld. mű.*, 801-802.

- felül kell vizsgálni a megvalósítani kívánt célokat és tevékenységi területeket
- megismerni, kritikusan felülvizsgálni, s ha szükséges megváltoztatni az érintett együttműködési keretet, annak érdekében, hogy az eszperantóval és az emberi nyelvvel kapcsolatos mítoszokat megszüntessék
- ebből következően módosítani több célkitűzésen és tevékenységi területen, kellően ügyelve az esetleges kellemetlen következmények elkerülésére
- egy tisztább képet alkotva az UEA saját feladatairól, alaposabban tanulmányozva megérteni, valamint kritikusan áttekinteni az ENSZ-partnerek tevékenységét.

Nyelvi jogegyenlőségen alapuló új nemzetközi nyelvi rend felé

Az UEA akkori elnöke, *Renato Corsetti* szerint az emberek és népek közötti igazság olyan sziklák, melyeken az eszperantó tetőszervezet is nyugszik. Alapvető hitük, hogy az emberek egyenlőnek születnek, mindenféle megkülönböztetés nélkül. Az eszperantó nyelv, közösség és mozgalom *univerzális értékeket*²⁵⁵ képvisel. Nyelvi és kulturális téren, melyen már régóta tevékenykedik az UEA, kiáll minden nyelv és kultúra egyenlősége mellett.

Szükség mutatkozik a nyelvi *jogegyenlőség megteremtésére a nemzetközi kapcsolatokban*. *Humphrey Tonkin*²⁵⁶, szintén egykori UEA-elnök arra hívta fel a figyelmet, hogy jelenleg a nagy nemzeti nyelvek növekedésével párhuzamosan egyes helyi nyelvek marginalizálódnak. Globális világunkban, az Internet térnyerésével párhuzamosan egyre nagyobb szerephez került az *angol nyelv*, mely manapság a legszélesebb körben használt és tanult nyelv a világon. A jelenleg megfigyelhető *extrém mértékeket öltő nyelvi diverzitás* gátolja az igazságos megoldást. Felhívja a figyelmet az eszperantó, mint *semleges közvetítő nyelv* szerepére, mely képes összekötni a különböző anyanyelvű embereket. Mai világunk nyelvi rendszere hierarchikusan épül fel: az erősebb nemzeti nyelvek köré csoportosulva a gyenge, kisebb nyelvek sokasága. *Egyértelmű, nemzetközi nyelvi politikára* van szükség. Tudatosítani kell az emberek körében, hogy az angol nyelv használata nem az egyetlen lehetőség a nemzetközi kommunikáció során. A *nemzetközi együttműködés új szintjét* kell megteremteni,

²⁵⁵ Corsetti, Renato: Malfermaj komentoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 28-30.

²⁵⁶ Tonkin, Humphrey: Lingva egaleco en internaciaj rilatoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 31-39.

melyben az eszperantó fontos szerepet játszhat, mint közvetítő nyelv. *Igazságossá, és hatékonyá* kell tenni a nemzetközi kapcsolatokat, melyben fontos, hogy egy *új és forradalmian egyszerű megoldás* játssza a kulcsszerepet.

Az államok és nemzetek alapját képezi a **nyelvek és kultúrák egyenlősége**. A nyelvek, a *kulturális örökség* részeként járulnak hozzá szellemi értékeink megőrzéséhez. Szükség van a nyelvek egyenlőségére, sokféleségére és harmonikus együttélésére. Elengedhetetlen **új nemzetközi politikai és gazdasági rend**²⁵⁷ teremtése, melynek demokrácián, egyenlőségen kell alapulnia. Mai világunk globalizmusának fontos szeletét képező gazdaság feltételeinek tükrében kell elősegíteni a nyelvek és kultúrák egyenlőségét és különbözőségét.

A nemzetközi kapcsolatoknak az **egyenlőség és diszkriminációmentesség** elvén kell alapulnia, figyelembe véve a területi elvet, és a sokféleség megőrzését az egységben, kell biztosítani a nemzeti szuverenitást. A stratégia részét kell képeznie: új rend megteremtése a nemzetközi és nemzetek feletti kommunikációban. Azok számára, akik nem képesek saját anyanyelvükön megfelelő mértékben írásban vagy szóban megnyilvánulni, lehetővé kell tenni egy semleges nemzetközi nyelv használatát, mint hozzáadott munkanyelv. Az **univerzális segédnyelv kiválasztásának**²⁵⁸ szabad döntésén kell alapulnia. Szükség lenne a nemzetközi szervezetek körében, az előbb említett *közvetítőnyelv* hozzáadásához a *már meglévő munkanyelvek mellé*. Az ENSZ, UNESCO és az EU közös elgondolásán alapulva kellene kialakítani a nemzetközi kapcsolatok *nyelvhasználatának és kommunikációs problémájának elemzésére* szolgáló vizsgálóhelyet.

A nyelvi jogegyenlőség a *társadalmi egyenlőség alapja*²⁵⁹. Nyelvi egyenlőség nélkül nem beszélhetünk emberi jogok tiszteletben tartásáról sem. **A szabad nyelvhasználat alapvető emberi jog. A nyelvi diverzitás** fontos és hatékony eszközt jelent a nemzetközi kapcsolatokban kibontakozó nyelvi jogegyenlőtlenség megoldásának:

²⁵⁷ Guang, Yang: La celo kaj stato de la homa civilizacio: egaleco kaj diverseco de lingvoj kaj kulturoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 43-48.

²⁵⁸ Cwik, Michael: Principoj por komunikado ene de multlingva komunumo kiel Eŭropa Unio. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 52-54.

²⁵⁹ Jinzhi, Su: Lingva egaleco sur la fono de lingva diverseco. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 55-65.

keresni kell vagy létre kell hozni egy **közös nemzetközi nyelvet**, továbbá határozottan le kell fektetni a *nyelvi különbözés alapelveit*. A nyelvi jogegyenlőséget biztosító nemzetközi *közös nyelv* fontos, hogy *egyik nemzet nyelve se legyen*, így igazságtalan előnyhöz juttatva egyes nációkat. Az *angol nyelv dominanciájának* következtében *felborul a nemzetközi társadalmi egyensúly*, így elengedhetlenné válik egy olyan **semleges nemzetközi közös nyelv kiválasztása** (pl. az eszperantó), mely biztosítja a nyelvi különbözöségen alapuló jogegyenlőség megvalósulását. Ahhoz, hogy az eszperantó teljes mértékben nemzetközileg elismert közös nyelvvé váljon, fontos, hogy a *nagy nemzetközi szervezetek* (pl. ENSZ vagy az EU) *elismerjék munkanyelveként*, a *hivatalos nemzetközi kommunikáció*, különösen a *diplomácia nyelveként*.

Kína szerepe nemcsak a gazdasági életben számottevő napjainkban, hanem a nemzetközi kapcsolatok nyelvi egyenlőségének kérdésében is fontos szerepet játszik. A *nemzetközi kapcsolatok egyenlősége, különbözösége és egyensúlya* egy **új politikai és gazdasági nemzetközi rend** megteremtésével érhető el. A jelenlegi nemzetközi nyelvi rendet egyenlőtlenség és egyensúlytalanság jellemzi. A *legfontosabb emberi kommunikációs forma* a nyelv, szerepét tekintve *helyettesíthetetlen* a nemzeti gazdasági életben, valamint a nemzeti gazdasági rendszer kialakításában. Napjaink nyelvi rendszere, mely alapvetően az *angol nyelvre* épül, figyelmen kívül hagyja a nemzetközi kapcsolatok alapvető elveit: egyenlőség, különbözöség és egyensúly. *Nyelvi rendszerünk csillagformaként*²⁶⁰ ábrázolható, melynek minden szintjén létezik egy nemzetközi szerepet betöltő közvetítőnyelv. A *segédnyelv több funkciót* is betölthet: állami közös nyelv, államok közötti regionális közös nyelv, valamint nemzetközi nyelv. Az egyes nyelvek közötti helyek differenciájából fakadóan beszélhetünk tehát a *nyelvek beszélőinek egyenlőtlenségéről*. Ez a rendszer nagyon *törékeny*, destabilizáló, így a nyelvi rendszer struktúráján belül megszüntetve az egyes szinteket, kell lehetővé tenni a kommunikációt minden nyelv számára. Az így kapott *egyetemes kétnyelvű rendszer*, mely az anyanyelv mellett még egy másik, közös nyelv használatán alapul. A jelenleg *közös nyelvként használatos angol* hasznos (politikai, gazdasági szempontból), ugyanakkor *nem igazságos: a kis nyelvek beszélőinek el kell sajátítaniuk a nagy nemzetek nyelveit*. Fontos kiemelni, hogy a *nyelvi különbözöség elengedhetetlen*, alapvető része az emberiségnek, *egység nem létezhet különbözöség nélkül*.

²⁶⁰ Haitao, Liu: Lingva egaleco en internaciaj rilatoj: la rolo de Ĉinio. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 68-75.

A *nyelvi jogegyenlőség* kérdésében megoldást jelentő nyelvtervezet kiválasztása nem problémamentes. Olyan megoldásra van szükség, mely *biztosítja a nemzetközi kapcsolatok alapvető elveit*, nevezetesen az *egyenlőséget, különbözőséget és az egyensúlyt*. Létezik ilyen nyelvi mozgalom, ez az *eszperantó*, mely a *Prágai Manifesztumban*²⁶¹ deklaráltan kifejezte célkitűzéseit:

1. **Demokrácia**²⁶²: A nyelvi egyenlőtlenségből következően alakul ki a nemzetközi szintet is magában foglaló minden aspektusát érintő kommunikációs egyenlőtlenség. Az eszperantó mozgalom a demokratikus kommunikációért küzd.
2. **Transznacionális oktatás**²⁶³: Bármely etnikus nyelven történő oktatás csupán a világ egy szeletét ismerteti meg. Az eszperantó mozgalom tehát küzd a transznacionális oktatásért.
3. **Pedagógiai hatékonyság**²⁶⁴: Az etnikus nyelvek nehezen megtanulhatók, így számos tanulónak akadályt jelent az idegennyelv-elsajátítás. Minden diáknak hasznos lenne másik nyelv ismerete is, így az eszperantó mozgalom a hatékony nyelvoktatásért küzd.
4. **Soknyelvűség**²⁶⁵: Minden nyelv beszélője számára biztosítania kell egy második nyelv elsajátításának lehetőségét. Az eszperantó mozgalom küzd a nyelvi sokszínűség biztosításáért.
5. **Nyelvi jogok**²⁶⁶: A nyelvek között nagymértékű hatalmi különbségek vannak, mely veszélyezteti a nyelvi jogok biztosítását. Az eszperantó mozgalom küzd a nyelvi jogok érvényesüléséért.
6. **Nyelvi sokszínűség**²⁶⁷: A nyelv tiszteletét és támogatását mellőző kommunikációs és fejlődést szolgáló politika, megpecsételi a világ nyelveinek sorsát. Az eszperantó mozgalom küzd a nyelvi sokszínűségért.
7. **Emberi emancipáció**²⁶⁸: A nemzeti nyelvek kizárólagos használata az önkifejezés, a kommunikáció és a társulásnak gátat szab. Az eszperantó mozgalom küzd az emberi emancipációért.

²⁶¹ UEA: *Manifesto de Prago* (1996)

http://uea.org/teko/praga_manifesto/pm_esperanto, Letöltve: 2015. szeptember 11.

²⁶² Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *Kio ni estas kaj kion ni celas – Komentoj pri la Manifesto de la movado por la internacia lingvo Esperanto*, Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999, 4-6.

²⁶³ Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *ld. mű.*, 7-9.

²⁶⁴ Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *ld. mű.*, 10-12.

²⁶⁵ Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *ld. mű.*, 13-15.

²⁶⁶ Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *ld. mű.*, 16-18.

²⁶⁷ Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *ld. mű.*, 19-21.

Az angol nyelv hegemoniája²⁶⁹ úgy tűnik visszafordíthatatlan a nemzetközi kommunikáció (főképp a világhálón), gazdaság, tudomány vagy politika területén. Az eszperantó mozgalom nem valószínű, hogy meg tudja állítani az angol terjeszkedését, ám ez nem zárja ki olyan *potenciális faktorok megjelenését*, mely megváltoztatja a világ társadalmi-politikai helyzetét, vagy a nyelvi egyensúlyt. Fontos megjegyezni, hogy az *eszperantónak nem célja versenyezni bármely etnikus nyelvvel*, csupán meg kell találnia a saját területét, ahol a nyelv előnyeit felhasználva, embereket motivál az eszperantó felhasználására. Ezek a területek lehetnek:

- a) közvetítő nyelv a fordításban;
- b) baráti turizmus és utazás nyelvi és kulturális határokat átívelően;
- c) nyelvi és társadalmi jelenség: az egyedüli sikeres és élő hagyományokkal bíró nyelvtervezet;
- d) az internet és a tudomány területén lévő fokozott aktivitás (utóbbi években már észlelhető);
- e) nyelvi jogok és nyelvi igazságossággal kapcsolatos eszmék terjesztése.

Az eszperantó *gyakorlati eszközként*²⁷⁰ szolgál az univerzális nyelvi egyenlőség kérdésében. Az eszperantó közösség folytonos erőfeszítéseket tesz a nyelvi egyenlőség hasznossá tételének folyamatában, melyet jól mutat a **nyelv egyenrangúsításának** szándéka is.

A *jelenlegi nyelvpolitikák*²⁷¹ ritkán tűzik ki célul a nyelvek között megvalósuló egyenlőséget vagy tolarenciát. Többségében csupán hozzájárulnak az „*elitek képzéséhez*”, *hatalmi egyenlőtlenségekhez* és a *nyelvek hierarchizálásához*. Szükség van olyan nyelvpolitika kialakítására, mely támogatja a valódi demokráciát, és tiszteletben tartja a nyelvi jogokat, a toleranciát.

²⁶⁸ Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *Kio ni estas kaj kion ni celas – Komentoj pri la Manifesto de la movado por la internacia lingvo Esperanto*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999, 22-23.

²⁶⁹ Wandel, Amri: Esperanto kiel internacia lingvo en la ombro de la angla. In: Kiselman, Christier (Szerk.): *Esperanto: Komenco, aktuala kaj estonteco – Aktoj de la 33-a Esperantologia Konferenco en la 95-a Universala Kongreso de Esperanto, Havano, 2010*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010, 113-114.

²⁷⁰ Ld. bővebben: Fettes, Mark: Principoj kaj praktiko en la Esperanto-komunumo. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998, 88-93.

²⁷¹ Ld. bővebben: Phillipson, Robert: Language Policies: Towards a Multidisciplinary Approach. In: Fettes, Mark: Principoj kaj praktiko en la Esperanto-komunumo. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998, 95-98.

Az *univerzális segédnyelv*²⁷², jelen esetünkben: eszperantó, kiemelkedő szerepet játszik a nyelvi jogegyenlőség kérdésében. *Számos előnnyel* bír a közvetítő nyelv: felgyorsítja, és egyszerűbbé teszi az információ-cserét, hozzájárul a világ különböző népeinek egységéhez. A segédnyelvek körében, az *eszperantó mutatkozik a leghelytállóbbnak*, hiszen történelme *hosszú múltra* tekint vissza, s az egész világon elterjedve nemzetközi nyelvként tette és teszi lehetővé a kommunikációt. A *nyelvi határokat átívelő nemzetközi kommunikációs eszközként* szolgáló eszperantónak nem célja helyettesíteni, vagy akár felülkerekedni bármely létező etnikus nyelven. Az eszperantó mozgalom jelenleg *nemzetközi szervezetekkel együttműködve* igyekszik jelenlegi világunk extrém nyelvi diverzitásából fakadó *fordítási- és tolmácsolási költségeket csökkentve, egyszerűsíteni a bürokratikus eljárásokat*.

Az *új nemzetközi nyelvi rend*²⁷³ megteremtése sürgető feladat. Zamenhof idején a fő nyelvi problémát az jelentette, hogy a *különböző nemzetiségű emberek eltérő nyelven beszéltek*, így nem értették egymást. Mai világunkban az alapvető gond szintén abból ered, hogy a *nemzeti nyelvek különböznek*. Jelen van egyfajta *egységesítési tendencia* az angol nyelv által, mely ma *lingua franca* szerepet tölt be. Az egyre nagyobb méreteket öltő *nyelvi hegemonia* vagy nyelvi imperializmus gátolja a nyelvi sokszínűséget, és a nyelv által hordozott kulturális értékek kibontakozását. A nemzetközi közös segédnyelv alkalmazásán alapuló új rend, támogatja az *emberi jogok* és a *nyelvi demokrácia* kibontakozását. Elengedhetetlen tehát, hogy a nagy nemzetközi szervezetek napirendre tűzzék, és komolyabban foglalkozzanak az emberi jogok nyelvi aspektusaival is, mely sikeresen csak egy semleges, nemzetközi közvetítőnyelv által biztosítható. Az *eszperantó, mint lehetséges megoldás* szerepel a jövő egyik kulcsfontossággal bíró társadalmi-jogi kérdésében. Nem feltétlenül az egyetlen alternatíva Zamenhof nyelve, ám az 1887-ben megalkotott segédnyelv óta aligha találunk olyan nyelvtervezet, mely képes lenne betölteni ezt a funkciót.

²⁷² Ld. bővebben: Schwerin, Kimiko: La bahaa vidppunkto pri mondaj lingvaj problemoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 79-84.

²⁷³ Ld. bővebben: Chong-Yeong, Lee: *Al nova internacia lingva ordo*. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004, 85-91.

Összegzés, kitekintés

Dolgozatomban az alapvető emberi jogok körébe tartozó *nyelvi jogegyenlőség* kérdésével foglalkoztam az eszperantó mozgalmon belül. Célom volt az elméleti ismeretek elsajátítása után, az eszperantó mozgalmon keresztül részben megcáfolni azon téves állításokat, mely szerint a közösség körében használatos nyelv mesterséges és holt, s csupán az évenként megrendezésre kerülő *Eszperantó Világkongresszusok* alkalmával használatos.

Az UEA, mely az eszperantistákat tömörítő, demokratikus értékeket képviselő nemzetközi szervezet, kitüntetett szereppel bír az eszperantó közösség, mozgalom és nyelv életében. Az Eszperantó Világszervezet már évtizedek óta küzd a *nyelvi jogegyenlőség, kulturális sokszínűség és diszkriminációmentesség* megvalósításáért. Jól példázza a szervezet elszántságát a 2015-2030-as időszakra szóló stratégiai céljai, melynek során az UNESCO elveit követve, határozta meg a *fenntartható fejlődés* célkitűzését. Napjaink interkulturális, az egyes nemzetek közös megértésén alapuló többnyelvű fenntartható világában az eszperantó mozgalom kiáll az *igazságos többnyelvűség, a nyitott kommunikáció, és az interkulturális oktatás* mellett.

Diplomadolgozatom első felében az eszperantó elméleti (lingvisztikai, szocio-ideológiai és történelmi nézőpont) megközelítését követően a mozgalom jelenlegi helyzetét elemezve igyekeztem átfogó képet adni az *eszperantó közösségen* belül jelentkező problémákról, s annak lehetséges megoldásairól. Az *Eszperantó Világkongresszusok* a közösség legnagyobb éves rendezvényének számítanak, melynek során a nyelv intenzíven alkalmazhatóvá válik, életre kel. A kongresszusok az eszperantó kultúra fesztiváljaként teremtenek lehetőséget nemcsak az eszperantó nyelv gyakorlására, hanem az eszmei közösséget éltetve, annak kulturális értékeit megőrizve, továbbadni azt a jövő generációinak számára.

Az Eszperantó Világszövetség (UEA), mely alapvetően az *eszperantó terjesztését* tűzte ki célul, szintén törekszik felhívni a figyelmet a *világ nyelvi problémáira*, s deklaráltan hirdeti a *nyelvek közötti egyenlőség* szükségességét. A nemzetközi kapcsolatokban jelentkező nyelvi problémák megoldását, illetve a *nemzetközi kommunikáció* megkönnyítését célzó szervezet, törekszik az emberek közötti mindennemű szellemi és anyagi kapcsolatok megkönnyítésére, nemzetiségre, fajra, nemre, vallásra és politikai nézetre való tekintet nélkül.

Globalizálódott világunkban, az uniós csatlakozást követően egyre hangsúlyosabbá vált az *idegen nyelvek és a nyelvtanulás* szerepe. Ludwig Lazarus Zamenhof, lengyel

orvosprofesszor elsődleges célját képezte, az 1887-ben „*Internacia Lingvo*” néven megalkotott eszperantó nyelvtervezettel, hogy egy minden nemzet által használható közös érintkezési nyelvet alakítson ki, egyfajta „*lingva franca*” szerepet szánva neki. Zamenhof nem tekintette magát a nyelv megalkotójának, csupán annak kezdeményezője volt. A kizárólag alapszabályokat lefektető alpmű 128 év alatt *árnyalatokban és kifejezésekben gazdag nyelv*vé fejlődött. Az örökös polémia tárgyát képező kérdés, mely szerint az eszperantó élő vagy holt nyelv-e, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete 2004-es állásfoglalásában *élő nyelvnek* minősítette azt. Az eszperantóul beszélők számának és területi megoszlásának meghatározása nehéz, hiszen az eszperantó által összekötött *nyelvi közösség* közös kulturális értékeket hordoz, ám nem rendelkezik összefüggő, saját területtel. *Diaszpórában* élő közösségről beszélhetünk, akik habár *közös kulturális értékek* mentén kialakított nemzetközi irodalommal és *anyanyelvű beszélőkkel* rendelkeznek, mégsem alkotnak közös népcsoportot.

Diplomadolgozatomban igyekeztem alátámasztani azt a nézetet, mely szerint az eszperantó, mint *semleges nemzetközi nyelv* elősegítheti a népek és kultúrák közös tiszteletén alapuló *igazságos kommunikáció* megteremtését. Az eszperantót a mai napig nem sikerült befogadni az állami szintű és államok közötti nemzetközi kommunikációban, ugyanakkor az UNESCO Közgyűlésén két alkalommal is született nemzetközi szintű határozat az eszperantó szerepéről: a *népek egymáshoz való közeledésének területén*, a *szellemi értékek nemzetközi cseréje* és a *világ népeinek kölcsönös megértése* terén elért sikereiről.

Dolgozatom végső konklúziója tehát, hogy szükség van egy *új nemzetközi nyelvi rend* megteremtésére, melyben a különböző nemzetiségű, és különböző nyelvet beszélő emberek *kulturális identitásukat* megőrizve szabadon kommunikálhatnak egymással. Az egyre nagyobb méreteket öltő nyelvi hegemonia gátolja a *nyelvi szokszínűséget*, az *alapvető emberi jogok* és a *nyelvi demokrácia* kibontakozását. Az eszperantó, mint *semleges nemzetközi közvetítő nyelv* tehát lehetséges megoldásként szerepel a jövő egyik kulcsfontossággal bíró társadalmi-jogi kérdésében: a *nyelvi jogegyenlőség* témájában.

Mellékletek

Az eszperantó mozgalom történetének rövid áttekintése²⁷⁴

- 1859 – Lazar Markovics Zamenhof születése
- 1887 – D-ro Esperanto álnévvel kiadva megjelenik Varsóban az „Internacia lingvo” (Nemzetközi nyelv) című füzet.
- 1888 – A Nürnbergben található volapükista klub áttérése az eszperantóra.
- 1889 – Nürnbergben megjelenik az első újság eszperantó nyelven „Esperantisto” (Eszperantista) címmel.
- 1898 – Louis de Beufont megalapítja a francia „Societo por la Diskonigo de Esperanto”-t (Társaság az Eszperantó Terjesztésére).
- 1901 – Hachette, a francia kiadó el kezdi publikálni az első eszperantóval kapcsolatos és eszperantóul írt műveket
- 1903 – Két ifjú: Edmond Privat és Hector Hodler Genfben megalapítja a „Juna Esperantisto” (Fiatal eszperantista) című újságot. Megjelenik az „Espero Katolika” (Katolikus Remény), mely a leghosszabb életű eszperantó újságnak számított.
- 1905 – Az 1. Világkongresszus Boulogne-Sur-Mer-ben, az „Deklaracio pri Esperantismo” (Eszperantizmusról szóló deklaráció) elfogadása, „Lingva Komitato” (Nyelvi Bizottság) választása, Paul Berthelot megalapítja az „Esperanto” című folyóiratot.
- 1908 – Az eszperantisták megszakítják az együttműködést a „Delegacio por alpreni de lingvo internacia” (Delegáció a nemzetközi nyelv alkalmazásáért) „Ido-skizmo”, azaz a nyelvtervezet szakadása. Az Universala Esperanto-Asocio (Eszperantó Világszövetség) megalapítása, s a delegátusi hálózat felállítása. Az „Akademio” (Akadémia) létrehozása, mely a Nyelvi Bizottság felettes szerve.
- 1912 – Zamenhof lemond a mozgalom vezető tagjának címéről (a 8. krakkói kongresszuson jelenti be). Kínában Caj Juanpej, oktatási miniszter elrendeli az eszperantó nyelv bevezetését az általános oktatásban.
- 1917 – Zamenhof meghal.
- 1920 – UEA eléri a 3894-es taglétszámot. Teo Jung megalapítja az „Esperanto Triumfonta” („A Győzelem Forrása”) című lapot (1925-től „Heroldo de Esperanto” – „Eszperantó Hírnök” néven él tovább).

²⁷⁴ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 10-14., ld. még: Lins, Ulrich: *Utila Estas Aliĝo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 116-122.

- 1921 – „Sennacieca Asocio Tutmonda” („Nemzetnélküli Világtársaság”, SAT) megalapítása, E. Lanti kiáltványt publikál „For la neŭtralismon!” címmel. Megalakul a „Sovjetlanda Esperantista Unuiĝo” („Szovjet Esperantista Szövetség”).
- 1922 – Nemzetközi Konferencia Genfben az Eszperantó Iskolai Oktatásban való bevezetéséről. A Népszövetség 3. Közgyűlése elfogadja az „Eszperantó mint nemzetközi segédnyelv”-ről szóló jelentést. Budapesten megjelenik a „Literatura Mondo” („Irodalmi Világ”) című folyóirat.
- 1923 – Nürnbergben megrendezésre kerül a 15. Világkongresszus (4 963 jelentkező). Rádióállomások eszperantó nyelven kezdenek sugározni.
- 1924 – A „Sennaciulo” („Nemzetnélküli”) című folyóirat megjelenése.
- 1925 – UEA eléri a 9 424-es taglátszámot. Az első „Somera Universitato” („Nyári Egyetem”) megnyitása Genfben a 17. Világkongresszus keretében. A táviratozás során az eszperantó, mint „tisztá” nyelv elfogadása. Az első szöveges postabélyegek megjelenése.
- 1927 – Az eszperantó az egyedüli fordítónyelv a Prágában megrendezésre kerülő „Internacia Eduka Oficejo pri „Paco per Lernejo” („A nemzetközi Oktatási Hivatal „Béke az oktatással” című konferenciáján). Cseh András megkezdí Svédországban apostoli tevékenységét.
- 1928 – Az „Esperanto” folyóirat publikálja az eszperantistákról készült világszintű statisztika eredményét. Bécsben létrejön az „Internacia Esperanto-Muzeo” („Nemzetközi Eszperantó Múzeum”).
- 1930 – Megjelenik a „Plena Vortaro de Esperanto” („Egyetemes Eszperantó Szótár”), valamint létrejön az „Internacia Cseh-Instituto de Esperanto” („Nemzetközi Eszperantó Cseh-Intézmény”).
- 1933 – Az „Enciklopedio de Esperanto” („Eszperantó Enciklopédia”) megjelenése.
- 1936 – Németországban betiltják az eszperantóval kapcsolatos tevékenységeket, a „neŭtrala” („semleges”) mozgalmon belüli szakadás, létrejön az „Internacia Esperanto-Ligo” („Nemzetközi Eszperantó Liga”, IEL)
- 1938 – A „Tutmonda Junular-Organizo” („Ifjúsági Világszervezet”, TJO) megalakulása.
- 1947 – Az UEA és az IEL egybeolvadása, a pártatlan mozgalom egységes szervezetének ismételt felállítása, az UEA semlegességének új definíciója.
- 1951 – A „Ĉina Esperanto-Ligo” („Kínai Eszperantó Liga/Szövetség) felállítása.

- 1952 – A „Centro de Esploro kaj Dokumentado” (Kutatási és Dokumentációs Központ”, CED) felállítása Ivo Lapenna vezetésével. Az „Esperantista Kulturdomo” („Eszperantista Kultúrház”) megnyitója Grésillonban.
- 1954 – Az UNESCO Közgyűlése Montevideóban elismeri az eszperantó szerepét a népek egymáshoz való közeledésének területén, konzultatív kapcsolat kialakulása az UEA és az UNESCO között.
- 1955 – Új Alapszabályzat, valamint Első Alapvető Munkaprogram megalkotása, a Központi iroda épületének átköltöztetése Angliából Rotterdamba. Az UEA taglétszáma elsőként haladja meg a 20 000 főt. Az eszperantó mozgalom újjáéledése a Szovjetunió területén.
- 1957 – „Principaro de Frostavallen” (Frostavalleni forrásgyűjtemény: irányelvek az eszperantó toborzásáról). A „Tutmonda Esperantista Junulara Organizo” (Eszperantó Ifjúsági Világszervezet, TEJO), az UEA ifjúsági szekciója lesz.
- 1959 – „Zamenhof-Jaro” (Zamenhof Év”, Varsóban megrendezik a 44. Világkongresszust. A Lengyel Rádió naponta sugároz eszperantó nyelven. Az UEA taglétszáma meghaladja a 30 000 főt.
- 1961 – Az UEA megvásárolja a Rotterdamban, „Nieuwe Binnenweg 176” szám alatt található épületet.
- 1962 – Koppenhágában Nemzetközi Konferenciát rendeznek a „Nyelvi probléma a Tudományban” címmel.
- 1963 – A Fiatalság Éve, megjelenik a „Kontakto” („Kapcsolat”) folyóirat
- 1964 – Az 1955-től „Generala Direktoro” (Főigazgató) posztot betöltő Ivo Lapenna az UEA új elnöke.
- 1966 – Világkongresszus Budapesten (közel 4 000 jelentkező), a budapesti ELTE-n megkezdődik az „Esperanto-lingvo kaj literaturo” (Eszperantó nyelv és irodalom”, mint tanulmányi szak oktatása Szerdahelyi István professzor vezetésével. Argentínában létrejön a „Programo Pasporto” („Útlevel Program”), melyből később kialakult a TEJO égisze alatt kibontakozó „Pasporta Servo” („Útlevel Szolgáltatás”).
- 1968 – Az „Institucio Hodler 68” („Hodler 68 Intézmény”) létrejötte. Humphrey Tonkin, Jonathan Pool és James Lieberman megalakítja az „Esperantic Studies Foundation”-t („Eszperantista Tanulmányok Alapítványa”, ESF).
- 1969 – Először kerül megrendezésre a „Semajno de Internacia Amikeco” („Nemzetközi Barátság Hete”). A CED-nek megjelenik a „La Monda Lingvo-

Problemo” („A Nyelvi Világprobléma”) című folyóirata, mely 1977-től új nevet vesz fel: „Lingvaj Problemoj kaj Lingvo Planado” („Nyelvi problémák és Nyelvtervezés”)

- 1974 – Az 59. Világkongresszus (Hamburg) alkalmával Ivo Lapenna lemond, utódja: Humphrey Tonkin. Megjelenik a híres mű: „Esperanto en perspektivo” („Eszperantó perspektívában”). Az UEA adományozói, mecénásai társulnak, és létrehozzák a „Societo Zamenhof”-ot („Zamenhof Társaságot”).
- 1975 – Iránban robbanásszerű érdeklődés veszi kezdetét az eszperantó iránt.
- 1976 – Az UEA Központi Irodája bejelenti a „Volontula Servo” („Önkéntes Szolgálat”) elindítását.
- 1978 – A 63. Világkongresszus (Várna) keretében kezdetét veszi a minden évben megrendezésre kerülő „Esperantologia Konferenco” (Eszperantóval Foglalkozók Konferenciája”).
- 1979 – Az UEA megnyitja New York-i székhelyű irodáját.
- 1980 – Az UEA új Alapszabályzata. Poznańban először kerül megrendezésre a kulturális és művészeti esemény: „ARTaj KONfrontoj en Esperanto” („Művészeti Vita Eszperantóul”). Stefan Maul elindítja a „Monato” („Hónap”) című folyóiratot, továbbá megjelenik a „Plena Analiza Gramatiko” („Teljes Elemző Nyelvtan”). Grégoire Maertens a szervezet új elnöke, Hans Bakker irányítása alatt kezdetét veszi az Afrikában megvalósuló UEA eszperantó tevékenysége.
- 1982 – Kína megújítja az 1963-as dekrétumát az eszperantóról, mint felsőoktatásban szabadon választható idegen nyelv oktatásáról.
- 1983 –Budapesten megrendezik a 68. Világkongresszust, több mint 5 000 résztvevővel.
- 1985 – Szófiában, az UNESCO 23. Közgyűlésén határozatot fogadnak el az eszperantóval és 100 éves jubileumával kapcsolatban.
- 1987 – Jubileumi Év alkalmával kiemelendő események: a Varsói Világkongresszus rekordszámú résztvevővel, Roman Dobrzyński televíziós filmje „Esperanto” címmel, kétnyelvű cikk megjelenése az amerikai „Time” magazinban, valamint interlingvisztikai szimpóziumok megrendezése Bécsben és Tokióban. Egy névtelen japán személy 30 000 jen értékű adományának felajánlása az eszperantó Ázsiában történő terjesztésére. Ivo Lapenna, egykori Főigazgató, majd UEA elnök halála.

- 1989 – John C. Wells az UEA új elnöke. A Világszervezet Bizottsága új Stratégia Tervről dönt. A „Sovjetrespublikara Esperantista Unio” (Szovjet Köztársaságok Esperantista Uniója”) kéri felvételét az UEA-hoz.
- 1990 – Fidel Castro üdvözlí a Havannában megrendezésre kerülő 75. Világkongresszus eszperantistáit. A román mozgalom újjáéledése.
- 1991 – Az első Afrikai Eszperantó Kongresszus megrendezése Togóban. Új, egységes Német Eszperantó-Szövetség megalakulása.
- 1992 – Az UEA létrehozza a „Konto Espero”-t („Remény Számla”), mely a háborúk és természeti katasztrófák eszperantista áldozatainak megsegítésére szánt adományokat fogadja.
- 1993 – A Nemzetközi PEN-Klub felveszi tagjai közé az eszperantó szekciót.
- 1994 – Szöulban kerül megrendezésre a 3. ázsiai kongresszus²⁷⁵. Novemberben a Központi Iroda először tart Nyílt Napot.
- 1995 – Lee Chong-Yeong az UEA új elnöke.
- 1996 – Osmo Buller váltja az UEA Főigazgatói tisztségében Simo Milojević-et. Az eszperantó nyelvű színház 100. évfordulója. Megrendezésre kerül az első Nitobe-Szimpozium (a 81. prágai Világkongresszus keretében), melynek eredményeképp megszületik a „Prágai Manifesztum”. Megrendezésre kerül az első „Azia Kongreso” (Ázsiai Kongresszus) Sanghajban. Mintegy 1500 oldalas terjedelemben olasz-eszperantó szótárt jelentetnek meg.
- 1997 – Az UEA Bizottsága dönt a „Kampanjo 2000 por nova internacia lingva ordo”-ról („Kampány 2000 az új nemzetközi nyelvi rendről”).
- 1998 – Az ausztrál nemzetiségű, Kep Enderby lesz az UEA új elnöke. Poznańban interlingvisztikai képzés indul az Adam Mickiewicz Egyetem keretein belül, az UEA kiadja George Abraham szótárát „Klara vortaro Esperanto-araba” („Eszperantó-arab értelmező szótár”) címmel.
- 2001 – Az UEA elfogadja Stratégiai Munkatervét a 2001-10-es időszakra vonatkozóan „Al lingva demokratio” (Nyelvi demokrácia felé”) címmel. Kezdetét veszi Renato Corsetti 6 éves elnökségi periódusa. Megalapítják az eszperantó tanárok internetes honlapját: „edukado.net”, valamint Chuck Smith kezdeményezi a Wikipédia oldal létrehozását eszperantó nyelven.

²⁷⁵ 2017-ben szintén Szöulban kerül megrendezésre a Világkongresszus, immáron a 102. (saját megjegyzés)

- 2002 – A „lernu.net” internetes honlap elindítása, melynek célja az eszperantó ingyenes oktatása az internetes felhasználók körében.
- 2005 – Boulogne-sur-Mer-ben szimpóziumot és megemlékezési ünnepséget tart az UEA és francia országos szervezete az 1. Világkongresszus 100. évfordulójának tiszteletére.
- 2007 – Az 5. Nitobe-Szimpózium megrendezése Tokióban „Al justa lingvopolitiko en Azio” („Igazságos nyelvpolitikáért Ázsiában”) címmel. Probal Dasgupta, bengáli nyelvészt megválasztják az UEA elnökének. Megjelenik a „Beletra Almanako” („Szépirodalmi Évköny”) című kiadvány.
- 2008 – Az UEA megalapítása 100. évfordulójának tiszteletére, az ENSZ genfi hivatalában szimpózium kerül megrendezésre „Simpozio pri Lingvaj Rajtoj” („Szimpózium a Nyelvi Jogokról”) címmel.
- 2010 – A „La arto labori kune: Festlibro por Humphrey Tonkin” („Az együttműködés művészete: Emlékkötet Humphrey Tonkinnak”) megjelenése, mely az eddigi legterjedelmesebb könyv, amit az UEA valaha kiadott.
- 2013 – UEA 15 000-es taglétszámmal rendelkezik, melyből 5 000 egyéni tag. Mark Fettes, kanadai oktató professzor, az UEA új elnöke. Az UEA átveszi az Amszterdami Egyetemen belül működő „Katedro pri interlingvistiko kaj Esperanto” („Interlingvisztika és Eszperantó Tanszék”) jogi felelősséget. Wim Jansent követően az új tanszékvezető Federico Gobbo lesz.
- 2014 – Az eszperantó nyelvű „Vikipedio” eléri a 200 000-es nagyságú szócikk mennyiséget.
- 2015 – Lille-ben, Észak-Franciaországban megrendezésre kerül a 100. Világkongresszus²⁷⁶ július 25 – augusztus 1 között.
- 2016 – A szlovákiai Nyitrán kerül megrendezésre a 101. Világkongresszus²⁷⁷ július 23 és július 30 között, melynek témája: „Socia justeco – lingva justeco” („Társadalmi igazságosság – nyelvi igazságosság”).

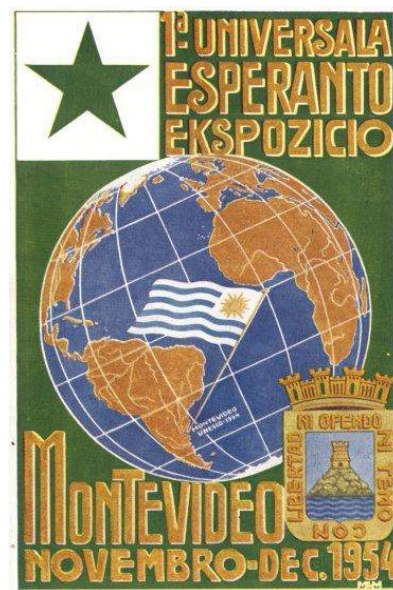
²⁷⁶ Kongresa Rezolucio de La 100-a UK, Lille-Francio

http://uea.org/teko/kongresaj_rezolucioj/2015, Letöltve: 2015. szeptember 11., ld. még: A Lille-i 100. Világkongresszus hivatalos honlapja: <http://www.lve-esperanto.org/lille2015/eo/>, Letöltve: 2015. szeptember 11.

²⁷⁷ A nyitrai Világkongresszus hivatalos honlapja <http://www.nitra2016.sk/>, Letöltve: 2015. október 19.

Az eszperantóra vonatkozó nemzetközi ajánlások

Két alkalommal az *UNESCO Közgyűlése*²⁷⁸ speciális határozatot fogadott el az eszperantónak ajánlva. 1954-ben *Montevideóban*, a 4. Közgyűlés alkalmával, melyben nagy szerepet játszott az akkori vezetőségi tag, Ivo Lapenna néhány éves kampánysorozata az UEA-val összehangoltan. A másik kiemelkedő határozat 1985-ben, *Szófiában* született, a Jubileumi Év alkalmából, melynek az UNESCO 23. Közgyűlése adott keretet, s mely a harmincéves együttműködés és néhány számos nemzeti delegáció között kialakult jó kapcsolat gyümölcseként született meg. Ezen két határozat megfogalmazza legtisztább elismerését az eszperantó értéke iránt, melyet mind nemzetek közötti kiemelkedő jelentőséggel bíró szervezet érdemelt ki.

1. Az UNESCO közgyűlésének határozata – Montevideo, 1954 / IV.1.4.422-4224²⁷⁹

„A közgyűlés, miután megvitatta a főigazgató jelentését az eszperantó érdekében benyújtott nemzetközi kérelemmel kapcsolatban,

- tudomásul veszi az eszperantó révén a *nemzetközi szellemi kapcsolatok és a világ népeinek egymáshoz való közeledése* terén elért eredményeket;
- elismeri, hogy ezek az eredmények *megfelelnek az UNESCO céljainak és eszméinek*;
- tudomásul veszi, hogy több tagállam közölte, miszerint kész *bevezetni az eszperantó tanítását az iskolákban és a felsőoktatási intézményekben*, és kéri ezeket a tagállamokat, hogy az ezen a téren *elért eredményekről a főigazgatót tájékoztassák*;
- utasítja a főigazgatót, hogy kísérje *figyelemmel az eszperantó folyamatos fejlődését, felhasználását a tudományban, a nevelésben és a kultúrában*, és ebből a célból működjék együtt az Eszperantó Világszövetséggel a mindkét szervezetet érintő kérdésekben.

Montevideo, 1954, december 10.”

²⁷⁸ Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015, 8-9.

²⁷⁹ Az Esperanto honlapja

<http://www.esperanto.hu/unesco.htm>, Letöltve: 2015. szeptember 29.

Kép forrása: <http://www.eventoj.hu/posxtkartoj/nagykep/bk0/bk0629.jpg>, Letöltve: 2015. szeptember 29.

2. Az UNESCO közgyűlésének határozata – Szófia, 1985. 23C/Res.11.11.²⁸⁰

„A közgyűlés

tekintettel arra, hogy a közgyűlés 1954-es, montevidói ülésén hozott határozat említést tesz azokról a sikerekről, amelyeket az eszperantó nemzetközi nyelv *a szellemi értékek nemzetközi cseréje és a világ népeinek kölcsönös megértése* terén ért el, és megállapítja, hogy ezek az eredmények *összhangban vannak az UNESCO céljaival és eszméivel; emlékeztetve* arra, hogy az eszperantó az azóta eltelt időszakban jelentős fejlődésen ment át, mint a *különböző népek és kultúrák közötti kölcsönös megértést elősegítő* eszköz, és a világ több táján és több emberi tevékenységben is tért hódított; *elismerve* azt, hogy az eszperantónak *hatalmas lehetőségei vannak a különböző népek közötti nemzetközi megértésben és kommunikációban;* *figyelembe véve* azt, hogy az eszperantó mozgalom és különösen az Eszperantó Világszövetség jelentősen *hozzájárult az UNESCO tevékenységének megismertetéséhez,* valamint hogy részt is vett ebben a tevékenységben; tekintve, hogy az eszperantó 1987-ben *ünnepli 100. évfordulóját,*

1. *köszönti* az eszperantó mozgalmat annak centenáriuma alkalmából;
2. *felkéri* a Főigazgatót, hogy továbbra is kísérje figyelemmel az eszperantónak, mint a különböző népek és kultúrák közötti jobb megértés eszközének fejlődését;
3. *felhívja* a tagállamok figyelmét arra, hogy méltó előkészületekkel, nyilatkozatokkal, különleges postabélyegek kibocsátásával stb. ünnepeljék meg az eszperantó centenáriumát és kezdeményezzék, hogy a nyelvi problémák ismeretét és az eszperantó oktatását tanulmányi programként vezessék be országaik iskoláiba és felsőoktatási intézményeibe;
4. *ajánlja* a nem kormányközi szervezeteknek, hogy vegyék ki részüket az eszperantó százéves jubileumának megünnepléséből, és fontolják meg annak jelentőségét, hogy miként lehetne az eszperantót alkalmazni tagállamok közötti információáramlást elősegítő eszközként, beleértve az UNESCO munkájáról való tájékoztatást is.

Szófia, 1985. november 8.”

²⁸⁰ Az Esperanto honlapja:

<http://www.esperanto.hu/unesco.htm>, Letöltve: 2015. szeptember 29.

AZ UEA elnökei²⁸¹

• Harold Bolingbroke Mudie	1908-1916
• Hector Hodler	1919-1920
• Eduard Stettler	1920-1924
• Edmond Privat	1924-1928
• Eduard Stettler	1928-1934
• Louis Bastien	1934-1936
• Louis Bastien (az IEL elnöke)	1936-1947
• Karl Max Liniger	1939-1941
• Hans Kürsteiner	1941-1947
• Ernfrid Malmgren	1947-1956
• Giorgio Canuto	1956-1960
• Harry W. Holmes (megbízott)	1960-1962
• Hideo Yagi	1962-1964
• Ivo Lapenna	1964-1974
• Humphrey Tonkin	1974-1980
• Grégoire Maertens	1980-1986
• Humphrey Tonkin	1986-1989
• John C. Wells	1989-1995
• Lee Chong-Yeong	1995-1998
• Kep Ederby	1998-2001
• Renato Corsetti	2001-2007
• Probal Dasgupta	2007-2013
• Mark Fettes	2013-

²⁸¹ Lins, Ulrich: *Utila estas aliĝo – Tra la unua jarcento de UEA*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 113.

Az UEA igazgatói²⁸²

• Hector Hodler	1910-1919
• Eduard Stettler	1919-1920
• Hans Jakob ²⁸³	1920-1934
• Robert Kreuz	1934-1936
• Michael Wittenberg	1936
• Hans Jakob (UEA)	1936-1942
• Cecil C. Goldsmith (IEL/UEA) ²⁸⁴	1936-1954
• John C. Rapley ²⁸⁵	1954-1955
• Marianne H. Vermaas ²⁸⁶	1955-1968
• Victor Sadler ²⁸⁷	1968-1983
• Stefan MacGill (igazgató)	1980-1985
• Simo Milojević (főigazgató)	1983-1995
• Osmo Buller (igazgató)	1986-1987
• Pasquale Zapelli (igazgató)	1996-2002
• Osmo Buller (főigazgató)	1996-2001
• Trevor Steele (főigazgató)	2002-2004
• Osmo Buller (főigazgató)	2004-2015
• Poór Veronika (főigazgató)	2016-

²⁸² Lins, Ulrich: *Utila estas aliĝo – Tra la unua jarcento de UEA*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 114.

²⁸³ 1920 és 1924 között „ĝenerala sekretario”, azaz főtítkár posztot töltött be az elnökségi ciklus ideje alatt

²⁸⁴ Főtítkár

²⁸⁵ Titkár

²⁸⁶ Administranto 1956-ig

²⁸⁷ Főigazgató 1980-tól

Az Esperanto folyóirat szerkesztői²⁸⁸

• Hector Hodler	1907-1920
• Edmond Privat	1920-1934
• Robert Kreuz	1934-1936
• Hans Jakob	1936-1946
• Teo Jung (Esperanto Internacia)	1936-1940
• Cecil C. Goldsmith (Esperanto Internacia)	1940-1947
• Hans Jakob	1947-1955
• Reto Rosetti	1955
• William Auld	1955-1958
• Kirsten Zacho	1958-1960
• William Auld	1961-1962
• Victor Sadler	1962-1974
• Simo Milojević	1974-1984
• Geoffrey Sutton	1984-1986
• Osmo Buller, Mark Fettes	1986
• Mark Fettes	1987-1991
• Ertl István	1992-2001
• Stano Marček	2002-2013
• Fabrício Valle	2014-

²⁸⁸ Lins, Ulrich: *Utila estas aliĝo – Tra la unua jarcento de UEA*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008, 115.

A fenntartható fejlődés célkitűzései a 2015-2030-as időszakra

Celoj por Daŭripova Evoluigo dum la periodo 2015-2030²⁸⁹

- Forigi malriĉon ĉie, en ĉiuj ĝiaj formoj.
- Forigi malsaton, atingi manĝo-sekurecon kaj pli bonan nutradon, kaj antaŭenigi daŭripovan agrikulturon.
- Garantii sanajn vivojn kaj kreskigi bonfarton por ĉiuj homoj en ĉiuj aĝoj.
- Garantii inkluzivan kaj egalecan bonkvalitan edukadon kaj plivastigi por ĉiuj la ŝancojn por tutviva lernado.
- Atingi egalecon inter la seksoj kaj plivastigi la decidopovon de ĉiuj virinoj kaj junulinoj.
- Garantii al ĉiuj homoj haveblon kaj daŭripovan mastrumadon de akvo kaj sanitariaj sistemoj.
- Garantii al ĉiuj homoj alireblon al pagebla, fidinda, daŭripova kaj moderna energio.
- Antaŭenigi daŭran, inkluzivan kaj daŭripovan ekonomian kreskon, plenan kaj produktivan dungitecon kaj bonkondiĉan laboron por ĉiuj homoj.
- Konstrui elteneman infrastrukturon, akceli inkluzivan kaj daŭripovan industriigon kaj kultivi inventemon.
- Redukti malegalecon ene de landoj kaj inter landoj.
- Igi urbojn kaj homajn loĝejarojn inkluzivaj, sekuraj, eltenemaj kaj daŭripovaj.
- Garantii daŭripovajn formojn de konsumado kaj produktado.
- Urĝe agi por kontraŭbatali klimatsanĝiĝon kaj ties efikojn (konforme al la Kadra Konvencio de Unuiĝintaj Nacioj pri Klimatsanĝiĝo).
- Konservu kaj daŭripove utiligi la oceanojn, marojn, kaj marajn risursojn cele al daŭripova evoluigo.
- Protekti, restarigi kaj disvastigi daŭripovan uzadon de teraj ekosistemoj, daŭripove mastrumi arbarojn, kontraŭbatali dezertiĝon, haltigi kaj inversigi la degeneradon de grundoj kaj haltigi la perdiĝon de biodiverseco.
- Antaŭenigi la konstruadon de pacaj kaj inkluzivaj socioj por daŭripova evoluigo, garantii aliron al justico por ĉiuj homoj, kaj starigi efikajn, respondecajn kaj inkluzivajn instituciojn je ĉiuj niveloj.
- Plifortigi la realigajn kapablojn kaj revigligi la tutmondan partnerecon por daŭripova evoluigo.

²⁸⁹ UEA: *Celoj por Daŭripova Evoluigo dum la periodo 2015-2030*
http://www.uea.org/teko/un/dauripova_evoluigo_2030, Letöltve: 2015. október 3.

Az Eszperantó Világkongresszusok listája (1905-2017)

Universalaj Kongresoj de Esperanto			
N-ro	Jaro	Kongresloko	Aliĝis
1	1905	Boulogne-sur-Mer, Francio ...	688
2	1906	Genève, Svislando	1200
3	1907	Cambridge, Britio	1317
4	1908	Dresden, Germanio	1500
5	1909	Barcelona, Hispanio	1500
6	1910	Washington, Usono	357
7	1911	Antwerpen, Belgio	1800
8	1912	Kraków, Pollando	1000
9	1913	Bern, Svislando	1203
10	1914	Paris. Ne okazis. Aliĝis	3739
11	1915	San Francisco, Usono	163
12	1920	Den Haag, Nederlando	408
13	1921	Praha, Ĉeĥoslovakio	2561
14	1922	Helsinki, Finnlando	850
15	1923	Nürnberg, Germanio	4963
16	1924	Wien, Aŭstrio	3054
17	1925	Genève, Svislando	953
18	1926	Edinburgh, Britio	960
19	1927	Danzig	905
20	1928	Antwerpen, Belgio	1494
21	1929	Budapest, Hungario	1200
22	1930	Oxford, Britio	1211
23	1931	Kraków, Pollando	900
24	1932	Paris, Francio	1650
25	1933	Köln, Germanio	950
26	1934	Stockholm, Svedio	2042
27	1935	Roma, Italio	1442
28	1936	Wien, Aŭstrio	854
29	1937	Warszawa, Pollando	1120
30	1938	London, Britio	1602
31	1939	Bern, Svislando	765
32	1947	Bern, Svislando	1370
33	1948	Malmö, Svedio	1761
34	1949	Bournemouth, Britio	1534
35	1950	Paris, Francio	2325
36	1951	München, Germanio	2040
37	1952	Oslo, Norvegio	1614
38	1953	Zagreb, Jugoslavio	1760
39	1954	Haarlem, Nederlando	2353
40	1955	Bologna, Italio	1687
41	1956	København, Danio	2200
42	1957	Marseille, Francio	1468
43	1958	Mainz, Germanio	2021
44	1959	Warszawa, Pollando	3256
45	1960	Bruxelles/Brussel, Belgio	1930
46	1961	Harrogate, Britio	1646
47	1962	København, Danio	1550
48	1963	Sofia, Bulgario	3472
49	1964	Den Haag, Nederlando	2512
50	1965	Tōkyō, Japanio	1710
51	1966	Budapest, Hungario	3975
52	1967	(Tel Aviv) Rotterdam, Ned.	1265
53	1968	Madrid, Hispanio	1769
54	1969	Helsinki, Finnlando	1857
55	1970	Wien, Aŭstrio	1987
56	1971	London, Britio	2071
57	1972	Portland, Usono	923
58	1973	Beograd, Jugoslavio	1638
59	1974	Hamburg, Germanio	1651
60	1975	København, Danio	1227
61	1976	Athina, Grekio	1266
62	1977	Reykjavík, Islando	1199
63	1978	Varna, Bulgario	4414
64	1979	Luzern, Svislando	1630
65	1980	Stockholm, Svedio	1807
66	1981	Brasília, Brazilo	1749
67	1982	Antwerpen, Belgio	1899
68	1983	Budapest, Hungario	4834
69	1984	Vancouver, Kanado	802
70	1985	Augsburg, Germanio	2311
71	1986	Beijing, Ĉinio	2482
72	1987	Warszawa, Pollando	5946
73	1988	Rotterdam, Nederlando	2321
74	1989	Brighton, Britio	2280
75	1990	La Habana, Kubo	1617
76	1991	Bergen, Norvegio	2400
77	1992	Wien, Aŭstrio	3033
78	1993	Valencia, Hispanio	1863
79	1994	Seoul, Korea Resp.	1776
80	1995	Tampere, Finnlando	2443
81	1996	Praha, Ĉeĥio	2972
82	1997	Adelaide, Aŭstralio	1224
83	1998	Montpellier, Francio	3133
84	1999	Berlin, Germanio	2712
85	2000	Tel Aviv, Israelo	1212
86	2001	Zagreb, Kroatio	1691
87	2002	Fortaleza, Brazilo	1484
88	2003	Göteborg, Svedio	1792
89	2004	Beijing, Ĉinio	2031
90	2005	Vilnius, Litovio	2344
91	2006	Firenze, Italio	2209
92	2007	Yokohama, Japanio	1901
93	2008	Rotterdam, Nederlando	1845
94	2009	Białystok, Pollando	1860
95	2010	La Habana, Kubo	1002
96	2011	København, Danio	1458
97	2012	Hà Nội, Vjetnamio	866
98	2013	Reykjavík, Islando	1034
99	2014	Buenos Aires, Argentino	706
100	2015	Lille, Francio	
101	2016	Nitra, Slovakio	
102	2017	Seoul, Korea Resp.	

Forrás: Saját szerkesztés, az UEA „Jarlibro 2015” („Évkönyv 2015”) alapján

2. sz. ábra:

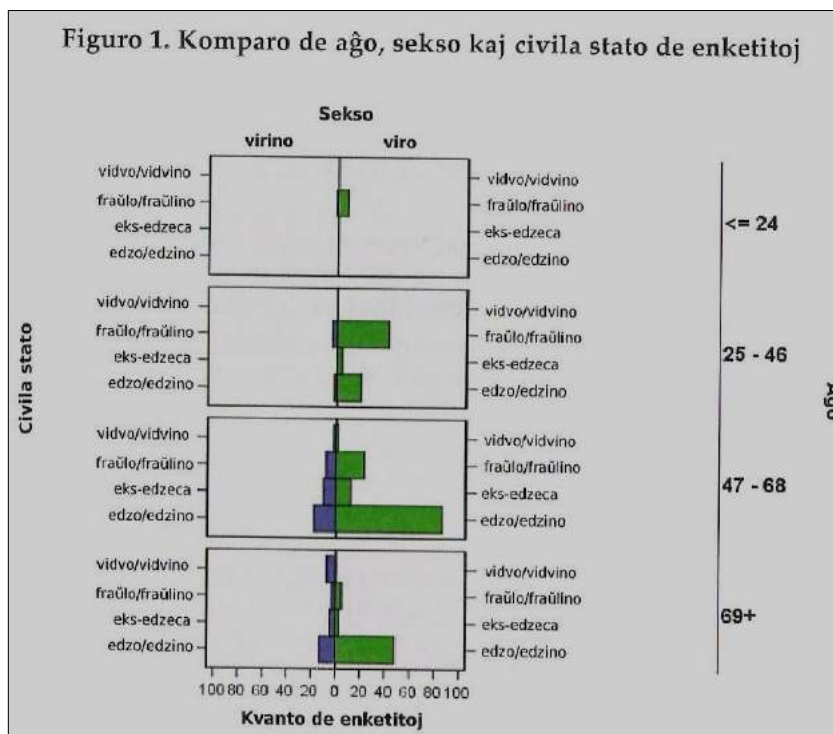
A Nemzetközi Ifjúsági Kongresszusok listája (1938-2016)

Internaciaj Junularaj Kongresoj							
N-ro	Jaro	Kongresloko	Aliĝis	N-ro	Jaro	Kongresloko	Aliĝis
1	1938	Groet (Nederlando).....	304	37	1981	Oaxtepec (Meksiko).....	108
2	1939	Tervuren (Belgio).....	400	38	1982	Leuven (Belgio).....	315
3	1947	Ipswich (Britio).....	200	39	1983	Debrecen (Hungario).....	672
4	1948	Groet (Nederlando).....	285	40	1984	Swanwick (Britio).....	293
5	1949	Versailles (Francio).....	200	41	1985	Eringerfeld (Germanio).....	425
6	1950	Konstanz (Germanio).....	420	42	1986	Neurim (Israelo).....	106
7	1951	Haarlem (Nederlando).....	280	43	1987	Kraków (Pollando).....	1034
8	1952	Ry (Danio).....	108	44	1988	Zagreb (Jugoslavio).....	769
9	1953	Wörgl (Aŭstrio).....	80	45	1989	Kerkade (Nederlando).....	525
10	1954	Hilversum (Nederlando).....	90	46	1990	Playa Girón (Kubo).....	153
11	1955	L' Aquila (Italio).....	350	47	1991	Karlskoga (Svedio).....	189
12	1956	Büsum (Germanio).....	173	48	1992	Montréal (Kanado).....	104
13	1957	Villeneuve (Francio).....	30	49	1993	Vraca (Bulgario).....	173
14	1958	Homburg-Saar (Germanio).....	126	50	1994	Chonan (Korea Resp.).....	241
15	1959	Gdańsk (Pollando).....	300	51	1995	Sankt-Peterburg (Rusio).....	350
16	1960	Rotterdam (Nederlando).....	105	52	1996	Güntersberge (Germanio).....	360
17	1961	Wokingham (Britio).....	116	53	1997	Assisi (Italio).....	470
18	1962	Ystad (Svedio).....	70	54	1998	Rijeka (Kroatio).....	378
19	1963	Vraca (Bulgario).....	550	55	1999	Veszprém (Hungario).....	500
20	1964	Amsterdam (Nederlando).....	200	56	2000	Hong Kong (Ĉinio).....	200
21	1965	Ootu (Japanio).....	250	57	2001	Strasbourg (Francio).....	406
22	1966	Pécs (Hungario).....	900	58	2002	Pato Branco (Brazilo).....	100
23	1967	(Netanja) Rotterdam (Ned.).....	90	59	2003	Lesjöfors (Svedio).....	330
24	1968	Tarragona (Hispanio).....	130	60	2004	Kovrov (Rusio).....	385
25	1969	Tyresö (Svedio).....	120	61	2005	Zakopane (Pollando).....	478
26	1970	Graz (Aŭstrio).....	200	62	2006	Sarajevo (Bosnio-Herc.).....	379
27	1971	Edinburgh (Britio).....	150	63	2007	Hanojo (Vjetnamio).....	175
28	1972	Torun (Pollando).....	250	64	2008	Szombathely (Hungario).....	485
29	1973	Sarajevo (Jugoslavio).....	282	65	2009	Liberec (Ĉeĥio).....	472
30	1974	Münster (Germanio).....	250	66	2010	Santa Cruz del Norte (Kubo).....	133
31	1975	Fredericia (Danio).....	265	67	2011	Kievo (Ukrainio).....	320
32	1976	Tesaloniko (Grekio).....	350	68	2012	Hanojo (Vjetnamio).....	145
33	1977	Poitiers (Francio).....	325	69	2013	Nazareto (Israelo).....	90
34	1978	Veliko Tárnovo (Bulgario).....	450	70	2014	Fortaleza (Brazilo).....	156
35	1979	Austerlitz (Nederlando).....	388	71	2015	Wiesbaden (Germanio).....	
36	1980	Rauma (Finnlando).....	332	72	2016	Wrocław (Pollando).....	

Forrás: Saját Szerkesztés, az UEA „Jarlibro 2015” („Évkönyv 2015”) alapján

3. sz. ábra:

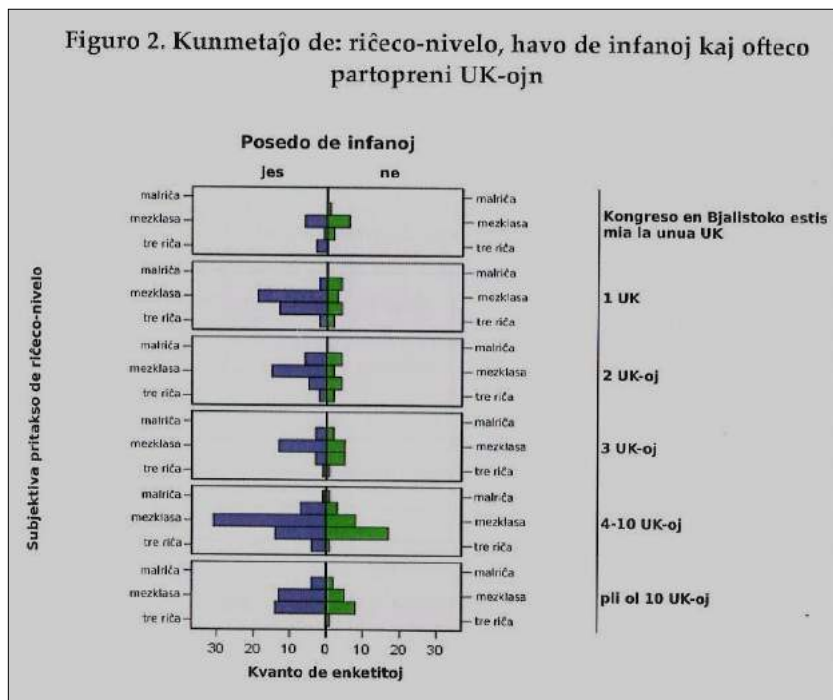
A résztvevők összehasonlítása kor, nem és családi állapot alapján

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

4. sz. ábra:

A jövedelmi szint, gyermekek száma és a UK-okon való részvétel

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

Az eszperantó iránti érdeklődés fő motivációs tényezői

Tabelo 5. Ĉefaj motivoj daŭre interesiĝi pri esperanto	
Amikoj esperantlingvaj	68,1%
Subteno al idealoj de esperanto	67,1%
Volo plibonigi la mondon per esperanto	46,9%
Intereso pri aliaj landoj kaj homoj	45,9%
Partopreno en esperanto-movado	45,6%
Interesaj novaj amikoj, renkonteblaj per esperanto	45,3%
Volo daŭre uzi esperanton kiun mi jam lernis	41,5%
Hobio	36,0%
Facileco de eksterlandaj vojaĝoj per esperanto	35,8%
Partopreno en iu faka asocio	24,4%
Ĉar miaj amikoj estas esperantistoj	18,9%
Profesia utiligo de esperanto	16,1%
Pro kutimo	16,1%
Ĉar miaj parencoj estas esperantistoj	3,4%
Esperantlingva literaturo	?
Esperanta muziko	?
Esperanta kulturo	?
Esperantaj kontaktoj en interreto	?

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

**Az eszperantóval foglalkozó személyek csoportosítása
a fő motivációs tényezők alapján**

Tabelo 6. Tri ĉefaj motivoj por daŭre okupiĝi pri esperanto

ROTACIA KOMPONANTA MATRICO

	Komponento			
	Pro amikoj	Ideaj motivoj	Kutimo / hobia	Profesia / familia
Interesaj novaj amikoj, renkonteblaj per esperanto	,757			
Intereso pri aliaj landoj kaj homoj	,747			
Facileco de eksterlandaj vojaĝoj per esperanto	,661			,271
Amikoj esperantlingvaj	,600		,236	
Volo plibonigi la mondon per esperanto		,762		
Subteno al idealoj de esperanto		,731		
Partopreno en esperanto-movado	,314	,582		
Pro kutimo			,722	,336
Hobia	,337		,680	
Volo daŭre uzi esperanton kiun mi jam lernis		,377	,580	
Profesia utiligo de esperanto		,276		,684
Partopreno en iu faka asocio		,380		,553
Miaj parencoj estas esperantistoj		-,206		,508
Miaj amikoj estas esperantistoj	,291		,401	,404

Ekstrakta metodo: Principa komponanta analizo.

Rotacia metodo: Maksimuma varieco kun Kaiser normaligo.

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

A különböző kongresszusi programok népszerűségének kiértékelése

Tabelo 13. Aprezo de diversaj kongresaj programeroj.

Aranĝo	aprezas tre multe	tute ne aprezas	meza valoro
Libroservo	51%	5%	4.2
Kleriga lundo	42%	5%	3.9
Nacia vespero	43%	7%	3.9
Solena inaŭguro	46%	8%	3.8
Teatraĵoj	33%	4%	3.8
Koncertoj	30%	5%	3.8
Prelegoj pri la lando	29%	5%	3.7
IKU-prelegoj	33%	10%	3.7
Primovadaj temoj	27%	6%	3.6
Esperantologia konferenco	31%	6%	3.6
Solena fermo	34%	9%	3.6
Libro-aranĝoj	28%	6%	3.6
Kunsidoj de fakaj asocioj	27%	7%	3.6
Cseh-aranĝoj	28%	10%	3.5
Ekspozicioj	23%	5%	3.5
Aranĝoj por aktivuloj	19%	8%	3.5
Ekskursoj	21%	17%	3.2
Lingvaj kursoj	24%	25%	3.1
Komitatkunsidoj	11%	20%	2.8
Internacia koruso	14%	24%	2.7
Akceptoj, bankedoj	7%	37%	2.4
Religiaj aranĝoj	10%	52%	2.1

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

A Világkongresszusok általános célkitűzései

Tabelo 14. Bazaj celoj de UK					
	Forte malsam-opinias	Malsam-opinias	Ne klara opinio	Samopi-nias	Forte sa-mopinias
Distro por partoprenantoj (turismo, spektakloj)	14%	15%	28%	26%	19%
Fortigo kaj evoluo de esperanta kulturo	4%	4%	14%	27%	51%
Okazo por plani e-agadon	4%	6%	15%	28%	46%
Okazo por publika prezento de esperanto al ekstera publiko	2%	7%	9%	22%	60%
Kleriga aranĝo por kongresanoj	3%	9%	16%	32%	41%
Financa bazo por la agado de UEA kaj landa asocio	19%	19%	29%	16%	16%

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

SWOT-analízis: az UEA belső erősségei és gyengeségei

	POZITIVAJ por organiza evoluo	NEGATIVAJ por organiza evoluo
	Fortaj (F)	Lamaj (L)
Internaj	• strukturo <i>Tre organizita, strukturita kaj klarcela</i> • funkcioj <i>Pro ĝia relativa universaleco ĝi kapablas interilati multajn diversajn esperantistajn mediojn</i> • homoj <i>Tutmonda membraroper unu sola lingvo</i> • efikoj <i>UK-oj kaj aliaj servoj</i> • ideoj <i>Respekto al homaj rajtoj rilate al internacia komunikado</i> • rimedoj <i>La reto, kiun UEA disponigas al siaj membroj</i> • historio <i>Longa historio</i>	• strukturo <i>Absolute malnovega stilo de administrado, mankas modernaj metodoj, kiuj hodiaŭ estas kutimaj por neregistaraj organizaĵoj</i> • efikoj <i>Sektismo. Ripeto de ritoj kaj kutimoj</i> • rimedoj <i>Malĝusta financa agado</i> • homoj <i>Tro maljunaj membroj – krom UK-oj preskaŭ neniu agado por esperanto</i> • ideoj <i>Malaktiva neŭtraleco</i> • funkcioj <i>Nefidinda informado pri si mem kaj precipe nekomprenebla funkciado de la gvidanta aparato (inkluzive de balotoj)</i> • historio <i>Rigardas nun al pasinteco, ne serĉas novajn vojojn kaj ideojn</i>

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

SWOT-analízis: az UEA külső lehetőségei és veszélyei

	Avantaĝaj (A) ŝancoj	Minacaj (M) danĝeroj
Eksteraj	• ideoj <i>Unuiĝo de ŝtatoj en Eŭropo, bezono solvi la lingvajn problemojn</i> • rimedoj <i>NRO-j (ĉefe ekologiaj) bezonas laborlingvon, UEA povas proponi nian neŭtralan lingvon al ili</i> • funkcioj <i>Ekonomia aktivado de novaj landoj kaj kreskanta por ili lingva problemo</i> • efikoj <i>Se registaroj agnoskos lingvajn rajtojn internacie</i> • homoj <i>Multaj internaciaj geedziĝoj en la mondo, multaj fakaj organizoj bezonantaj bonan lingvon</i> • strukturo <i>Plifortigo de novaj ekonomioj ekz. Ĉinio</i>	• ideoj <i>Troa proksimeco al politikaj partioj aŭ movadoj</i> • homoj <i>Tro da atendo direktita al politikistoj</i> • strukturo <i>Financa krizo – perdo de la UEA kapitalo</i>

Forrás: Saját szerkesztés, Zbigniew Galor és Jukka Pietiläinen könyve alapján

Jogi-politikai dokumentumok a nyelvi jogegyenlőség mellett

Az eszperantó mozgalom már évtizedek óta részt vesz a *nyelvi jogegyenlőség, kulturális sokszínűség, diszkriminációmentesség* megvalósulásáért folyó harcban. Két kiemelkedő partnere van az UEA-nak, akikkel együttműködve (több-kevesebb sikerrel és hatékonysággal) igyekszik egy igazságosabb, a nyelvek és népek közös tiszteletén alapuló világot megteremteni. Számos *jogi-politikai dokumentum* született már a nyelvi jogegyenlőség témájában, nézzük meg a legjelentősebbeket.²⁹⁰

- 1946, San Francisco: Az **ENSZ Alapokmányának** első cikkének 3. pontja²⁹¹ célként tűzi ki az alapvető emberi jogok tiszteletben tartását, fajra, nemre, vallásra és **nyelvre** való tekintet nélkül.
- 1948, New York: Az **ENSZ „Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata”**²⁹² 2. cikke²⁹³ deklarálja a különböző területeken történő diszkriminációmentességet, beleértve a nyelvi aspektust is. A 19. cikkely szintén figyelemreméltó: a véleménynyilvánítás szabadságát kiemelő rész, melyben szintén fontos szerepet kap a nyelv.
- 1950: Az Európa Tanács deklarációja: az **„Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről”** 14. cikkében²⁹⁴ hívja fel a figyelmet a megkülönböztetés tilalmára (beleértve a nyelv helyzete alapján történő megkülönböztetés tilalmára is).

²⁹⁰ Fighiera, Gian Carlo: *La strategio de Esperanto en la nova jarmilo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2000, 16-17.

²⁹¹ „1. cikk, 3. pont: gazdasági, szociális, kulturális vagy emberbaráti jellegű nemzetközi feladatok megoldása útján, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő tiszteletbentartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen;”

(Forrás: Magyar ENSZ Társaság: *Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya*

<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186>, Letöltve: 2015. november 1.)

²⁹² Ld. még: UEA: *Celoj kaj principoj (en: Ĉarto de la Unuiĝintaj Nacioj)*

<http://www.uea.org/teko/UN/charto#a1>, Letöltve: 2015. október 28.

²⁹³ „2. cikk: Mindenki, bármely **megkülönböztetésre**, nevezetesen fajra, színre, nemre, **nyelvre**, vallásra, politikai vagy bármely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyoni, születésre, vagy bármely más körülményre való **tekintet nélkül** hivatkozhat a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított összes jogokra és szabadságokra.”

(Forrás: Magyar ENSZ Társaság: *Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*

<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/201>, Letöltve: 2015. november 1.)

²⁹⁴ „14. Cikk - **Megkülönböztetés tilalma**: A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, **nyelv**, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő **megkülönböztetés nélkül kell biztosítani**.”

(Forrás: Európa Tanács: *Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről*

http://www.europatanacs.hu/pdf/Emberi_jogok.pdf, Letöltve: 2015. november 1.)

- 1960: Az *UNESCO Általános Közgyűlésének 11. ülészakán elfogadott törvényerejű rendeletének 5. cikke*²⁹⁵ elveti az oktatásban megnyilvánuló diszkriminációt, s erősíti a nemzeti kisebbségek nyelvének használatát az oktatásban.
- 1966: Az ENSZ Közgyűlése 21. ülészakán elfogadott: „*Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*”²⁹⁶, mely elutasítja a nyelvi diszkrimináció jelenségét (26. cikk), valamint a 27. cikkben megfogalmazza a nyelvi kisebbséghez tartozók saját nyelvének használatához való jogát.
- **1975, Helsink-i záróokmány:** Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet országai által aláírt dokumentum. 35 ratifikáló állam vitatta meg harmadik alkalommal a nyelvi kérdést. Az első részben kijelentették az emberi jogok és alapvető szabadságjogok iránti tiszteletet, fajra, nemre, *nyelvre* és vallásra való tekintet nélkül. A második részben az információáramlás és a tudományos együttműködés javítását, felhívva a figyelmet a vendégmunkások problémáira, beleértve *nyelvi problémájukat*. A harmadik részben kívánságukat fejezték ki a résztvevők a béke és nemzetek közötti kölcsönös megértés, valamint az emberiség szellemi gazdagodásának megerősítésének irányába, kihangsúlyozva a fajra, nemre, *nyelvre* és vallás való hátrányos megkülönböztetés tilalmát.

²⁹⁵ „1. A jelen egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy

a) az **oktatásnak** az emberi személyiség teljes kifejlődésére, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok fokozott tiszteletben tartására kell irányulnia, és elő kell segítenie a megértést, türelmet és barátságot minden nemzet és minden faji vagy vallási csoport között, valamint elő kell mozdítania az Egyesült Nemzeteknek a béke fenntartása érdekében kifejtett tevékenységét;

c) el kell ismerni a **nemzeti kisebbségek** tagjainak **jogát saját oktatási tevékenység** folytatására, beleértve iskolák fenntartását is, valamint - az illető állam oktatási politikájától függően - **saját nyelvük használatát vagy oktatását**,”

(Forrás: UNESCO: *Egyezmény az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről* http://www.unesco.hu/site/documents/1964_es_unesco_egyezmeny.pdf, Letöltve: 2015. november 1.)

²⁹⁶ „**26. cikk:** A törvény előtt minden személy egyenlő és minden megkülönböztetés nélkül joga van egyenlő törvényes védelemre. Erre tekintettel a törvénynek **minden megkülönböztetést tiltania kell** és minden személy számára egyenlő és hatékony védelmet kell biztosítania bármilyen megkülönböztetés ellen, mint amilyen például a faj, szín, nem, **nyelv**, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy más helyzet alapján történő megkülönböztetés.”, továbbá „**27. cikk:** Olyan államokban, ahol a nemzeti, **vallási vagy nyelvi kisebbségek** élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy **saját nyelvüket használják**.”

(Forrás: Magyar ENSZ Társaság: *A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya* <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/203>, Letöltve: 2015. november 1.)

- 1981, Strasbourg: az Európai Parlament „*Regionális Nyelvek és Kultúrák Közös Chartája*”, valamint az „*Etnikai Kisebbségek Jogainak Chartája*”²⁹⁷.
- 1983, Dublin: létrejön az Európai Bizottság által finanszírozott *Kevésbé Használt Európai Nyelvek Irodája (EBLUL)*²⁹⁸
- 1990, Párizs: Az Európai Együttműködési és Biztonsági Csúcsértekezleten résztvevő 34 állam- és kormányfő aláírta a „*Párizsi Charta Az Új Európáért*”²⁹⁹ című okmányt, mely többek között elismeri az állami nyelvek alapvető szerepét a békéhez
- 1990, Brüsszel: Az *Európai Közösség minden tagállamának nyelvét egyenrangúnak* nyilvánítja ki.
- 1992, Strasbourg: Az Európa Tanács kötelékében megszületik a „*Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája*”³⁰⁰, mely védi a kisebbségi nyelveket, mint a kulturális identitás őrzőjét.
- 1993, Strasbourg: Az Európai Parlament határozatban kérte meg a Bizottságot, hogy a törvényhozás folyamán szüntesse meg azon gyakorlatokat/szokásokat, melyek diszkriminálják a kisebbség nyelveit.³⁰¹

²⁹⁷ „Az 1981-es, a regionális nyelvek és kultúrák közösségi Chartájáról és az etnikai kisebbségek jogainak Chartájáról szóló határozat (ún. Arfé-jelentés) preambulumban leszögezi, hogy „[az Európai Parlament] elkötelezett **Európa népei közötti szorosabb egység** megteremtése és **élő nyelveik megőrzése** iránt, a **sokszínűsége**re építve, hogy **közös kulturális örökségüket** gazdagítsák és tegyék sokszínűvé.”

(Forrás: Vizi Balázs: *Az Európai Unió és a kisebbségi nyelvek*

<http://www.hunsor.se/dosszie/azeuesakisebbsegunyelvek.pdf>, Letöltve: 2015. november 1.)

²⁹⁸ Ld. még: Vizi Balázs (2004): *A nyelvi jogok*

http://www.hhrf.org/kisebbsegkutatas/kk_2004_01/cikk.php?id=1013, Letöltve: 2015. november 1.

²⁹⁹ Regio - Kisebbségtudományi Szemle: *Párizsi Charta Az Új Európáért*

<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00006/pdf/142.pdf>, Letöltve: 2015. november 1.)

³⁰⁰ Ld. még: Európa Tanács: *A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája*

<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00012/pdf/09.pdf>, Letöltve: 2015. november 1.

³⁰¹ A gyakorlatban az államközi szervezetek, melyek egyrészt kötelezik magukat a nyelvek és kultúrák egyenlőségének tiszteletben tartására, beleértve a kisebbségeket is, ám másrészt diszkriminálják a saját tagjainak nyelveit, egyes tagállamokat kitüntetett szerephez juttatva. Az EU habár deklarálta tagállamai nyelvének egyenrangúságát, ám a gyakorlatban korlátozza a nyelvek használatát 3 munkanyelvre: angol, német és francia. (Forrás: Fighiera, Gian Carlo: *La strategio de Esperanto en la nova jarmilo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2000, 17.)

Irodalomjegyzék

Monográfiák

- Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999.
- Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998.
- Fighiera, Gian Carlo: *La strategio de Esperanto en la nova jarmilo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2000.
- Gados László: *Az egyesülő Európában társalogjunk vagy dadogjunk?*. Budapest: HEXACO GNH Kft., 1996.
- Gados László: *A sokféleség közös nyelve*. Zalaegerszeg: Humán Európa Szövetség, 2005.
- Galor, Zbigniew – Pietiläinen, Jukka: *UEA en konscio de esperantistoj*. Dobřichovice: KAVA-PECH, 2015.
- Gobbo, Federico: *Interlingvistiko, fako por multlingveco*. Amsterdam, Opmaak: JAPES, 2015.
- Goes, Heidi: *Afero de espero*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2007.
- Kiselman, Christier (Szerk.): *Esperanto: Komenco, aktualo kaj estonteco – Aktoj de la 33-a Esperantologia Konferenco en la 95-a Universala Kongreso de Esperanto, Havano, 2010*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Lapenna, Ivo: *Esperanto en perspektivo – Faktoj kaj analizoj pri la internacia lingvo*. London-Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1974.
- Lins, Ulrich: *Utilas aliĝo – Tra la unua jarcento de UEA*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2008.
- Sikosek, Ziko Marcus: *Sed homoj kun homoj – Universalaj Kongresoj de Esperanto 1905-2005*. Rotterdam: Universala Esperanta-Asocio, 2005.
- Tonkin, Humphrey: *Lingvo kaj popolo*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2006.

Tanulmányok, cikkek

- Baláž, Peter: 21-a jarcento – ĉu la Esperanto-movado pretas? In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Baranyai Eszperantó Egyesület: Az eszperantó mint lehetséges közvetítő nyelv az Európai Unióban. In: Balázs Géza, Grétsy László: *Az Európai Unió és a nyelvek*. Budapest: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2004.
- Bormann, Werner: Idealo kaj utilo. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Bormann, Werner: Novaj defioj antaŭ la Akademio de Esperanto. In: Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999.
- Brent, Edmon: Protektado de minacataj lingvoj kaj kulturoj – Partnereco de UEA kaj UN sub lupeo. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Busdachin, Marino: The International Politics of Esperanto. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998.
- Camacho, Jorge: La esperanta malpopolo. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Chong-Yeong, Lee: Al nova internacia lingva ordo. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Codjo, Jean: „Sen profito, la afero ne funkcios en Afriko, ĉar Esperanto ne povas esti hobiaĵo por homoj al kiuj mankas la minimumo por sin vivteni.”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 69.
- Corsetti, Renato: Kreoliĝo de Esperanto inter personaj gustoj kaj oficiala normo. In: Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999.
- Corsetti, Renato: Malfermaj komentoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Cwik, Michael: Principoj por komunikado ene de multlingva komunumo kiel Eŭropa Unio. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.

- Dijk van, Ziko: The geek shall inherit the earth – Esperanto-movado kaj vikipedia komunumo en la epoko de la Interreto. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Erasmus, Hans: Esperanto in Europe: Two proposals. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998.
- Esperanta Civito: *Roterdamo malavare subvencias*
<http://www.esperantio.net/index.php?id=98>, Letöltve: 2015. november 1.
- Estrara Raporto 2014: Konkretaj paŝoj al renovigo. In: *Revuo Esperanto* (2015), 134-137.
- Federación Española de Esperanto: *21-a de februaro, Tago de la Gepatra Lingvo*
<http://esperanto.es/hef/index.php/hejs/38-noticias-esperanto/noticia/215-tago-gepatra-lingvo>, Letöltve: 2015. november 1.
- Fejes László: *Lesz-e eszperantó állam?*
<http://www.nyest.hu/hirek/lesz-e-eszperanto-allam>, Letöltve: 2015. szeptember 22.
- Fettes, Mark: Daŭripova kaj ni. In: *Revuo Esperanto* (2014), 40.
- Fettes, Mark: „Ekzistas granda soifo en la movado por profunda traktado de aktivulaj temoj: informado, trejnado, E-centroj, evoluigo de faka verkado kaj kunlaboro”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 174-175.
- Fettes, Mark: La daŭripova vojo. In: *Revuo Esperanto* (2014), 68.
- Fettes, Mark: La daŭripova vojo (2). In: *Revuo Esperanto* (2014), 82.
- Fettes, Mark: Por fariĝi amasmovado. In: *Revuo Esperanto* (2014), 3.
- Fettes, Mark: Principoj kaj praktiko en la Esperanto-komunumo. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998.
- Fettes, Mark: Turopintoj kaj turnopunktoj. In: *Revuo Esperanto* (2015), 3.
- Gados László: Az eszperantó – nyelvi mentőöv Európának. In: *Ezredforduló* (2001), 28-29.
- Gados László: Az eszperantó szerepe a kulturális sokszínűség megtartásában. In: *PoLÍSz* (2005), 56-58.
- Gados László: A nyelvpolitika és a közös közvetítő nyelv kérdése az Európai Unióban. In: Balázs Géza, Grétsy László: *Az Európai Unió és a nyelvek*. Budapest: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2004.
- Galor, Zbigniew: Ĉu „Diabla Cirklo”? – Direkte al sociologia esploro pri UEA. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.

- Guang, Yang: La celo kaj stato de la homa civilizacio: egaleco kaj diverseco de lingvoj kaj kulturoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Haitao, Liu: Lingva egaleco en internaciaj rilatoj: la rolo de Ĉinio. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Haszpra Ottó: Az esperantó hármias haszna. In: *Ezredforduló* (2001), 30-31.
- Haszpra Ottó: *Az Európai Unió közös nyelve? Melyik?*
<http://eszperanto.hu/>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- Horváth Krisztián: *Az élő esperantó*
<http://www.nyest.hu/hirek/az-elo-eszperanto>, Letöltve: 2015. szeptember 22.
- Horváth Krisztián: *Eszperantó: a senkiföldjén?*
<http://www.nyest.hu/hirek/eszperanto-a-senkifoldjen>, Letöltve: 2015. szeptember 22.
- Jinzhi, Su: Lingva egaleco sur la fono de lingva diverseco. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Keefe, Dennis: „Mi esperas, ke Esperanto povos ludi gravan rolon en nova ekonomia ordo”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 126-127.
- Kováts Katalin: Edukado.net – La porinstruista retejo kaj ESF. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- La Redakcio: Gloro de la pasinteco la E-centroj krias por renoviĝo. In: *Revuo Esperanto* (2014), 84.
- La Redakcio: Kiel trafe salti antaŭen kaj atingi la celon?. In: *Revuo Esperanto* (2014), 37.
- La Redakcio: „La popolo volas salti antaŭen”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 35.
- La Redakcio: La rubriko Unua Alineo prezentas kelkajn ideojn pri a daŭripova evoluo en la informado pri Esperanto. In: *Revuo Esperanto* (2014), 173.
- Le Monde diplomatique: *Perspektivoj de la Esperanto-movado en la nuntempa mondo*
<http://eo.mondediplo.com/article990.html>, Letöltve: 2015. október 26.
- Libera Folio: *Tri kandidatoj por la posteno de UEA-direktoro*
<http://www.liberafolio.org/tri-kandidatoj-por-la-posteno-de-uea-direktoro>, Letöltve: 2015. október 25.
- Libera Folio: *UN deklaras 2008 Internacia jaro de lingvoj*
<http://www.liberafolio.org/2007/unmultlingveco>, Letöltve: 2015. november 1.

- MacGill Stefan: AM-bilanco pri 2014 pozitivas. In: *Revuo Esperanto* (2015), 8-9.
- MacGill Stefan: AMO iĝas plenkreskulo. In: *Revuo Esperanto* (2015), 209.
- MacGill Stefan: Nia movado dependas de AMO. In: *Revuo Esperanto* (2013), 220-221.
- Nuessel, Frank: Humphrey Tonkin kaj Language Problems and Language Planning. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010.
- Osibov, Ivo: TEJO de mia epoko retrospektive. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Universala Esperanto-Asocio: Rotterdam, 2010.
- Petrović, Radojica: Interkultura edukado per Esperanto. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Phillipson, Robert: Language Policies: Towards a Multidisciplinary Approach. In: Fettes, Mark: Principoj kaj praktiko en la Esperanto-komunumo. In: Fettes, Mark – Bolduc, Suzanne (Szerk.): *Al lingva demokratio – Aktoj de la Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj, Prago, 20-23 julio 1996*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1998.
- Pietiläinen, Jukka: Plurlingvismo kaj Esperanto – Ideologia ŝanĝiĝo en la Esperanto-movado. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Rašić, Nikola: Kongresoj: vojo al kresko? – Enketa esploro pri Universalaj Kongresoj. In: Blanke, Detlev – Lins, Ulrich: *La arto labori kune – Festolibro por Humphrey Tonkin*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Révész Sándor: *Se mostoha, se anya – eszperantó*
<http://nol.hu/archivum/se-mostoha-se-anya-eszperanto-1501429>, Letöltve: 2014. december 2.
- Schwerin, Kimiko: La bahaa vidppunkto pri mondaj lingvaj problemoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Szabó Imre: Az eszperantó lehetőségei a magyar kultúra megismertetésében. In: *PoLÍSz* (2005), 58-61.
- Szilvási László: „Ni devas uzi merkaticajn metodojn kaj profesinivele manaĝeri niajn projektojn”. In: *Revuo Esperanto* (2014), 78-79.
- Ternyák Henriett: Az eszperantó mint élő nyelv és lingua franca. In: Szretykó György (Szerk.): *Az ifjúság helyzete és jövőképe – Adalékok az ifjúság szociológiai elemzéséhez*. Pécs: Comenius Bt., 2005.

- Tonkin, Humphrey: Lingva egaleco en internaciaj rilatoj. In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- Tonkin, Humphrey: Ne ĉio bonordas, sed... In: *Revuo Esperanto* (2014), 91.
- Tonkin, Humphrey: Organizaj strukturoj kaj la estonteco de Esperanto. In: Kiselman, Christier (Szerk.): *Esperanto: Komenco, aktuala kaj estonteco – Aktoj de la 33-a Esperantologia Konferenco en la 95-a Universala Kongreso de Esperanto, Havano, 2010*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.
- Tsukasa, Kobayashi: La lingva Problemo en Ligo de Nacioj kaj NITOBĖ Inazô (1862-1933), In: Chong-Yeong, Lee – Haitao, Liu: *Al nova internacia lingva ordo – Aktoj de la 3-a Nitobe-Simpozio de Internaciaj Organizaĵoj pri Lingvaj Problemoj en Internaciaj Rilatoj*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2004.
- UEA: *Ban Ki-moon okaze de la Tago de Unuiĝintaj Nacioj*
<http://www.uea.org/aktuale/komunikoj/2015/Ban-Ki-moon-okaze-de-la-Tago-de-Unuigxintaj-Nacioj>, Letôltve: 2015. oktôber 29.
- Valle, Fabrício: Reinventi la E-movadon estas necese. In: *Revuo Esperanto* (2014), 75.
- Varga-Haszonits Zsuzsa: Az eszperantó mint élő nyelv. In: Gecsô Tamás, Sárdi Csilla (Szerk.): *A kommunikáció nyelvészeti aspektusai*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2009.
- Vergara, José-Antonio: Ke estu io nova en niaj batalfrontoj!. In: *Revuo Esperanto* (2014), 27.
- Vizi Balázs: *Az Európai Unió és a kisebbségi nyelvek*
<http://www.hunsor.se/dosszie/azeuesakisebbsegunyelvek.pdf>, Letôltve: 2015. november 1.
- Vizi Balázs: *A nyelvi jogok*
http://www.hhrf.org/kisebbsegkutatas/kk_2004_01/cikk.php?id=1013, Letôltve: 2015. november 1.
- Wacha Balázs: *Az eszperantó nyelvrôl, kiegészítésképpen*
<http://www.nyest.hu/hirek/az-eszperantó-nyelvrol-kiegesziteskeppen>, Letôltve: 2015. május 30.
- Wacha Balázs: *Etnikus nyelv és eszperantó: a gyermekkori kétnyelvűség egy újabb változata*
<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/06.pdf>, Letôltve: 2015. május 30.
- Wandel, Amri: Esperanto kiel internacia lingvo en la ombro de la angla. In: Kiselman, Christier (Szerk.): *Esperanto: Komenco, aktuala kaj estonteco – Aktoj de la 33-a Esperantologia Konferenco en la 95-a Universala Kongreso de Esperanto, Havano, 2010*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2010.

Dokumentumok

- Buller, Osmo – Corsetti, Renato: *Kio ni estas kaj kion ni celas – Komentoj pri la Manifesto de la movado por la internacia lingvo Esperanto*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999.
- Európa Tanács: *A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája*
<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00012/pdf/09.pdf>, Letöltve: 2015. november 1.
- Európa Tanács: *Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről*
http://www.europatanacs.hu/pdf/Emberi_jogok.pdf, Letöltve: 2015. november 1.
- Haszpra Ottó: *Egyenjogúság és gazdaságosság a nemzetközi kommunikációban*
<http://www.eszperanto.hu/egyeb/haszpra-akademai-szekfoglalo.pdf>
Letöltve: 2014. december 27.
- HEA: *Hungara-Esperanto-Asocio prezentas sin* (HEA dokumentum)
- Ködmönné Janka Erzsébet: *51 év az eszperantó szolgálatában*
- Lindwurm Edit, Nagy János: *Magyar Eszperantó Mozgalom* (HEA dokumentum)
- Lo Jacomo, François: *Ĉu Esperantistoj edukadon per la gepatra lingvo?*
http://www.ilei.info/agado/Portonovo_prelego_Lo_Jacomo.pdf
Letöltve: 2015. november 1.
- Magyar ENSZ Társaság: *Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*
<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/201>, Letöltve: 2015. november 1.
- Nemzeti Erőforrás Minisztérium: *Javaslat felsőoktatási intézmények tájékoztatására - az eszperanto élő idegennyelvként való elismerése*
<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatasi/nyelvvizsga/javaslat-felsooktatasi>,
Letöltve: 2015. november 9.
- Regio - Kisebbségtudományi Szemle: *Párizsi Charta Az Új Európáért*
<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00006/pdf/142.pdf>, Letöltve: 2015. november 1.
- Rezolucioj de la Komitato de UEA pri lingvopolitiko. In: Blanke, D. – McCoy, R. – Buller, O.: *Por aktiva lingvopolitiko*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1999.
- UEA: *Buĝeto por Movada Evoluigo 2016 – aprobita de la Komitato de UEA en la 31-a de julio 2015*
http://uea.org/1/teko/komitataj/BU%C4%9CETO_MovEvigo_2016_aprobita_aug_2015.pdf
Letöltve: 2015. szeptember 11.
- UEA: *Celoj kaj principoj (en: Ĉarto de la Unuiĝintaj Nacioj)*
<http://www.uea.org/teko/UN/charto#a1>, Letöltve: 2015. október 28.
- UEA: *Celoj por Daŭripova Evoluigo dum la periodo 2015-2030*
http://www.uea.org/teko/un/dauripova_evoluigo_2030, Letöltve: 2015. október 30.

- UEA: *Kongresa Libro* (100-a Universale Kongreso de Esperanto, Lillo, 25 julio – 1 aŭgusto 2015)
- UEA: *Kongresa Rezolucio de La 100-a UK, Lillo-Francio*
http://uea.org/teko/kongresaj_rezolucioj/2015, Letöltve: 2015. szeptember 11.
- UEA: *Manifesto de Prago* (1996)
http://uea.org/teko/praga_manifesto/pm_esperanto, Letöltve: 2015. szeptember 11.
- UNESCO: *Egyezmény az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről*
http://www.unesco.hu/site/documents/1964_es_unesco_egyezmeny.pdf,
Letöltve: 2015. november 1.
- Unua Bulteno
http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_1.pdf,
Letöltve: 2015. október 19.
http://www.nitra2016.sk/wp-content/uploads/2015/07/unua_bulteno_2.pdf,
Letöltve: 2015. október 19.
- Veuthey, Francisco L. (Szerk.): *Jarlibro 2015*. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 2015.

Világhálós források

- Afrika Oficejo honlapja
<http://www.esperanto-afriko.org/>, Letöltve: 2015. október 25.
- Akademio de Esperanto honlapja
<http://www.akademio-de-esperanto.org/>, Letöltve: 2015. október 28.
- A Lille-i 100. Világkongresszus hivatalos honlapja
<http://www.lve-esperanto.org/lille2015/eo/>, Letöltve: 2015. szeptember 11.
- A nyitrai Világkongresszus hivatalos honlapja
<http://www.nitra2016.sk/>, Letöltve: 2015. október 19.
- El Popola Ĉinio honlapja
http://www.espero.com.cn/2014-08/20/content_33288616.htm
Letöltve: 2014. december 2.
- ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék honlapja
http://alknyelv.elte.hu/Bujdosz_Ivan.htm, Letöltve: 2015. október 29.
- Esperanto honlapja (az UEA gondozásában)
<http://www.esperanto.net/>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- Esperanto-Junularo honlapja
www.esperanto-junularo.hu, Letöltve: 2014. december 2.
- Európa Demokratio Esperanto honlapja
<http://www.e-d-e.org/?lang=eo>, Letöltve: 2015. október 29.

- E@I honlapja
<http://www.ikso.net/hu/hu/broshuro/tradukoj/4.php>, Letöltve: 2015. október 28.
- Gados László: Nyelvi hírek a világból II.
<http://vilagnyelv.hexaco.hu/HIREK.htm>, Letöltve: 2014. december 2.
- Hector Hodler könyvtár
<http://uea.org/teko/BHH>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- Junulara Esperanto Renkontiĝo honlapja
www.jer.hu, Letöltve: 2014. december 2.
- Kislexikon honlapja
<http://www.kislexikon.hu/nep.html>, Letöltve: 2015. október 26.
- Kontakto honlapja
<http://kontakto.tejo.org/>, Letöltve: 2015. október 25.
- Magyarországi Eszperantó Szövetség hivatalos honlapja (Hungara Esperanto-Asocio, HEA)
<http://esperantohea.hu>, Letöltve: 2014. november 30.
- Moresnet honlapja
http://www.moresnet.nl/english/index_en.htm, Letöltve: 2015. október 28.
- Muzaiko honlapja
<http://muzaiko.info/>, Letöltve: 2015. október 25.
- Tata és Vidéke Eszperantó Egyesület honlapja
<http://www.eszperantotata.hu/index.php?lang=hu>, Letöltve: 2015. október 25.
- Universala Esperanto-Asocio (UEA) hivatalos honlapja
<http://uea.org/info>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Afrika Oficejo de UEA*
www.esperanto-afriko.org, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Celoj kaj Strukturoj*
<http://uea.org/asocio/strukturoj>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Centra Oficejo*
http://uea.org/asocio/centra_oficejo, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Centro por Esploro kaj Dokumentado pri la Monda Lingvo-Problemo*
<http://uea.org/asocio/CED>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Ĝenerala Klarigo Pri Ĉi Tiu Projekto*
http://www.uea.org/vikio/%C4%9Cenerala_Klarigo_Pri_%C4%88i_Tiu_Projekto,
Letöltve: 2015. november 1.
- UEA: *Ĝeneralaj Klarigoj pri la Strukturo*
<http://uea.org/asocio/ghenerale>, Letöltve: 2015. szeptember 15.

- UEA: *Institucio Hodler'68*
<http://uea.org/asocio/Hodler>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: Jarlibro Rete
<http://reto.uea.org/>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Komisionoj kaj Komisiitoj*
<http://uea.org/asocio/komisionoj>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Komitato*
<http://uea.org/tejo/komitato>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *La Estraro de UEA por la periodo 2013-2016*
<http://uea.org/asocio/estraro>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *La Komitato de UEA in Hunagrio*
<http://uea.org/asocio/komitato>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *La Konsilio de UEA*
<http://uea.org/asocio/konsilio>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Oficejo Por Rilatoj kun UN*
http://uea.org/asocio/novjorka_oficejo, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Oficistoj*
<http://uea.org/asocio/oficistoj>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Rondo Familia*
http://uea.org/asocio/rondo_familia, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Strategia Laborplano de UEA 2013-2017*
http://uea.org/l/teko/strategio/Strategia_laborplano_de_UEA_2013-2017.pdf,
Letöltve: 2015.szeptember 11
- UEA: *TEJO*
<http://uea.org/tejo>, Letöltve: 2015. szeptember 18.
- UEA: *Universala Esperanto-Asocio*
http://uea.org/info/eo/kio_estas_uea, Letöltve: 2015. szeptember 11.
- UEA: *Volontuloj*
<http://uea.org/asocio/volontuloj>, Letöltve: 2015. szeptember 18.

Kivonat

Az Eszperantó Világszervezet már évtizedek óta küzd a *nyelvi jogegyenlőség, kulturális sokszínűség és diszkriminációmentesség* megvalósításáért. Napjaink interkulturális, az egyes nemzetek közös megértésén alapuló többnyelvű fenntartható világában az eszperantó mozgalom kiáll az *igazságos többnyelvűség, a nyitott kommunikáció, és az interkulturális oktatás* mellett.

Az Eszperantó Világszövetség (UEA), mely alapvetően az *eszperantó terjesztését* tűzte ki célul, szintén törekszik felhívni a figyelmet a *világ nyelvi problémáira*, s deklaráltan hirdeti a *nyelvek közötti egyenlőség* szükségességét. A nemzetközi kapcsolatokban jelentkező nyelvi problémák megoldását, illetve a *nemzetközi kommunikáció* megkönnyítését célzó szervezet elősegíti az emberek közötti mindennemű szellemi és anyagi kapcsolatok megkönnyítését, nemzetiségre, fajra, nemre, vallásra és politikai nézetre való tekintet nélkül.

Ludwig Lazarus Zamenhof, lengyel orvosprofesszor elsődleges célját képezte, az 1887-ben „*Internacia Lingvo*” néven megalkotott eszperantó nyelvtervezettel, hogy egy minden nemzet által használható közös érintkezési nyelvet alakítson ki, egyfajta „*lingva franca*” szerepet szánva neki.

Az eszperantistákat tekintve *diaszpórában* élő közösségről beszélhetünk, akik habár *közös kulturális értékek* mentén kialakított nemzetközi irodalommal és *anyanyelvű beszélőkkel* rendelkeznek, mégsem alkotnak közös népcsoportot. Az eszperantó, mint *semleges nemzetközi nyelv* elősegítheti a népek és kultúrák közös tiszteletén alapuló *igazságos kommunikáció* megteremtését. Szükség van egy *új nemzetközi nyelvi rend* megteremtésére, melyben a különböző nemzetiségű, és különböző nyelvet beszélő emberek *kulturális identitásukat* megőrizve szabadon kommunikálhatnak egymással.

Az egyre nagyobb méreteket öltő nyelvi hegemonia gátolja a *nyelvi sokszínűséget*, az *alapvető emberi jogok és a nyelvi demokrácia* kibontakozását. Az eszperantó, mint *semleges nemzetközi közvetítő nyelv* tehát lehetséges megoldásként szerepel a jövő egyik kulcsfontossággal bíró társadalmi-jogi kérdésében: a *nyelvi jogegyenlőség* témájában.

Kulcsszavak: eszperantó, nyelvi jogegyenlőség, kulturális sokszínűség, diszkriminációmentesség, nemzetközi kommunikáció, interkulturális oktatás, semleges nemzetközi nyelv

Abstract

The Universal Esperanto Association has been working towards the realization of equal *language rights*, *cultural diversity* and *anti-discrimination*. The Esperanto movement stands for *justified language pluralism*, *open communication* and *intercultural education* in our sustainable world based on the nation states common understanding of multi-language interculturalism.

The Universal Esperanto Association, which declared its goal to be *the distribution of Esperanto language* also aspires to call to the attention of *the language problems of the world* and propagates the need for *equality between languages*. The goal of the organization is to help the physical and spiritual connection between human beings, regardless of nationality, race, gender, religion or political views, thus providing an answer to these language problems with the ease of *international communication* in national relations.

The main aim of the Polish medical professor, Ludwig Lazarus Zamenhof with the 1887 „*Internacia Lingvo*” Esperanto language plan was to create a contact language for all the nations in the world, a type of „*lingua franca*” to be achieved.

Regarding the Esperantists we talk about a community living in *dispersion*, who although having an international literature based on *common cultural grounds* and *native speakers*, still do not constitute as a united ethnic group. Esperanto as a *neutral international language* could facilitate the creation of *justified communication* based on the mutual respect between people and cultures. There is a need for the establishment of a *new international language order*, in which people from different nations and speakers of different languages can communicate with each other freely without losing their *cultural identities*.

The ever expanding language hegemony obstructs the unfolding of *language diversity*, *basic human rights* and *language democracy*. Thus, Esperanto as a *neutral language mediator* can present itself as a solution for the main societal and legal question of today: the idea of *equal language rights*.

Keywords: Esperanto, equal language rights, cultural diversity, anti-discrimination, international communication, intercultural education, neutral international language

NYILATKOZAT

Alulírott Herczeg Beatrix kijelentem, hogy a diplomadolgozat saját munkám eredménye, azt más intézménynél felsőfokú képesítés megszerzésére nem nyújtottam be.

A dolgozat elkészítéséhez felhasznált valamennyi forrást az irodalomjegyzékben feltüntettem.

Dátum:

Okleveles nemzetközi kapcsolatok elemző
jelölt